

නිවහේ නිවීම

එකොළොස්වන වෙළුම

කටුකුරුහේදේ ආචාර්ය ජී. ඩබ්ලිව් ජයවර්ධන

නිවනේ නිවීම

(දෙසූම් පෙළකි)

එකොළොස්වන වෙළුම
(31, 32, 33 දෙසූම්)

කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද හිසඞු

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම

ISBN 955-98864-1-x

2004
ප්‍රකාශනය
ධර්මගුණ මුද්‍රණාගාරය
මහානාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව

ධම්‍යානසකි
මුද්‍රලට විකිණීම සපුරා තහනම් වෙයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2004

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන

1. පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව' කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.
2. ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතා
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.
3. ඩී.ටී. වේරගල මහතා
422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ
4. මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
2, බුලර්ස් පටුමග,
කොළඹ 07.

මුද්‍රණය
කොලිටි ප්‍රිත්වර්ස්
17/2, පැහැරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල,
නුගේගොඩ.
ෆෙලි : 011-4302312

මෙම දේශනාමාලාව පැවැත්වීමට ආරාධනාකොට
 අප ධෛර්යවත් කළ
 මිහිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ
 අපවත් වි වදාළ
 අභිපූජනීය, මහෝපාධ්‍යාය
මාතර ශ්‍රී ඥානාරාමාභිධාන
 අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී නාමයට
'නිවනේ නිවීම'
 පුපෝපභාරයක්ම වේවා!

එතං සන්තං
 එතං පණීතං
 යදීදං
 සඛඛ සංඛාර සමට්ථො
 සඛඛුපධිපට්ඨිසසගෙහා
 තණ්හකඛයො
 විරාගො
 නිරොධො
 නිබ්බානං

"මෙය ශාන්තය
 මෙය පුණීතය
 එනම්
 සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම
 සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම
 තණ්හාව කෂය කිරීම
 නොඇල්ම නම්වූ විරාගය
 නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය
 නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

පටුන

	පිටු
හැඳින්වීම	vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	x
ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය	xi
අමාගහ	xii
ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය	xiv
'නිවනේ නිවීම' - 31	1
'නිවනේ නිවීම' - 32	21
'නිවනේ නිවීම' - 33	45
විශේෂ පද යතුර	
පුද්ගල නාම යතුර	
උපමා ඉභිචූල	
ගාථා ඉභිචූල	
ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයේ අනුග්‍රාහක මණ්ඩලය	

හැඳින්වීම

බුද්ධ දේශනාවෙහි දැක්වෙන ප්‍රතිපත්ති මාගීයේ අවසාන පරමාටීය වන 'නිවන' පිළිබඳව ඇත අතීතයේ පටන්ම විවිධ මතිමතානතර ප්‍රකාශයට පත් වී ඇත. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය 'සමමා දිට්ඨි' නම් වූ 'හරි දැක්ම' පෙරටු කරගත් ප්‍රතිපදාවකි. එබැවින් ඒ මාගීයෙහි ගමන් කරන්නෙකුට ගමනෙහි ඉලක්කය ගැන නිරවුල් අවබෝධයක් ඇතිවිය යුතුමය. බුද්ධ චවනයට අනුකූලව එවැනි අවබෝධයකට මහ හෙළි කිරීම මෙම දේශනා මාලාවේ පරමාටීය විය.

මිනිර්ගල නිස්සරණ වන සෙනසුනෙහි ප්‍රධාන කම්පජානාවාදීයන් වහන්සේ වශයෙන් වැඩ විසූ, අපවත් වී වදාළ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් අප වෙත කරන ලද සමාරාධනය මේ දේශනා පෙළට ආසන්න නිමිත්ත විය. අපගේ ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ උන්වහන්සේ, මෙයට වසර කීපයකට පෙර නිස්සරණ වන යෝගාවචර සහ පිරිසට ඉදිරිපත්වූ එක්තරා ධම් ගැටළුවකදී 'නිවන' පිළිබඳව දේශනා පෙළක් පැවැත්වීම ප්‍රයෝජනවත් විය හැකි බවත්, ඒ දේශනා පටිගත කරගැනීමට කටයුතු යෙදිය හැකි බවත් පවසමින් අප වෙත කරන ලද දයාත්විත ආරාධනය පිළිගැනීමට මුලදී පසුබට වීමු. යළිත් එම ආරාධනාව කළ අවස්ථාවේදී, එසේ පසුබට වීමට එක් හේතුවක් වශයෙන් අප සඳහන් කළේ 'නිවන' සම්බන්ධයෙන් දැනට ප්‍රචලිතව ඇති ඇතැම් මතිමතානතර කෙරෙහි අප දක්වන වෙනස් ආකල්පය නිසා ඇතිවිය හැකි ප්‍රතිචාරයය. එවිට උන්වහන්සේ වදාළේ: "ඒකට කමක් නෑ..... මා ආරාධනා කළ බව දේශනාවේදීම කියන්න" යනුවෙනි.

ඒ සා උදාර පැවරීමකින් උත්සාහවත්ව ආරම්භ කරුණු මෙම දේශනා මාලාව දෙවසරකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ (1988.08.12-1991.01.30) දෙපෝයකට වරක් බැගින් අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ අතිපුජනීය පාදමුලයේදී නිස්සරණ වනයේ අප සබ්‍රහ්මචාරී ගරුතර යෝගාවචර සහ පිරිස හමුවේ පවත්වන්නට යෙදුණි. ගිලන්වූ ඇතැම් අවස්ථාවලදී පවා

මාහිමිපාණන් වහන්සේ යහන්ගතව දෙසුමට සවන් දුන්හ. උන්වහන්සේ බැහැර සෙනසුනෙක වැඩ විසූ එක් අවසථාවෙක, මාහිමිපාණන් වහන්සේ මුලසුනෙහි නොමැතිව දේශනා පැවැත්වීම සම්බන්ධයෙන් පැනනැගුණු ප්‍රශ්නයක් නිසා එක් දේශනා වාරයක් මහ හැරුණි. ඒ බැව් සැලවූ විට. නොකඩවාම දේශනාමාලාව පැවැත්විය යුතු බවත්, තමන් වහන්සේට ඒ දෙසුම් පටිගත කළ පසුව වුවද ඇසිය හැකි බවත්, උන්වහන්සේ වදාළහ. අප ගුරු දේවයන් වහන්සේගේ ඒ උදාර මුදිතා ගුණයට හා ධර්මකාමී ශාසන දයාවට නමස්කාර වේවා!

දෙසුම් 33 කින් පරිමිත මෙම දේශනා මාලාව පැවැත්වීමේදී අප අනුගමනය කළ විවරණ මාඝීය අනුව හේතුසාධක වශයෙන් පෙළ අවුවා ආදියෙන් කොතෙකුත් උඩාත පාඨ ගෙනහැර දැක්වීමට සිදුවිය. ඒ අනුව එක්තරා බුද්ධිගෝචර රටාවක් මෙහි දැකිය හැකි නමුදු අප පරමාථීය වූයේ සද්ධම්මයේ සථිව ප්‍රායෝගික පක්ෂය ඉස්මතු කර දීමමය. ඇතැම් විට හුදු බුද්ධිවාදයක අතරමං වී සිටින උගතුන් කිසියම් ධර්මප්‍රබෝධයක් තුළින් ප්‍රතිපදාව වෙතට යොමුකරවා ගැනීමට මේ විවරණ මාඝීය උපකාරවත් විය හැකිය. කෙසේ හෝ වේවා, යමෙකුට ධර්මසය විදිමින්ම දෙසුමකට සවන්දිය හැකිවන අයුරින් විවිධ උපමා, උපමා කථා, නිදර්ශන ආදියෙන් දෙසුම් පෙළ පණපෙවීමට උත්සාහවත් වීමු. බුදු පියාණන් වහන්සේ වදාළ පරිදිම, "මෙහි ඇතැම් නුවණැති පුරුෂයෝ උපමාවෙකින්ද දෙසුමෙක අරුත මැනවින් වචනා ගනිති".

අසන්නවුන්ගේ අවධානය නොවිසරෙන අයුරින් මුතු ඇට පෙළක් නූලක අවුණන්නාක් මෙන් ධර්ම කාරණා සාධක සහිතව ගොනු කර දැක්වීම දේශනාවක් තුළ දී කළ හැකි පහසු කාර්යයක් නොවේ. එබැවින් එවැනි ගැටලු සතුන්වලදී හේතුසාධක කීපයක් පමණක් දැක්වීමෙන් සෑහීමකට පත්වීමට සිදුවිය. එහිලා වඩාත් සවිස්තර විවරණ විග්‍රහ අප අතින් ලියැවී පළවූ ග්‍රන්ථ කීපයක ඇතුළත් වී ඇත.¹

I * 1 Concept and Reality in Early Buddhist Thought - (1971)
 * 2 Samyutta Nikaya - An Anthology Part II - (Wheel No. 183/185)
 * 3 Ideal Solitude - Wheel No. 188
 * 4 උත්තරීතර හුදෙකලාව - (දම්සක් අංක 172/173)
 * 5 The Magic of the Mind - (1974)
 * 6 Towards Calm and Insight-Printed for free distribution by J.Alwis
 * Published by Buddhist Publication Society. P.O. Box 61, Kandy
 බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, කැ.පෙ. 61. මහනුවර

දෙසුම් පෙළ නිමකොට සත්වසරකට පසු "නිවනේ නිවීම" නමින් එළිදැක්වෙන මෙම ග්‍රන්ථයෙන් යම් ශාසනාථීයක් ඉටු වෙතොත් එයින් ජනිත කුශල සම්භාරය දෙසුම්පෙළට ඇරැයුම් කොට වදාළ අප ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ මිනිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ අතිපූජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී දොනාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ අනුමෝදන් වන සේක්වා! ඒ දුලිභ ගුරු ඇසුර ලබාගැනීමට මහපැදු ශ්‍රී කලාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ සමුත්පාදක අතිපූජනීය පණ්ඩිත කඩවැද්දවේ ශ්‍රී ජීනවංශ මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් අතිපූජනීය නාඋයනේ අරියධම්ම මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් මෙම ධර්මදානමය කුශලය හිමිවේවා!

පටිගත වූ දෙසුම් 33 පිටපත් කිරීමේ භාරදුර කාර්යය මහත් පරිශ්‍රමයකින් ඉටුකළ හසුරුදෙණියේ පියදසුසන හිමියන්ටද, සම්පූර්ණ ශුද්ධ ආදියෙන් පසුව එම අත්පිටපත මුද්‍රණය සඳහා සකස් කර දුන් පූජ්‍ය උඩරියගම ධම්මජීව, පූජ්‍ය මහයායේ ධම්ම සුනේතන යන හිමිවරුන්ටද දෙසුම් පටිගත කිරීම පිටපත් කිරීම ආදී කටයුතුවලට සහායවූ හැමදෙනා වහන්සේලාටද මෙම ධර්මදානමය පින පරම ශාන්ත නිවාණාවබෝධය පිණිසම වේවා! එමෙන්ම, අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී කැසට් පටි සපයාදීමෙන් හා ලිපි ද්‍රව්‍ය, ඡායා පිටපත් ලබාදීමෙන් අනුග්‍රහය දැක්වූ ඩබ්ලි ප්‍රනාන්දු මහතා ප්‍රධාන ඩී. එච්. පී. මුණරි සහ සමාගමේ කාර්යමණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

අම්ලවූ ධර්ම මිල කිරීමකින් නොපිරිහෙලා ධර්මකාමීන් අතට පත්කිරීම අපගේ අභිලාෂය විය. එහෙත් විශාල ග්‍රන්ථයක් බවට පත්වන මෙම දෙසුම් පෙළ එක්වරම බොහෝදෙනෙකුන් අතට පත් කිරීමේ දුෂ්කරතාව වැටහුණෙන් දෙසුම් 3 බැගින් වෙළුම් 11 ක් වශයෙන් එළි දැක්වීමට අදහස් කළෙමු. මේ අනුව යටත් පිරිසෙයින් දෙසුම් කිහිපයක් හෝ කියවීමට වැඩිදෙනෙකුට අවසථාව සැලසෙන අතරම ධර්මදානමය පුණ්‍ය කම්පයට බොහෝදෙනාගේ සහභාගිත්වයද ලැබෙනු ඇතැයි හඟිමු. එබැවින්, ග්‍රන්ථය තවමත් ශුද්ධිපත්‍ර අවස්ථාවේ පවතින නමුදු මෙසේ පළමු වෙළුම නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. යථා කාලයේදී සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථය පුස්තකාල මුද්‍රණයක් වශයෙන් අංග සම්පූර්ණව මුද්‍රණය කෙරෙනු ඇත. කෙසේ වෙතත්, 'නිවනේ නිවීම' වෙළුම් එකොළොසම පිළිවෙළින් එකතු කරගන්නා පාඨකයින්ගේ පහසුව තකා අවසන් වෙළුම සමග උපමා ඉහිවැලක් හා ගාථා ඉහිවැලක් ද සහිත 'පදයතුරක්' (අනුක්‍රමණිකාවක්) නිකුත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙමු. එම පදයතුර සකස් කිරීමේදී අපට සහාය වූ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහකාර කොමසාරිස් උපාලි ජයනේති මහතාට ඒ පින නිවන් දොර ඇරෙන යතුරක්ම වේවායි පතමු.

ග්‍රන්ථ මුද්‍රණයෙහිලා මුද්‍රණාලය හා අවශ්‍ය සම්බන්ධීකරණය පිළිබඳ සම්පූර්ණ වගකීම භාරගෙන විශේෂ කැපවීමකින් ග්‍රන්ථය එළිදැක්වීමට කටයුතු කරන මහාභාරකාර තැන්පත් යු. මාපා මහතාට මෙම ධර්මදානමය කුශලය ස්වකීය ධර්ම ප්‍රාර්ථනා ඉෂට කරගැනීම පිණිස හේතුවාසනා වේවා! එසේම, වෙළුම් එකොළොස්කින් නිමාවන ග්‍රන්ථයෙහි බරපැන, 'බර පැනයක්' නොවනු පිණිස 'ධර්මග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' නමින් විශේෂ අරමුදලක් පිහිටුවීමෙන් පුරෝගාමීවූ පින්වත් ජී.වී. බණ්ඩාර මහතාට එම ආදර්ශවත් පරිත්‍යාගයෙන් ජනිත කුශලය පරම ශාන්තවූ 'නිවනේ නිවීම' පසක් කරගැනීමට උපනිශ්‍රය වේවායි! යි පතමු. මුද්‍රණ භාරයේ කීරණාත්මක අවසාන අදියර සඳහා පූර්ණ සහයෝගය දෙන කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ කාසී මණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමි විය යුතුව ඇත.

මෙයට
සසුන් ෭෭෫,
කටුකුරුන්දේ ඝඤාණනන්ද හිසමු

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසතඤ
'පහත් කණුව'
කන්දෙගෙදර
දේවාලේගම

(25 41) 1997 ජූලි 1

අනුක්‍රමණිකාව (පද යතුර)

'නිවනේ නිවීම' අත්පිටපත අවස්ථාවේදී සැලසුම් කරන ලද අනුක්‍රමණිකා මුල් පිටපත මුද්‍රිත වෙළුම්වල පිටු අංක සහිතව වඩාත් ක්‍රමවත්ව නිමාවට පත් කළ රඹුක්කන කීර්තිරත්න මාවතේ අංක 30 හි නිවැසි පින්වත් ඩබ්.එම්.සී. වික්‍රමසිංහ මහතාටද එම කුශලය නිර්වාණාවබෝධය පිණිස උපනිශ්‍රය වේවායි පතමු.

- සම්පාදක
(2548) 2004 මැයි

ප්‍රකාශක නිවේදනය

අතිපුජ්‍ය ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ ඉතා අගනා දෙසුම් පෙළක්, මෙසේ කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කොට, බුදුදහම පිළිබඳ නිරවුල් දැනුමක් ලබා ගැනීම පිණිස උනන්දු වන අය අතට පත් කිරීමට හැකිවීම ගැන මහත් සේ සතුටු වෙමි.

පටිගත කරන ලද දේශනාවලට සවන් දීමෙන් පසු, එම දේශන කෙසේ හෝ මුද්‍රණය කොට ධර්ම දානයක් ලෙස බෙදාදීමේ අවශ්‍යතාව අපහට දැනුනි. එවැනිම උද්යෝගයකින් එම කාර්යය ඉටු කර ලීමට ජී.වී. බණ්ඩාර මහතා අපගෙන් කිසිදු පෙළඹීමක් නොමැතිව, සිය කැමැත්තෙන්ම සැදැහැසිතින් ඉදිරිපත් වීම ධර්ම ශක්තිය විදහා පැමිණීමෙන් විය.

එම මහඟු පුණ්‍යකර්මය උදෙසා ඒ මහතා විසින් මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ඒ සඳහාම වූ විශේෂ අරමුදලක් "ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් පිහිටුවන ලදී.

මෙවැනි උතුම් ශාසනික කටයුත්තක් සඳහා අනුග්‍රහය දැක්වූ ජී.වී. බණ්ඩාර මහතාටත් ග්‍රන්ථය ඉතා ඕනෑකමින් මුද්‍රණය කොට එළි දැක්වීම පිණිස කටයුතු කළ මුද්‍රණ ශිල්පී කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ රවි කරුණාරත්න මහතාටත්, ශාසන විරසවිතිය සඳහා තම ධනයත්, ශ්‍රමයත් වැය කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රීතිය අපමණය.

'නිවනේ නිවීම' නමින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන මෙම දේශනා මාලාවේ ඉතිරි දේශන කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කිරීම පිණිස දායකවීමට කැමති හවතුන්හට, ඒ සඳහා "ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන" නමින් වෙක්පත් හෝ මුදල් ඇණවුම්, (මුදල් ඇණවුම් නම් ටොරන්ටන් වතුරග්‍රය උප තැපැල් කාර්යාලයෙන් මාරු කරගත හැකි පරිදි) ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාර අරමුදලට බැර කිරීම පිණිස පහත සඳහන් ලිපිනයට* එවිය හැකි බැව් කරුණාවෙන් දන්වා සිටිනු කැමැත්තෙමි.

යු.මාපා
ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන

* ජී. වී. බණ්ඩාර මහතා
ස්ථාපක ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්
191, හැව්ලොක් පාර
කොළඹ 05

මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
තැ.පෙ. 548
2, බුලර්ස් පවුමග
කොළඹ 07.
1997 ජූලි 1 (2541)

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළ කරනු ලබන "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළෙහි සයවැනි වෙළුම දක්වා මුද්‍රණය කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය මෑතක් වනතුරු කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ මහාභාරකාර තනතුර දැරූ යූ. මාපා මහතා විසිනි. ඉතා ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සහිත එම වටිනා දහම් පොත් පෙළ එළි දැක්වීමට හැකිවූයේ ඒ මහතාගේ අප්‍රතිහත ධේර්යය නිසාමය.

මෙම පොත් පෙළෙහි හත්වැනි වෙළුම මුද්‍රණයට සකස් වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවේදී මාපා මහතාට ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ තානාපති ලෙස මියන්මාර් (බුරුමය) දේශයට යෑමට සිදුවිය. ථෙරවාදී බුදු දහම නිර්මලව පවතින එවැනි දේශයකට පත් වී යෑම හුදෙක් ඒ මහතාගේ ශාසනික සේවයේ තවත් පියවරක් ලෙස දකිමු.

මාපා මහතා විසින් එසේ නික්ම යාමට පෙර, "නිවනේ නිවීම" සෙසු කාණ්ඩ මුද්‍රණය කිරීමේ කටයුතු කිසිදු බාධාවකින් තොරව කරගෙන යාම පිණිස, අති පුජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ මෙම දේශනවල අගය දන්නා අප කීපදෙනෙක් මහාභාරකාර කාර්යාලය වෙත කැඳවා, ඒ පිළිබඳව වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කරන ලදී. එම ක්‍රියා පිළිවෙල අනුව "නිවනේ නිවීම" දේශන මාලාව සහ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරනු ලබන "පහන් කණුව ධම් දේශනා" ග්‍රන්ථ එපරිද්දෙන්ම ඉදිරියේදී පළකෙරෙනු ඇත.

මෙම උතුම් ශාසනික සේවය ඉටු කිරීමට මාහට එම භාරයේ ස්ථාපක වශයෙන් මෙතැන් සිට වගකීම පැවරී තිබේ. එම මහඟු කාර්යය ඉෂට කරගැනීම පිණිස ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන සියලුම බැතිමත් දායක දායිකාවන්ගේ අනුග්‍රහය අපි බලාපොරොත්තු වෙමු.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරයට එවනු ලබන ආධාර ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාරකු නමින් පහත සඳහන් ලිපිනයට එවිය හැක.

ජී.ටී. බණ්ඩාර,
ස්ථාපක,
ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
1999 ඔක්තෝබර් 25 වැනි දින.
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.

අමා ගහ

මහවැලි ගහ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසකි. පිපාසයට පැත්තිඳක් නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුනු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීමක් තුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ තුටු කඳුළු වගුළහ.

දහම් අමා ගහ "උතුරට" හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙලක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා "එදා-වෙල" සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අමිල දහම් අමා දිය දහරින් සඳහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අර්ධුම් සඳිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙත් මහට නැම් ගත්හ. ලොවී - ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිරි බැතියෙන් නන් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

"ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවූයේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගහ "උතුරට" හැරවූවෝ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවති "පහන් කණුව ධම්දේශනා" පොත් පෙළෙහි "බර පැන" දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. "දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ" අදහසින් අමිල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම "නැවත මුද්‍රණ" පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගහ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

"පොත් අලෙවිය" පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන "දහම් පඬුර" තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නැ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක් මෙන් නොමසුරුව අන් දහම් ලැදියනටද දී ධම්

දානයට සහභාගී වූහ. ඉහුදු නොනැවතී, ශක්ති පමණින් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට" උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගහ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

“සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති”

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරුන්දේ කදුණනඳු හිඤ්ඤ

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම
2000 ජුනි 05 (2544 පොසොන්)

නිවනේ නිවීම - එකොළොස්වන වෙළුම
(ප්‍රථම මුද්‍රණය)

මෙම ප්‍රථම මුද්‍රණය ධම්දානයක් වශයෙන් නිකුත් කිරීමට ආධාර වූ හිටපු මහාභාරකාර සැදහැවත් පරිත්‍යාගශීලී යූ. මාපා මහතාට මෙම ධම්දානයම කුශලය පරම ශාන්ත අමාමහ නිවන් සුව පිණිස උපනිශ්‍රය සම්පතක්ම වේවායි පතමු.

දෙසුම් 33ක් වෙළුම් එකොළොස්කින් ධම්දාන වශයෙන් එළිදක්වීමේ භාරදුර කාසිය මෙම වෙළුමෙන් නිමාවට පත්වන අතර, මේ සත්කෘතිය වෙනුවෙන් පරිත්‍යාගශීලීව අනුග්‍රහය දක්වූ සෑම දෙනාට ද, මුද්‍රණ කටයුතු මැනවින් ඉටුකළ "කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්" සමාගමේ සී. ජයසෝම මහතා ඇතුළු සෑමටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

- සම්පාදක
(2547) 2004 මාර්තු

ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය

- මහා. - මහා වග්ග පාළි
- දී.නි. - දීඝ නිකාය
- ම.නි. - මජ්ඣිම නිකාය
- සං.නි. - සංයුක්ත නිකාය
- අං.නි. - අංගුත්තර නිකාය
- බු.නි. - බුද්දක නිකාය
- ධ.ප. - ධම්මපද
- උදා. - උදාන
- ඉති. - ඉතිවුත්තක
- සු.නි. - සුත්තනිපාත
- චේර. - චේරගාථා
- චේරී. - චේරීගාථා
- මහානි. - මහා නිද්දෙස
- වු.නි. - වුලල නිද්දෙස
- නෙතනි. - නෙතනිපසකරණ
- සු.වි. - සුමචගලවිලාසිනී (දීඝ නිකාය අටුවාව)
- ප.සු. - පපඤ්චසුදනී (මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව)
- සා.ප. - සාරත්ථපසකාසිනී (සංයුක්ත නිකාය අටුවාව)
- මනො. - මනොරත්ථපුරණී (අංගුත්තර නිකාය අටුවාව)
- ධ.අ. - ධම්මපදට්ඨ කථා
- ප.ජො. - පරමත්ථජොතිකා
- ජා.අ. - ජාතකට්ඨකථා
- ප.දී. - පරමත්ථදීපනී
- වි.ම. - විසුද්ධිමග්ග
- බු.ජ. - බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
- හේ.මු. - සයිමන් හේවාචිකාරණ මුද්‍රණය

**31 වන
දේශනය**

31 වන දේශනය

"නමො තස්ස භගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධස්ස"

'එතං සනතං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිස්සගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

'මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම සියලු උපධීන් අතහැරදැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය'

ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝරත්නයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනාමාලාවේ තිස්එක් වන දේශනයයි මේ.

නිව්වාණගාමී මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවේ යම් යම් සියුම් ලක්ෂණ වටහා ගැනීමට සලායතන විභංග, ඕස තරණ, විතකක සණ්ඨාන, මාගනදිය, රථවිනිත වැනි සූත්‍ර ගීයවර දේශනයේදී අපට උපකාර වූනා. පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම න්‍යායයට එකඟ වන ප්‍රායෝගික - සාපේක්ෂක මූලධර්ම බොහෝ දුරට ඒ සූත්‍ර වලින් මතු කර ගන්න පුළුවන් බවත් අපට පැහැදිලි උනා. ඒ වගේම මේ නිව්වාණගාමී වැඩපිළිවෙළ, එකතුකර ගොඩගසා ගැනීමක්, කරගසා ගැනීමක් නොව, ක්‍රම ක්‍රමයෙන් තුනීකර ගනිමින්, සියුම් කර ගනිමින්, ගෙවා දමමින්, ආත්ම ආත්මීය ශුන්‍යත්වය ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමේ ප්‍රයත්නයක් පමණක් බවත් අපට පෙනී ගියා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මැදුම් සහිතේ අලගද්දුපම සූත්‍රයේදී¹ තමන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය පහුරකට උපමාකොට වදාළේත් අර සාපේක්ෂක ප්‍රායෝගික මූලධර්ම මතුකර දැක්වීමටයි. මේ උපමාව අපි මේ දේශනා පෙළේ කීප වරක්ම කෙටියෙන් සඳහන් කළා. නමුත් මේ අවස්ථාවේදී ටිකක් විස්තර සහිතවම එලියට ගන්න බලමු. ඒ උපමා කථාව ඉදිරිපත් කිරීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම සංඝයා වහන්සේලා ආමන්ත්‍රණය කරල ප්‍රකාශ කළේ මෙන්න මේ වාක්‍යයයි.

"කුලලුපමං වො භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසිස්සාමී නිතථරණතථාය නො ගහණතථාය." මහණෙනි එතෙරවීම පිණිස මිස ග්‍රහණය පිණිස නොවන පහුරකට උපමාකොට මම නුඹලාට ධර්මය දේශනා කරන්නෙමි." එහෙම

ප්‍රකාශ කරල රීලහට උපමා කථාව දක්වනව. යම්කිසි පුරුෂයෙක් කිසියම් දුරගමනක් යාමට සූදානම් වෙලා යන අතරේ ලොකු දිය කඩක් ලහට පැමිණෙනව. ගහක් වගේ තැනක් වෙන්න ඕන. එතෙර වීමට නැවක්වත් පාලමක්වත් නැහැ. ඉතින් මේ මනුෂ්‍යයා මෙතෙර බිය සහිත, සැක සහිත නිසා, එතෙර ආරක්ෂා සහිත, බිය රහිත නිසා එතෙරට යාම සඳහා තණකොළ ලී කැබලි, අතු ඉති, ආදිය ගෙන ඒවායින් පහුරක් තනාගෙන අත්පා පිහිට කරගෙන යම්කිසි උත්සාහයක් දරල එතෙර වෙනවා. එතෙර වෙලා එතෙරට ගියාට 'පස්සේ මේ පහුර මට බොහොම උපකාර උනා මේකට ප්‍රත්‍යුපකාර කරන්න ඕන' කියල මේ පහුර හිසේ තබා ගෙන හරි, කරගහගෙන හරි, දැන් මා යන්න ඕන කියල කල්පනා කළොත් "මහණෙනි, ඒ පුද්ගලයා පහුර පිළිබඳව ක්‍රියාකරන හැටි හරිද?" කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම විමසනව. එතකොට සංඝයා වහන්සේලා ප්‍රකාශ කරනව ඒක නොවෙයි කළ යුත්තේ කියල. ඊ ලහට බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ඇත්ත වශයෙන් කළයුත්තේ නම් මෙන්න මේකයි. ඒ පහුර ගොඩට ඇදල දමල, එහෙම නැත්නම් දියේ පා කරල ඇරල, තමා යා යුතු මාගීයේ යන එකයි කියල ප්‍රකාශ කරල "එවමෙව බො හිකබවෙ කුලලුපමො මයා ධමමා දෙසිතො නිතථරණතථාය නො ගහණතථාය. කුලලුපමං වො හිකබවෙ ධමමං දෙසිතං ආජානනෙහි ධමමා පි වො පහාතබ්බා පගෙව අධමමා" කියල ඒ විදියට ප්‍රකාශ කරනව, ඒ උපමා කථාව කුළු ගන්වමින්. ඒ පාඨයේ අදහස අර උපමාව අනුව "එසේම මහණෙනි, මම එතෙර වීම පිණිස මිස ග්‍රහණය පිණිස නොවන අන්දමින් පහුරකට උපමාකොට මේ ධර්මය නුඹලාට දේශනා කර තියෙනව. ඒ ධර්මය එසේ එතෙර වීම පිණිස මිස ග්‍රහණය පිණිස නොවන ආකාරයට දේශනා කරනලද බව මැනවින් දන්නාවු නුඹලා විසින් - තේරුම් ගත්තාවු නුඹලා විසින් - අධර්මයන් පමණක් නොව ධර්මයෝද අත්හළ යුත්තානුය. අධර්මය පමණක් නොවෙයි ධර්මයනුත් අතහැර දැමිය යුතුය" කියල ඔය විදියටයි ඒ උපමා කථාව උන්වහන්සේ අවසන් කරන්නේ.

එතකොට මේ පහුරු උපමාවේ බොහොම ගැඹුරු අර්ථයක් තියෙනව. මේ නිව්‍යාණගාමී ප්‍රතිපදාවේ අපි කලින් සඳහන් කළ ප්‍රායෝගික සාපේක්ෂක අර්ථයමයි මෙතන අර පුද්ගලයා පහුරක් තනාගැනීම. ස්වෝත්සාහයෙන් පහුරක් තනා ගෙන එතෙර වෙල ඒක කරගහගෙන යන්නේ නැහැ. ඒක අල්ලගන්නේ නැහැ. එයින් අපට ජේතව අපි කලින් නොයෙක් සුත්‍ර වලින් ඉදිරිපත්කළ ආකාරයට - සලායතන විභංග ආදී සුත්‍ර වලින් පෙන්වූ ආකාරයට - එතෙර වීම සඳහා මිසක් අල්ලාගැනීමට දෙයක් නැහැ මෙතැන. මක්නිසාද, උපාදානය වෙනුවට අනුපාදානයත්, තමමයතාව

වෙනුවට අතමමයතාවත්, උපධි වෙනුවට නිරුපධි තත්ත්වයත්, මේ සාසන බ්‍රහ්මචරියාවේ, මේ ප්‍රතිපදාවේ, පරමාර්ථය වන නිසයි. එතකොට මේ උපමාව කොයිතරම් වැදගත්ද කියනොත්, බුදුරජාණන් වහන්සේ මහා තණකොළසංඛය සුත්‍රයේදී² සංඝයා වහන්සේලාට මේ උපමා කථාව මතක්කර දෙනවා. "ඉමං වෙ තුමෙන හිකබවෙ දිට්ඨිං එවං පරිසුද්ධං එවං පරියොදාතං අලලියෙථ කෙළායෙථ ධනායෙථ මමායෙථ අපිනු තුමෙන හිකබවෙ කුලලුපමං ධමමං දෙසිතං ආජානෙය්‍යාථ නිතථරණතථාය නො ගහණතථායා ති". "නොහෙනං හනෙන" ඒ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් විමසනව "ඉදින් මහණෙනි නුඹලා මේසා පරිසුද්ධ වූ මේසා පවිත්‍ර වූ මේ දෘෂ්ටියෙහි ඇලෙන්නාහු නම්, මෙයට ලොල් වන්නාහු නම්, මෙය ධනයක් කොට සළකන්නාහු නම්, මෙය මගේ කොට මමායනයෙන් සළකන්නාහු නම්, මෙම ධර්මය එතෙර වීම පිණිස මිස ග්‍රහණය පිණිස නොවන පහුරකට උපමා කොට දේශනා කරන ලද කාරණය නුඹලා හරි හැටි තේරුම් ගත්තාහු වන්නාහුද?" 'නැත ස්වාමීනි' කියල සංඝයා වහන්සේලා ප්‍රකාශ කරනව. ඒ කියන්නේ ඒ විදියට අල්ල ගත්තොත්, ලොල් වුනොත්, ඒක, ඒ උපමාව තේරුම් නොගත්ත බවයි, ඒ සංඝයා වහන්සේ ඒ විදියට පිළිගත්තේ. ඉතින් මෙයින් අපට ජේතව සාපේක්ෂක මූලධර්මය මත මේ මුළු මහත් ප්‍රතිපදාව රඳා පවතින බව. එකතු කර ගොඩ ගසා ගැනීමක්, කරගසා ගැනීමක්, වෙනුවට මෙතන තියෙන්නේ, මේ ප්‍රතිපදාවේ තියෙන්නේ, එකිනෙකට සාපේක්ෂක වශයෙන් සම්බන්ධවී ඇති ධර්ම පරම්පරාවක් තමන්ගේ සන්තානය තුළ ක්‍රියාත්මක කිරීමක්. අර රථ විනිත උපමාවට අනුව එකකින් එකකට, එයින් තවත් එකකට, උපකාර ලබා ගෙන ඉදිරියට තල්ලුවී යාමක් මේකෙ තිබෙන්නේ.

මෙන්න මේ ඉදිරියට තල්ලු වී යන ස්වභාවය තුළින් අපට දකින්න පුළුවනි ධර්මයේ ඕපනයික ගුණය. මේ 'ඕපනයික' තියන වචනයත් සමහර විට ටිකක් තේරුම් ගැනීමට අපහසු වචනයක් බවට පත්වෙලා තියෙනව, නොයෙක් ආකාරයේ අර්ථ විචරණ නිසා. නමුත් මේ වචනය තේරුම් ගැනීමට උපකාර වන එක්තරා පාඨයක් අපට හමුවෙනව සංයුක්ත නිකායේ මහාවග්ගයේ බොජ්ඣංග සංයුක්තයේ.³ උදායි ස්වාමීන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ අර්භත්වය ලබාගත් බව බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරියේ ප්‍රකාශකරන කොට මෙන්න මෙහෙම වාක්‍යයක් පාවිච්චි කරනව. "ධමමො ච මෙ හනෙන අභිසම්මො මගො ච පටිලද්ධො යො මෙ භාවිතො බහුලිකතො තථා තථා විහරන්තං තථතතාය උපනෙසුසති" ස්වාමීනි මවිසින් ධර්මය අවබෝධ කරගන්නා ලදී. මාගීයද ලබාගන්නා ලදී. යම් ඒ මාගීයක් භාවිතා කරන ලද්දේ බහුල වශයෙන් පුරුදු කරන ලද්දේ - "තථා තථා

විභරනතං තප්පතාය උපනෙය්‍යති" - ඒක සාමාන්‍ය වාච්‍යාර්ථය වශයෙන් ගත්තොත්, 'එසේ එසේ වෙසෙන්නකු එසේ තත්ත්වයටම පමුණුවා ලන්නේය.' ඒ කියන්නේ යම් යම් ආකාරයෙන් විභරණය කරනව නම් ඒ තත්ත්වයට ඉබේම පැමිණෙනව. අමුතු කෙනෙක් තල්ලු කරන්න ඕන නැහැ. මෙයින් අපට පෙනව මේ ඕපනයික කියන වචනයෙන් ඒ කාරණයයි හැඟෙන්නෙ. මේ ඕපනයික ගුණ දැක්වෙන, වඩාත් හොඳට විදහා දැක්වෙන, වටිනා සූත්‍රයක් අංගුත්තර නිකායේ දසක නිපාතයේ දකින්නට ලැබෙනව. වෙනතාකරණීය සූත්‍රය⁴ නමින්. ඒ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ විමුක්ති දර්ශනයෙන්ම කෙළවර වෙන දීඝී ධම් පරම්පරාවක්, ධම් සමුභයක්ම සාපේක්ෂක වශයෙන් එකිනෙකට සියුම් අන්දමින් සම්බන්ධ වෙලා තිබෙන ආකාරය ප්‍රකාශ කරනව. ඒ දීඝී සූත්‍ර දේශනාවෙන් අපි නිදසුන් වශයෙන් කොටසක් විතරක් ඉදිරිපත් කරමු. බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාට ප්‍රකාශ කරනව.

"සීලවතො භික්ඛවෙ සීලසම්පන්නස්ස න වෙනතාය කරණීයං අවිප්පට්ඨාරො මෙ උප්පජ්ජති, ධම්මතා එසා භික්ඛවෙ යං සීලවතො සීල සම්පන්නස්ස අවිප්පට්ඨාරො උප්පජ්ජති. අවිප්පට්ඨාරස්ස භික්ඛවෙ න වෙනතාය කරණීයං පාමොජ්ජං මෙ උප්පජ්ජති, ධම්මතා එසා භික්ඛවෙ යං අවිප්පට්ඨාරස්ස පාමුජ්ජං උප්පජ්ජති. පමුදිතස්ස භික්ඛවෙ න වෙනතාය කරණීයං ජීති මෙ උප්පජ්ජති, ධම්මතා එසා භික්ඛවෙ යං පමුදිතස්ස ජීති උප්පජ්ජති"

ඒ ටිකේ අදහස, "මහණෙනි, සිල්වත්වූ සීලසම්පන්න වුවහොත්, මා තුළ විපිළිසර නැති බව, පසුතැවිලි නැතිබව, උපද්දීවැඩි අමුතුවෙන් වේතනා වශයෙන් කළයුත්තක් නැත. මහණෙනි, සිල්වත්වූ සීලසම්පන්න වුවහොත් විපිළිසර නැතිබව උපද්දීය යන මෙය ධර්මතාවමැයි. මහණෙනි, විපිළිසර නැත්තහොත් ප්‍රමෝදය මා තුළ උපද්දීවැඩි අමුතුවෙන් වේතනා වශයෙන් කළ යුත්තක් නැත. විපිළිසර නැත්තහොත් තුළ ප්‍රමෝදය ඇතිවේය යන මෙයම ධර්මතාවමැයි. මහණෙනි, ප්‍රමෝදය ඇත්තහොත් මා තුළ ප්‍රීතිය උපද්දීවැඩි වේතනා වශයෙන් කළ යුත්තක් නැත. ප්‍රමෝදය ඇත්තහොත් ප්‍රීතිය උපද්දීය යන මෙය ධම්තාවමැයි." ඔන්න ඔය විධියට ඉතාම සියුම් අන්දමින්, හරියට නිරායාසයෙන් සිද්ධවෙන ක්‍රියා පටිපාටියක් වශේ, විමුක්තිඥාණ දර්ශනය දක්වා වූ දීර්ඝ ධම් පරම්පරාව බුදුරජාණන් වහන්සේ පුදුම අන්දමට මේ ධම්යේ ඕපනයික ගුණ පෙන්වුම් කරමින්, දේශනා කරනවා. ඒ දේශනාව කුළු ගන්වමින් ප්‍රකාශ කරන පාඨය ඒ ඕපනයික ගුණය ඔප්තංවා පෙන්වන විධියේ පාඨයක්. "ඉති බො භික්ඛවෙ ධම්මාට ධම්මෙ අභිසන්දෙනති, ධම්මාට ධම්මෙ පරිපුරෙන්නති. අපාරා පාරං ගමනාය" මෙසේ

මහණෙනි, මෙතෙරින් එතෙරට යෑමට - මෙතෙරින් එතෙරට යාමෙහි ලා - ධර්මයෝම ධර්මයන් වෙතට ගලායෙත්. ධර්මයෝම ධර්මයන් පරිපුරණය කරත්. එතතොට මේ ධම්යන්ට ම අයිති වැඩක් මේක. මමෙක් මගේ කියල දෙයක් නැහැ, මෙතැන. මේ ධම්ය තුළම තියෙනව එතතොට මේ ඉදිරියට තල්ලු කරන ස්වභාවය. නිවන් කරා ගෙන යන ඒ තල්ලුව ධම්ය තුළින්ම ලබාගත හැකි බවයි මෙයින් පෙන්වන්නේ. මේ ඕපනයික යන වචනය පමණක් නොවෙයි මේ ධම්ය හැඳින්වීමට යෙදෙන ගුණ පද හයම ඉතාමත්ම අර්ථාන්විතයි. ඒ අර්ථාන්විත වගේම ඒව එකිනෙකට සමීපවූ අර්ථ දනවන පද සමුභයක්. එකිනෙකට සමීප වූ අර්ථ සමුභයක් ප්‍රකාශ කරනව. අන්ත ඒක නිසා තමයි අර සූත්‍ර ප්‍රදේශ වල සමහරවිට එක පදයක් විවරණය කරන යම්කිසි සූත්‍රයක අනිත් පද සමුභයන් ඒ එක්කම ඇඳලා දක්වන්නේ. සමහර තැන්වල ප්‍රශ්නකරු සමහර විට සන්දිට්ඨික යන වචනයේ තේරුම අහනව. එතතොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සියල්ලම ස්වාකඛාතයෙන් පටන් ගෙන සම්පුණ්ණී ගුණපද හයම ඉදිරිපත් කරනවා. මහාතණ්භ සංඛය සූත්‍රය වැනි සූත්‍රවල ඕපනයික පදයයි වැඩියෙන් විස්තර කරන්නේ. නමුත් එතෙතදින් බුදුරජාණන් වහන්සේ අර ගුණ පද හයම දක්වනවා⁵. ඒවා එකිනෙකට සමීපාර්ථවත් නිසා.

දැන් අපි බලමු මේව සමීපාර්ථවත් වන හැටි. ස්වාකඛාත පදය, සාමාන්‍යයෙන් මේක තෝරන්නේ පර්යාප්ති ධම්ය පිළිබඳව. බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් මුල මැද අග යහපත් කොට අර්ථ ව්‍යාඤ්ඤා සම්පත්තියෙන් යුක්ත කොට අධ්‍යාන සමනතාගත බ්‍රහ්මඤ්ඤායෙන් දේශිත නිසා, මේ ධම්ය ස්වාකඛාතයි කියලයි සාමාන්‍යයෙන් තෝරන්නේ. නමුත් මේ ස්වාකඛාත කියන පදයේ නියම අර්ථය අපට ගන්න තියෙන්නෙ ප්‍රතිපත්තියට නැඹුරු කරලයි. දුරකඛාත ධම්යේ නැති සන්දිට්ඨික ගුණයක් මෙන්ම මේ ස්වාකඛාත ධම්යේ තියෙනව. අන්ත ඒක නිසයි ඒකට ස්වාකඛාත ධම්ය කියල කියන්නේ. දුරකඛාත ධම්යේ ප්‍රතිඵල දකිය හැක්කේ නැහැ. දකින්න බැහැ. සමහර විට ඒක පරලෝකයේදීදී දකින්න පුළුවන් වෙන්නෙ, සම්පරායික වශයෙන්. මේ ස්වාකඛාත ධම්යේ ප්‍රතිඵල සන්දිට්ඨිකයි. මෙලොවම ඇස් පනාපිට, දිටුදැමියෙහිම දැකිය හැකි නිසයි. ඒක නිසා මේ ස්වාකඛාත කියන පදය අර සන්දිට්ඨික පදයත් එක්ක සම්බන්ධ කරලයි අපි තේරුම් ගත යුත්තේ. මේ සන්දිට්ඨික කියන වචනය අපි ටිකක් සවිස්තරව දක්වල තියෙනව කලින් දේශනාවකදී, සීහ සේනාපති සම්බන්ධ කථාන්තරයක් ආශ්‍රයෙන්.⁶ මේ අවස්ථාවේ අපි කෙටියෙන් සඳහන් කරතොත් මේ සන්දිට්ඨික වචනයෙන් හැඟෙන්නෙ දිටු දම්යෙහිම, මෙලොවදීම, දැන් දැන්ම, ප්‍රතිඵල දැකිය හැකි ස්වභාවයක්. 'දිට්ඨව ධම්මෙ' කියන අදහසයි. ධම්යේ බොහෝ

තැන්වල නිවන ගැන සඳහන් වෙනකොට "දිට්ඨව ධමම සං අභිඤ්ඤා සචර්කාවා" ආදී වශයෙන් දක්වන්නේ මේ සන්ධිකා ගුණය මතුකර දීමටයි. එනකොට සම්පරායික වශයෙන් පරලොවකදී නොව, මෙලොවදීම දිට්ඨවීමෙහිදීම, දැන් දැන්ම ප්‍රතිඵල දැකිය හැකි නිසා මේ ධර්මය සන්ධිකායි.

ඊළඟට මෙන් මේ සන්ධිකා පදය අකාලික පදයට යා කර ගත හැකිය. මේ ධර්මය සන්ධිකා නිසාම, දිට්ඨ දැමීමෙහිම ප්‍රතිඵල දැකිය හැකි නිසාම, ඒක කාලික නොවෙයි, අකාලිකයි. කල්පවා, ප්‍රතිඵල එනකම් බලාපොරොත්තු වී සිටිය යුතු නැහැ. අපි මුල් දේශනාවලින් පොඩි උපමාවක් වගේ දැක්වුව, නිදර්ශනයක් වශයෙන් මතක තබා ගන්න පහසු වෙන උපමාවක් දැක්වුව. මේ කාලයේ විභාගයකට පිළිතුරු ලියල ප්‍රතිඵල එනකම් සැක සහිතව යම්කිසි කාල පරතරයක් ගෙවන්න වගේ එකක් නෙවෙයි, නිවීමේ විභාගයට පිළිතුරු ලියනවත් එකකම ප්‍රතිඵල එනැ. සහතිකයත් එන. ඔන්න ඔය විධියේ අර සන්ධිකා බව නිසාම අකාලික ගුණයකුත් මේකේ කියෙනව. කල් නොයවා විපාක දෙන ස්වභාවයක්. නමුත් අවාසනාවකට වගේ මේ අකාලික කියන පදයටත් අවුටා යුගයේදී නොයෙකුත් විධියේ ආගන්තුක අර්ථ ඇදෙන්න පටන් ගත්ත. මේ අකාලික කියන පදය සදාකාලික කියලත් තෝරන්න පටන් ගත්ත. කිසිසේත් මේ සුත්‍රවල අකාලික කියන පදය සදාකාලික කියල ගන්ට බැහැ. ඒක හොඳට පැහැදිලි වෙනව සංයුක්ත නිකායේ දේවතා සංයුක්තයේ සමීදධි සුත්‍රයෙන්.'

මේ සමීදධි ස්වාමීන් වහන්සේ දිනක් තපෝදාරාමයේ පැන් පහසු වෙල, එළිමහනේ ශරීරය ඉර අවිචේන් වෙලමින් සිටින අවස්ථාවේ එක්තරා දේවතාවෙක්, හදුයෝචනයේ සිටි මේ සමීදධි ස්වාමීන් වහන්සේගේ ශරීර ගෝභාව දැකල ධර්මානුකූල නොවන විදියේ අනුශාසනාවක් කළා මේ විදියට. "භුඤ්ඤා භික්ඛු මානුසිකෙ කාමෙ, මා සන්ධිකාං භිච්චා කාලිකං අනුධාටී" "මහණ, මේ මනුෂ්‍යයාට ඇති කාම සම්පත් අනුභව කරන්න. මේ සන්ධිකා දේ අතහැරල කාලිකය ඔස්සේ දුටුවන එපා." දිට්ඨ ධර්මික වශයෙන් මේ ජීවිතයේදීම පුළුවන් දේ අතහැරල මේ කාලික, කල්ගියාට පස්සේ පරලෝකේදී ලබන්න පුළුවන් දේ ගැන උත්සාහ ගන්න එපා කියන එකයි ඒ අභියෝගයේ අදහස. එනකොට මේ සමීදධි ස්වාමීන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර "නබ්බාහං ආවුසො සන්ධිකාං භිච්චා කාලිකං අනුධාටාමී. කාලිකං ච බ්බාහං ආවුසො භිච්චා සන්ධිකාං අනුධාටාමී කාලිකා භි කාමා චුත්තා භගවතා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා ආදීනවො එතථ භියොහා. සන්ධිකාං අයං ධමමො අකාලිකො එභිපසස්සිකො ඔපනයිකො පච්චතං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි." "ඇවැත්නි මම සන්ධිකාය අතහැරල

කාලිකය ඔස්සේ දුටුවන නොවෙයි. කාලිකය අතහැරල සන්ධිකාය ඔස්සේ දුටුවන. මේ කාමයන්, පඤ්චකාම සම්පත්තිය, බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල කියෙන්නේ කාලික හැටියට. බොහෝ දුක් උපායාස ආදීනව ගෙනදෙන, දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ විපාක දෙන විධියේ දෙයක් හැටියටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ කාමයන් පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරල කියෙන්නේ. ඒක එහෙම නමුත් මේ ධර්මය සන්ධිකායි. අකාලිකයි, එභිපසස්සිකයි, ඔපනයිකයි, පච්චතං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි කියන ඔන්න ඔය ගුණ සමුදායෙන් යුක්තයි." දැන් එනකොට ඒ අනුව අපට ජේතව අර සන්ධිකා කියන පදයත් අකාලික කියන පදයත් එකිනෙකට සම්පාර්ථවත්. ඒක නිසා තමයි අර සන්ධිකාං භිච්චා කාලිකං කියන වචන දක්වල කියෙන්නේ එතැන. පරලොවදී ලැබෙනව නම් ඒක කාලිකයි. කලක් ගිහිල්ල. ඒක ලැබෙන්නත් පුළුවන් නොලැබෙන්නත් පුළුවන්. ඒක තමන්ට දකින්නත් පුළුවන්, දකිනව කියල ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් කියන්ට බැහැ. නමුත් අර සන්ධිකා නම්, 'දිට්ඨව ධමම' නම් ඒ ගැන සැකයක් නැහැ. ඒකේ කාල පරතරයක් නැහැ එතැන. අකාලිකයි.

ඊළඟට මේ අකාලික කියන පදය මේ එභිපසස්සික කියන පදයටත් සම්බන්ධයි. කල්නොයවා ප්‍රතිඵල දැකිය හැකිනම් එතැන 'එව බලව' කියල කියන්න පුළුවන් කමක් කියෙනව. කැඳවීමක්, අභියෝගයක් කරන්න පුළුවන්, 'එව, බලව' කියල. පරලොව ගිහිල්ල කාලයකට පස්සේ දකින්න කියෙනව නම් ඒකට කියන්න වෙන්නේ 'යව, බලව' කියල. ගිහිල්ල බලා ගන්න කියල. සම්පරායික නම්, කාලික නම්, කියන්න වෙන්නේ ගිහිල්ල බලන්න කියල. සන්ධිකා අකාලික නිසාම 'එව බලව' කියන්න පුළුවන්. මේ 'එව බලව' කියන්නේ බුදු රජාණන් වහන්සේ නෙවෙයි. ධර්මයමයි. ඒක නිසයි ඒක ධර්මයේම ගුණයක් හැටියට දක්වල කියෙන්නේ. එභිපසස්සික ගුණය ධර්මයටම අදාල දෙයක්. ධර්මයටම ආවේණික වූ දෙයක්. මේ ධර්මය එක්තරා කැඳවීමක් කරනව. අභියෝගයක් කරනව එන්න බලන්න කියල. ඒ කැඳවීම, ඒ අභියෝගය, පිළිගත් ඒ නුවණැත්තන් විසින් එදත් අදත් කවදත් ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැනගත හැකි නිසා තමයි අවසාන වශයෙන් කියැවෙන්නේ 'පච්චතං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි'. නුවණැත්තන් විසින් තම තමන්ටම මේ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි වෙන්නේ අන්න අර එව බලව කියන ගුණය මේ ධර්මයේ තිබෙන නිසයි. ඔය විධියට බලන කොට අපට ජේතව මේ ධර්මයේ ගුණ භයම ආශ්‍රයෙන් මේ ධර්මයේ ඔපනයික ගුණය තවදුරටත් පැහැදිලි වෙනව. "තථා තථා විභරතං තථකතාය උපනෙසාහි" ඒ ඒ ආකාරයට වෙසෙන්නෙකු ඒ ඒ තත්ත්වයටම පමුණුවාලන ස්වභාවය මේ ධර්මය තුළ තිබෙනව.

බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය හැටියට, අභිඤ්ඤාවෙන් දැන දේශනාකළ ධර්මය හැටියට, සමහර අවස්ථාවල්වල දක්වන්නේ සත්තිස් බෝධි පාක්ෂික ධර්මයමයි, විශේෂයෙන්ම මහාපරිනිව්වාණ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේල අමතල ප්‍රකාශ කරනව.

"තසමානිභ භික්ඛවෙ යෙ තෙ මයා ධම්මා අභිඤ්ඤා දෙසිතා තෙ වො සාධුකං ආසෙච්ඡබ්බා භාවෙතබ්බා බහුලිකාතබ්බා යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අදධනියං අසස චිරධීනිකං තදසස බහුජන භිතාය බහුජන සුඛාය ලොකානුකම්පාය අභවාය භිකාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ තෙ භික්ඛවෙ ධම්මා යෙ මයා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, සෙයාථීදං චතතාරො සතිපට්ඨානා චතතාරො සමමප්පධානා චතතාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චිඤ්ඤානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣංදියා අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො."

එබැවින් මහණෙනි මා විසින් අභිඤ්ඤාවෙන් දැන දේශනා කරන ලද යම් ධර්මයෝ වෙත්ද ඒවා නුඹලා විසින් මැනවින් ඉගෙන, මැනවින් පුහුණු කළ යුතුයි. සේවනය කළ යුතුයි. එසේ සේවනය කිරීමෙන් එසේ පුරුදු කිරීමෙන් මේ සාසන බ්‍රහ්මචරියාව දිඪි කාලයක් පවතිනු ඇත. එයම බොහෝ දෙනාගේ හිත සුව පිණිස, දෙවිමිනිසුන්ගේ හිත සුව පිණිස වන්නේය. මවිසින් එසේ අභිඤ්ඤාවෙන් දැන දේශනා කරන ලද ධර්මයෝ කවරහුද? සතර සතිපට්ඨාන, සතර සමමප්පධාන, සතර ඉද්ධිපාද පඤ්ච ඉඤ්ඤා, පඤ්ච බල සත්ත බොජ්ඣංදියා ආදී අෂ්ටංගික මාර්ගීය කියන මෙන් මේ ධර්මයනුයි. මෙන් මේ සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම කුලින් අර ධර්මයේ ඕපනයික ගුණය, එකිනෙකට සම්බන්ධ වී තියෙන අර සාපේක්ෂකව ප්‍රායෝගිකව ගැලපී තිබෙන ඒ සම්බන්ධතාව අපට මතුකරගන්න පුළුවනි. මතුකර ගත යුතුවත් තිබෙනව. මක්නිසාද? ඇත්ත වශයෙන් මේ කාලයේදී ධර්මය හැදින්වීමේදී පරියත්තියට මුල් තැන දීමයි ධර්මය හඳුන්වන්නේ. යම්කිසි ග්‍රන්ථසමූහයක් වශයෙන්. දැන් මෙතෙක්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන් මේ මහාපරිනිව්වාණ සූත්‍රයේදී, එතරම් තීරණාත්මක වැදගත් අවස්ථාවේ දී, බුදු රජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ධර්ම හැදින් වූයේ ප්‍රායෝගික දෘෂ්ටි කෝණයකින්. ප්‍රතිපත්තියට මුල් තැන දීම.

මේක හරියට උපකරණ මල්ලක් සංඝයාට බාරකරල යන්න වගේ. මේ බෝධිපාක්ෂික ධර්ම තිස්හතම එක්තරා විදියක උපකරණ මල්ලක් හැටියට හඳුන්වන්න පුළුවන්. මලු හතක්, ඇත්ත වශයෙන්ම. උපකරණ මලු හතකින් යුක්ත ධර්ම 37 ක්. මේ උපකරණ මලුත් එකිනෙක ක්‍රමානුකූලව සමතාවකින් යුක්තව සකස්වෙල තිබෙනව. ගොනුවෙල තිබෙනව. අපි දැන් ඒව මතුකරල ගන්න බලමු.

පළමුවෙන්ම දක්වල තිබෙන්නේ සතර සතිපට්ඨානය. ඒක ආවට ගියාට නොවෙයි. ක්‍රමානුකූලත්වයක් තිසයි. ඒකට මුල්තැන හිමිවිය යුතු නිසා වෙන්න ඕන. "චතතාරො සතිපට්ඨානා" මේ 'සති පට්ඨාන' කියන වචනය උගතුන් නොයෙකුත් ආකාරයට විග්‍රහ කරනව, විශේෂයෙන්ම සතිපට්ඨානය ගැන උනන්දුවක් ඇති මේ කාලයේ, 'පට්ඨාන' කියන වචනයට සම්බන්ධ කරලත් 'උපට්ඨාන' කියන වචනයට සම්බන්ධ කරලත්. ඇත්ත වශයෙන්ම මෙතන ගත යුත්තේ පට්ඨාන කියන අදහසයි. සති පිහිටුවීම කියන අදහසයි. සති පිහිටුවීමේ ප්‍රතිඵලය තමයි උපට්ඨිතසති බව. එළඹ සිටි සිහිය ඇති බව. ඒක නිසා තමයි අර ඒ අන්දමින් සතිපට්ඨානය පුරුදුකළ තැනැත්තා පිළිබඳව කියැවෙන්නේ "උපට්ඨිත සති" - "උපට්ඨිතසතිස්සායං ධම්මො" ආදී වශයෙන්. ඊළඟට මේ සතිපට්ඨානය කියන මේ ධර්ම සතර මේවායේ එක්තරා ක්‍රමානුකූලත්වයක් තිබෙනව. කායානුපස්සනා, වේදනානුපස්සනා, චිත්තානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා, ඕළාර්ක අරමුණකින් පටන් ගෙන ක්‍රම ක්‍රමයෙන් සියුම් අරමුණේ සති පිහිටුවීමට අභ්‍යාසයක් ලබා දෙනව. කය අරමුණුකර ගැනීම ඉතාම පහසුයි. ඒ කය අරමුණු කරගෙන එහි සති පිහිටුවීමේ ප්‍රතිඵලය කුමක්ද? වේදනාව පිළිබඳ වැඩි අවබෝධයක් ඇති වෙනව. වඩාත් හොඳට වැටහෙන්න පටන් ගන්නව. ඊළඟට වේදනාවත් අරමුණු වෙනව. මේ එක්තරා ක්‍රමානුකූලත්වයක් දැක්වීමටයි. එක සතියක් කායානුපස්සනාව වඩල ඊළඟ සතියේ වේදනානු පස්සනාව කියල ඒ විදියේ ක්‍රමානුකූලත්වයක් නොවෙයි මෙතන දක්වන්නේ. මේව අර ධර්මතාවකින් සම්බන්ධ වී ඇති ආකාරය පෙන්නුම් කිරීමටයි මේ විග්‍රහය කරන්නේ. එතකොට කායානුපස්සනාවේ සිත පුරුදු කළ පුද්ගලයාට වේදනාවත් හොඳින් ප්‍රකට වෙන්න පටන් ගන්නව. සැප වේදනා දුක් වේදනා පමණක් නොවෙයි. අදුක්ඛමසුබ කියන මධ්‍යස්ථ වේදනාව පවා. සාමාන්‍ය නුවණට හසුවන්නේ නැති දේවලුත් අරමුණු කරන්න පුළුවන් වෙනව. එපමණක් නොවෙයි සාමීස නිරාමීස වශයෙන් ඒවායේ ප්‍රභේද වශයෙනුත් හඳුනා ගන්න පුළුවන් වෙනව. ඒ සාමීස වශයෙන් නිරාමීස වශයෙන් ඇතිවෙන වේදනා. ඔය විධියට අපට පෙනෙනව අර වේදනානුපස්සනාව අරට වඩා ටිකක් සියුම්. ඊළඟට වේදනානුපස්සනාවෙන් චිත්තානුපස්සනාවට යනකොට ඒකේ තියෙන්නේ හරියට අර වේදනා අනුව හිතේ ඇතිවෙන සංඥා එළි ක්‍රියාත්මක වෙන අවස්ථාව වගේ. සරාගං, සදොසං, සමොහං, චිත්තරාගං, චිතදොසං, චිතමොහං ආදී වශයෙන් සිතේ රාගාදී ක්ලේශ සිතිවිලි අනුව, ඒවායේ ඇති නැති බව අනුව, ඇතිවෙන විචිත්‍ර සංඥා එළි දැකීමක් වගෙයි එතැන, චිත්තානුපස්සනාවේදී හඳුන්වන්නේ. ඊළඟට, එයින් ටිකක් ඇතට යනකොට ඔන්න ධම්මානුපස්සනාව. අර සංඥා එළිවලට යටින් තියෙන යතුරු පුවරුවල ක්‍රියාකාරීත්වය දැකීම

වගෙයි හරියට ක්ලේශ ධර්ම, කුසල් ධර්ම ආදිය සිතේ ඇතිවෙන ආකාරය. ඒව ඇතිවෙන අවස්ථාව, ඒව නැති වෙන අවස්ථාව. ඒව ඇති අවස්ථාවේ ඇතිවෙන ආකාරය, නැතිවෙන ආකාරය වැඩෙන ආකාරය ප්‍රභීත වෙන ආකාරය, ඔය විධියට ඒවා පිළිබඳව ගැඹුරින් ධර්මමානුපසාදනා කොටසේදී වැටහෙන්න පටන් ගන්නව. ඒකම සතියට අරමුණු කරගන්නව.

එකකොට අපි බලමු මේ සතර සතිපට්ඨානයක් සතර සමමප්පධානයක් අතර යම්කිසි සම්බන්ධතාවක් තියෙනවද කියල. දැන් අර ධර්මමානුපසාදනා කොටසේ තියෙන ඊට අයිති පච්ඡිකා - ඊට අයිති විශේෂ ඡේද අතුරින් අපි ගනිමු නිදසුනක් වශයෙන් නිවරණ පබ්බය, නිවරණ ගැන කියවෙන තැන. එතැන කියවෙනව - නිවරණ ඇතිවෙන නැතිවෙන ආකාරය ගැන කියන අවස්ථාවේ - යථා ව අනුප්පනනසාධනා කාමච්ඡන්දසාධනා උප්පාදො හොති ත්ඤ්ඤ පජානාති, යථා ව උප්පනනසාධනා කාමච්ඡන්දසාධනා පභානං හොති ත්ඤ්ඤ පජානාති" කියල. ඒ කියන්නේ නුපන්නාවු කාමච්ඡන්දය යම් ආකාරයකට උපදියිද එයද දැනගනී. උප්පන්නාවු කාමච්ඡන්දය යම් ආකාරයකට ප්‍රභීත වෙයිද එයද දැන ගනී. අන්න ඒ ප්‍රකාශ කළ පාඨ දෙක - නිවරණ පබ්බයේ තිබෙන ඒ පාඨ දෙක - අපට පුළුවන් සන්සන්දනය කරන්න අර සතර සමමප්පධාන අතුරින් මුල් දෙකට - සමමප්පධාන වශයෙන් දක්වන මුල් කාරණා දෙකට. දැන් සතර සමමප්පධාන දැක්වීමේදී පළමුවෙන්ම ප්‍රකාශ කරන්නේ "අනුප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධර්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගග්ගහාති පදහති. උප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධර්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගග්ගහාති පදහති." ඔය ක්ලේශ පක්ෂයේ වෙන ඒ අකුසල ධර්ම, නුපන්නාවු පාපක අකුසල ධර්ම නුපදීම සඳහා ඡන්දයක්, කැමැත්තක් ඕනෑකමක් ඇතිකරගන්නව, වැයමක් දරනව. විධියක් අරඹනව, සිත දැඩි කර ගන්නව. උත්කෘෂ්ට ප්‍රයත්නයක් දරනව. ඒ විධියට ඡන්දං ජනෙති ආදී ඒ පාඨය ඒ හතරටම පොදුයි. එකකොට මුලින් දක්වන්නේ අර නුපන් පාපක අකුසල ධර්ම නුපදීම පිණිසත් උපන් පාපක අකුසල ධර්ම ප්‍රභාණය පිණිසත් යම්කිසි උත්සාහයක් ප්‍රයත්නයක් දරනව කියන එකයි. මෙන්න මේක සම්බන්ධයි අර නිවරණ පිළිබඳ අවබෝධයට. සතිපට්ඨානයේ නම් තියෙන්නේ ඒවා ඇතිවෙන ආකාරය නැතිවෙන ආකාරය තේරුම් ගනී කියන එක විතරයි. 'පජානාති' කියන වචනයයි එතැන කියවෙන්නේ. නමුත් මෙතැන එක්තරා සමානත්වයක් දකින්න පුළුවනි. ඒක අර සමමප්පධානයට තුඩු දෙන ආකාරයෙන්. මේව ඉබේ සිදුවෙන දේවල් නොවෙයි. මේ ධර්මමානුපසාදනාව සතිපට්ඨානයේ මේ විධියට දක්වල තිබුනට මොකද, එයින් හිතන්න

නරකයි මේ කාමච්ඡන්ද ආදිය ඉබේ ඇතිවෙනව, ඔහේ ඇතිවෙනව කියල. සතිපට්ඨාන අවස්ථාවේදී කරන්නේ ඒව ඇතිවෙන ආකාරය සතියෙන් ඉඳගෙන බලාගෙන ඉන්නව. නමුත් එතැනින් වැඩේ ඉවර නැහැ. දන් එකකොට අපි අර පළමුවෙන්ම සමමප්පධාන කොටසට සම්බන්ධ කිරීම සඳහා මුලින් දෙක අපට සසඳන්න පුළුවනි, නිවරණ පබ්බයේ තිබෙන ඒ කාමච්ඡන්ද පිළිබඳ කාරණයට. ඊළඟට අනිත් දෙක ගැන අපි හිතල බලමු. සමමප්පධානයේ ඊළඟට කියවෙන දෙකක් එක්ක සම්බන්ධ කරන්න, ඔන්න කොටසක් තියෙනව සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ බොජ්ඣංගපබ්බයේ. බොජ්ඣංග ගැන කියවෙන තැන. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ කියවෙනව "යථා ව පන අනුප්පනනසාධනා සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගසාධනා උප්පාදො හොති ත්ඤ්ඤ පජානාති, යථා ව උප්පනනසාධනා සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගසාධනා පාරිපුර් හොති ත්ඤ්ඤ පජානාති" නුපන්නාවු සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගයාගේ ඉපදීම යම් ආකාරයකට වෙයිද එයද දැන ගනී. උපන්නාවු සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගයාගේ භාවනා වශයෙන් පරිපුණ්ණත්වයට යාම යම් ආකාරයකට වෙයිද එයද දැන ගනී. මෙන්න මේ දෙක සම්බන්ධ කරන්න පුළුවනි සමමප්පධාන අතරෙන් අග දෙකට. එතැන කියවෙන්නේ "අනුප්පනනානං කුසලානං ධර්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගග්ගහාති පදහති, උප්පනනානං කුසලානං ධර්මානං ධීතියා අසමමාසාය හියොගභාවාය වෙසුලොය භාවනාය පාරිපුර්යා ඡන්දං ජනෙති වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගග්ගහාති පදහති"

ඒ කුසල් පක්ෂය පිළිබඳව කෙරෙන සමමප්පධානයයි, අග දෙකෙන් කියවෙන්නේ. මේ කාරණය අපි වැඩියක් මතු කර ගත්තේ මේ කාලයේ, විශේෂයෙන්ම සතිපට්ඨානය ගැන විවිධ මතාන්තර ඇතිවෙන කාලයේ, සාමාන්‍ය මතයක් දැක්වෙනව මෙතෙහි කිරීමෙන් සියල්ලම සම්පුණ්ණවෙයි කියල. මෙතෙහි කිරීම් මාත්‍රයෙන් සියල්ල සම්පුණ්ණ කියන හැඟීමක් සමහර කෙනෙකු තුළ තියෙනව. ඒකට හේතුව බොජ්ඣංග නිස්භතෙන් මේ සතිපට්ඨානය වෙන්කර ගෙන ඒකම විශේෂඥ වීමට උත්සාහ දැරීමක් වෙන්ට පුළුවනි. නමුත් මේව එකිනෙකට සම්බන්ධතාවක් තියෙනව. සතිපට්ඨාන මල්ල තුළින් මතුවෙනව මෙන්න මේ සමමප්පධාන මල්ල. ඒක නිසා තමයි අර මෙතෙහි කිරීම් මාත්‍රයෙන් නවතින්නේ නැත්තේ. ඒ මෙතෙහි කිරීම ඇත්ත වශයෙන්ම සමමප්පධානයට මූලික පදනමක්. යම්කිසි යන්ත්‍රයක උනත් යම්කිසි තැනක් තද කිරීමක් බුරුල් කිරීමක් අවශ්‍ය නම් ඉස්සෙල්ල ඒක වටහගන්න ඕන, ඒක පිළිබඳ යම්කිසි අවබෝධයක් ලබාගන්න ඕන සතියෙන්. මේක මෙන්න මේ විධියටයි තියෙන්නේ, මේක මේ විධියටයි හරිගස්ස ගන්න ඕන කියල. අන්න ඒක නිසා තමයි අර සතිය පිහිටුවීමේදී

අමුතුවෙන් උත්සාහයක් ගැන කියවෙන්නේ නැත්තේ. නමුත් ඒ අවබෝධය මත පිහිටල ඊළඟට අර සතර සමමස්පධානයෙන් අකුසල පක්ෂයේ වන කාමච්ඡද ආදී දේවල් නම් ඒකට නිසි උත්සාහයක් ප්‍රයත්නයක් අර දෙවනුව කී කොටසින් කෙරෙනව. ඔන්න ඔය අනුව අපට හිතාගන්න පුළුවන් අර සතරසතිපට්ඨාන ළඟට මේ සතර සමමස්පධානය දක්වල තියෙන්නේ මක්නිසාද කියල.

ඊළඟට මේ සතර සමමස්පධානය සතර ඉදිපාදයන් එක්කත් සම්බන්ධතාවක් තියෙනවද කියල විමසල බලමු. මේ සමමස්පධාන හතරේම සඳහන් වන පොදු පාඨයක් තමයි අපි කලින් සඳහන් කළේ "ඡදං ජනෙති වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගගණාති පදහති". බුදුරජාණන් වහන්සේට "අමොස වචනෝ" කියල ප්‍රකාශකරනව, නොසිස් වචන දේශනා කරන කෙනෙක් කියල ප්‍රකාශ කරනවා. එහෙම නම් එක වචනයෙන් කියන්න පුළුවන් දෙයකට ඇයි මෙවිටර වචන ගොඩක් යෙදුවේ. මේ වචන තුළ තිබෙනව එක්තරා ක්‍රමානුකූලත්වයක්. ආරෝහණ ක්‍රමයට කෙනෙකු යොදන වියඝියේ, ප්‍රයත්නයේ, අවස්ථා කීපයක් මේ පද සමූහයේ දකින්න පුළුවනි.

"ඡදං ජනෙති" - කැමැත්තක් ඕනෑකමක් ඇතිකර ගන්නව. "වායමති" වැයමක් දරනව, "චිරියං ආරහති" වීරියයක් අරඹනව, චිත්තං පගගණාති සිත දැඩිකරගන්නව, "පදහති" උත්කෘෂ්ට වීරියයක්, ප්‍රකාර්ශ ප්‍රයත්නයක් දරනව. මේ පද සමූහයේ තියෙනව එක්තරා ක්‍රමානුකූලව වැඩෙන ස්වභාවයක්. එතකොට අර සතර සමමස්පධානය පුරුදු කරන පුද්ගලය මෙන් මේ අවස්ථාවල් පිළිබඳව කල්පයුමේදී විශේෂඥ තත්වයකට පත්වෙනව. ඒකයි අපට මේ ඉදිපාද වශයෙන් දක්වන කොටස සතර සමමස්පධානයේම ප්‍රතිඵලයක් හැටියට දක්වන්න පුළුවන් වෙන්නේ. අපි මේ දේශනා ප්‍රායෝගික පක්ෂයට නැඹුරුව කරන නිසා උපමාවක් ගනිමු. අනික් තැන්වල කලා වගේ. වැඩි දෙයක් නොවෙයි ගල්කුළක්-ලොකු ගලක්-මේ ගල්කුළ පෙරලන්න අපට හිතනාම පළමුවෙන්ම අපේ අවශ්‍යතාව නිසා- මේක මෙතැන තියෙන එක හරි නැහැ, මේක එහාට පෙරලන්න ඔන කියල ඡන්දයක් ඇතිකරගන්නව. ඕනෑකමක් කැමැත්තක් ඇති කරගන්නව. නමුත් ඒ ඡන්දයක් ඇතිඋන පමණින්, ඕනෑ කමක් ඇති උන පමණින්, ගල එහාට පෙරලෙන්නේ නැහැ. ඒක නිසා ඊළඟට වැයමක් දරන්ටත් වෙනව. මේකට ඔය යකඩ ඉනි ආදියක්, ලී දඩු ආදියක් කිට්ටු කරගෙන මේ ගල යටට දාල මේක ටිකක් හොල්ලන්න ඕන. ගල හෙල්ලුනේ නැතත්, උරහිසවත් හොල්ලල යම් කිසි වැයමක් කරන්න ඕන. ඔන්න "වායමති" වැයමක් දරනව. ඊළඟට මේක දැන් ඉතින් ඔසවන්නත්

පුළුවන්. ටිකක් හෙල්ලෙන බවක් ජේනව. දැන් මේක ඔසවන්න පටන් ගත්ත. ඔන්න "චිරියං ආරහති" දන්මිටි කා ගන්න අවස්ථාව. වීරියයක් අරඹනව, මේක දැන් පෙරලන්නයි උත්සාහය. එහෙම පෙරලාගෙන ටිකක් ඇතට තල්ලු කරගෙන යනකොට ඔන්න අවදානම් අවස්ථාවකුත් එනව. මේක මේ පැත්තට පෙරලුනොත් මම යට වෙනව. එහාට පෙරලන්න බැර වෙන්නත් පුළුවන්. ඔන්න එතකොට "චිත්තං පගගණාති" අධිෂ්ඨාන ශක්තිය එතෙත්දී පෙරටු කර ගන්නව. "නැහැ මම මේක පෙරලලමයි නවතින්නේ" "අන්න ඒ අවස්ථාව තමයි අර දිව යටි තල්ලෙ හප්පවගන්න අවස්ථාව." "චිත්තං පගගණාති" හිත දැඩි කරගන්නව, එහෙම සිත දැඩිකරගෙන ඊළඟට ඔන්න අවසාන ප්‍රයත්නය. මේක කොහොම හරි එහාටම පෙරලන්න කරන කාය ජීවිත නිරපේක්ෂක ප්‍රයත්නයක් ඒක. අර වතුරංග සමන්තාගත වීරියය කියල කියන විදියට" කාමං තවො ච නහාරු ච අට්ඨි ච අවසිසසතු සර්චෙ උපසුසුසතු මංස ලොහිතං යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසචිරියෙන පුරිසපරකකමෙන පත්තබ්බං න තං අපාපුණිත්වා වීරියසස සනථානං භවිසසිති." කියල ප්‍රකාශ කළ ආකාරයට සම් නහර ඇට ඉතිරි වේවා, මස් ලේ වියලියේවා, පුරුෂථාමයෙන් පුරුෂ වීරියයෙන් පුරුෂ පරාක්‍රමයෙන් යමක් කළ යුතුද එය නොකර වීරියයේ බහා තැබීමක් නොවන්නේය, කියන ආකාරයට උත්කෘෂ්ට ප්‍රයත්නයක් යොදනව. ඒ අවස්ථාවේ තමයි අන්න අර දිග හුස්මක් ගන්නේ. අවසාන හුස්මට උනත් සැහෙන්න දිග හුස්මක් අරගෙන, අර ගල්කුළ එහාට පෙරලල දානව.

එතකොට සාමාන්‍ය ලෞකික සිද්ධියක් ආශ්‍රයෙනුයි අපි උපමාව ගන්නේ. නමුත් මේකට මේ වෙනසකට තිබෙන්නේ අර ගල්කුළ වෙනුවට දුක්කඳ කියල මේකට එකතුකර ගන්න එකයි. එතකොට ඒ උපමාව ධර්මානුකූල වෙනව. මේ මහා දුක්කඳ පෙරලන්න ගන්න උත්සාහයයි, මේ "ඡදං ජනෙති, වායමති චිරියං ආරහති චිත්තං පගගණාති පදහති කියන්නේ" ඔය විධියට ගත්තාම අපට ජේනව දැන්, ඉදිපාද හතර මොනවද - ඡද වීරිය, චිත්ත, වීමංසා. වචන වශයෙනුත් මෙනෙ ජේනව අර සමමස්පධානයට නෑ කමක් ඡද ඉදිපාදයේ. අර ඡදං ජනෙති කියල කියාපු එකම තමයි. ඊළඟට වීරිය ඉදිපාදයෙන් ජේනව වචන වශයෙනුත් සමානත්වයක්. කොටින්ම කියනව නම් වායමති වීරියං ආරහති කියන වචන දෙකම එකට සම්බන්ධ කරන්න පුළුවන්. නමුත් වාචාර්ථ වශයෙන් බැලුවම ජේනව වීරියං ආරහති කියන එක අර වීරිය ඉදිපාදය තුළ තිබෙනව. අර චිත්තං පගගණාති කියාපු එකට හරියන අධිෂ්ඨාන ශක්තිය හඟවන පදයක් තමයි චිත්ත ඉදිපාදය. වීමංසා ඉදිපාදයට තමයි තැනක් නැති හැටියට ජේනවෙන. නමුත් මෙන් මේ කියාපු වීරියයේ අවශ්‍ය අවස්ථාවන් පිළිබඳව අර සතියෙන් යුක්තව ඒකට ඒ උපාය මාභීය, ඒ ප්‍රයෝගය, ඒ

විමසුම් නුවණ, යෙදීමේදී, ඒ විමසා ඉදිපාදයක් වැඩෙනව. ඒ කියන්නේ, වෙන ආකාරයකින් පෙනී සිටින ප්‍රඥාවයි, නුවණයි, ඕනෑම කායඝීයකට අවශ්‍ය විමසුම් නුවණ. අර ගල පෙරලන එක පොඩි වැඩක් නොවෙයි. හොඳ විමසුම් නුවණින් කළ යුතුයි. ඒක තුළින් ප්‍රඥාවයි මතු වෙන්නේ. ඒක මෙතන විමසා වශයෙන් දක්වනව. එකකොට ඔන්න ඉදිපාද හතරක් ආව එළියට.

මේ ඉදිපාද කියලා කියන්නේ මොකක්ද? මේක සාමාන්‍යයෙන් වාච්ඡාර්ථ වශයෙන් බලන කොට සෘද්ධි කියල කියන්නේ සෘද්ධි ප්‍රාතිභාර්යය හභවන පදයක්. නමුත් සෘද්ධි පිළිබඳව පමණක් නොවෙයි - සෘද්ධිත් අයිතියි මේකට - නිවන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම සඳහා දරණ උත්සාහයක් දැක්වෙනව. "අනාසවං වෙතො විමුක්තිං පඤ්ඤා විමුක්තිං" කියල දක්වන ඒ විමුක්ත තත්ත්වය ලබා ගැනීම සඳහා දරණ, ඒක ඉෂ්ටකර ගැනීමට, සමෘද්ධකර ගැනීමට, ගන්නා මාගී හතරක් හැටියටත් මේ සෘද්ධි පාද හතර දක්වනව. සෘද්ධිපාද සංයුක්තයේ එහෙම පෙන්නුම් කරල තියෙනව ඒ විධියට.¹⁰ එකකොට මේ තුළින් අපට දකින්න පුළුවන් අර සමමප්පධානයේදී යෙදු විර්යයේ විවිධත්වය අනුව, තම තමන්ගේ විශේෂත්වය අනුව, වඩාත් මුලට ගන්න පුළුවන් එක මොකක්ද කියල අඳුනගන්නව. දැන් ඇතැම් කෙනෙක් ඡන්දයම මුල් තැන තියා ගන්නව. ඒක නිසා තමයි අනිත් දේවල් පිළිබඳව නොවෙයි, ඉදිපාද ගැන විශේෂයෙන් සඳහන් වෙන්නේ එක පුද්ගලයට ඒ හතරම එකපාරට අවශ්‍ය වෙන්නේ නෑ, එකක් මුලට ගත්තත් ඇති කියල. ඉදිපාද අතුරෙන් තමාගේ වර්තානුකූලව ඡන්දය හෝ කැමති එකක් ගත හැකියි. දැන් අවුච්චල දැක්වෙනව රට්ඨපාල ස්වාමීන් වහන්සේ ඡන්දය මුල්කරගෙන, මෝඝරාජ විමසා - ඔය විධියට ශාසනයේ හිටිය ස්වාමීන් වහන්සේලා නිවන් දැකීමට උපකාර කරගත්තු ඉදිපාද විවිධයි. ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට අනුව. නමුත් ඇත්ත වශයෙන් බලනව නම් එයින් එකක් පමණක් නොවෙයි එතැන කියැවෙන්නේ. මෙතැන තියෙන්නේ අමුතූම ධර්මතාවක්. ඇතැම් කෙනෙකුට හොඳට හිතට අල්ලල ඡන්දයම මුල්කරගෙන "මම මේක කරන්න ඕන" කියල ගත්තු බලවත් ඕනෑ කම නිසා - බලවත් ඡන්දය නිසාම - අනිකුත් දේවලුත් ඒකට ඇදිල එනවා. ඒ එක්කම ඇදිල එනව. අර වායාම විර්යය අධිෂ්ඨානාදිය ඒ එක්කම ඇදිල එනව සභායකයෝ වගේ. දැන් ඇතැම් කෙනෙකුට විර්යය අවස්ථාවේදී දැනෙනව විර්යය දරනකොට තමයි මගේ නියම පෞරුෂය මතු වෙන්නේ කියල. ඒ තැනැත්තට විර්ය ඉදිපාදය මතුකරගෙන නිවන් දකින්න පුළුවන්. තවත් කෙනෙකුට අධිෂ්ඨාන ශක්තිය. "මම මේ ගන්න අධිෂ්ඨානය මං කඩන්නේ නෑහැ" කියල. ඒ අධිෂ්ඨාන ශක්තියම පෙරවුකරගෙන. එකකොට එනව

අනිත් ඒවත් ඇදිල උදව් කරන්න. තවත් කෙනෙකුට විමසන බුද්ධිය. ප්‍රඥාව අධික පුද්ගලයන්ට විමසුම් නුවණ. මේකේ මොකක් හරි තියෙනව කියල ඒක අර එහා පැත්තට පෙරලලම බලනව. ඒ වගේම අපි සඳහන් කළ ධර්මතාව - එක් එක් ඉදිපාදය අනුව අනිත් ඒව ඇදිල එනව කියන එක - ඒකත් පෙන්නුම් කරනව ඉදිපාද සංයුක්තයේ ඉදිපාද හඳුන්වන වචනමාලාවෙනුත්. දිග වචන මාලාවකින් ඉදිපාද භාවනාව කියැවෙන්නේ. ඔන්න ඡන්ද ඉදිපාදය ගැන කියනව "ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉදිපාදං භාවෙති" කියල වාක්‍යයක් ඒ ගැන යොදනව. යම්කිසි හිඤ්චක් - "ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉදිපාදං භාවෙති, විර්ය සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉදිපාදං භාවෙති, චිත්ත සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉදිපාදං භාවෙති, විමසා සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉදිපාදං භාවෙති" මේ දිග පාඨයක් විස්තර කරලම දෙනව සුත්‍රයේ, මොකක්ද මේ ඡන්ද සමාධි කියන්නේ? ඒක අමුතු සමාධියක්. වෙන තැන්වල දකින්න නැති විදියේ සමාධියක්. මේකත් තේරුම් කරල දෙනව "ඡන්දං වෙ හිඤ්ච නිසසාය, ලහති සමාධිං ලහති චිත්තස්ස එකගතං අයං වුවචි හිඤ්චෙ ඡන්ද සමාධිං." මේ කැමැත්ත, ඕනෑකම නිසා, ඒ ඡන්දය ඇතිකර ගැනීම නිසා, යම්කිසි හිඤ්චක් යම්කිසි සමාහිත බවක්, සිත එකඟ කර ගැනීමක්, ලබනව නම් අන්න ඒකට කියනව ඡන්ද සමාධි කියල. ඕනෑකම නිසාම එක්තරා විධියක සමාධියකට සමවැදුන වගේ ස්ථාවර තත්වයකට පැමිණිය නම් එතැන ඉදිල කරන්නේ කුමක්ද? ඒක ඊළඟට කියැවෙනව. "සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡන්තෙති වායමති විර්යං ආරහති චිත්තං පගගණහාති පදහති උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ඡන්තෙති වායමති විර්යං ආරහති චිත්තං පගගණහාති පදහති අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ඡන්තෙති වායමති විර්යං ආරහති චිත්තං පගගණහාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසමමාසාය හියො භාවාය වෙසුලලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ඡන්තෙති වායමති විර්යං ආරහති චිත්තං පගගණහාති පදහති.

එතැන දක්වන්නේ ඊළඟට සතර සමමප්පධානමයි. අර එක් ඉදි පාදයක් මතුකර ගත්තට පස්සේ, අර පළපුරුදු සමමප්පධානයමයි ඊළඟට ඇදිල එන්නේ. ඒ කියන්නේ අර ඡන්දයෙන් ඇතිකරගත්තු යම්කිසි සමාධි තත්ත්වයක්. ඒ සමාධියේ පිහිටල ඒ හිඤ්ච අර සතර සමමප්පධානයම වඩනව. අන්න ඒක නිසා තමයි අපි සඳහන් කළේ කොයි ඉදිපාදය මතු උනත් එකක් මතු උනාට පස්සේ අනිත් අය සභායට එනව කියල. ඒ

ඡන්දය මුල්කරගෙන අර සමමපපධානයම වඩනව. ඒ සමමපපධානය වැඩීම ප්‍රකාශ වෙන වචන මාලාවේ ඡන්ද කියන වචනය පමණක් නොවෙයි අනිත් පද සමුහයක් දකිනට ලැබෙනව. ඒ විදියටම තමයි චිරිය සමාධි, චිත්ත සමාධි, වීමංසා සමාධි විස්තර කෙරුල තියෙන්නේ. එකකොට එකතු කියවුනා 'සමාධි' කියන කාරණය. පධාන සංඛාර කියන්නේ කුමක්ද? ඔන්න ඔය කියපු සතර සමමපපධාන පුරුදු කිරීමමයි "පධාන සංඛාර" කියල කියන්නේ. "ඉමෙ වුවචනි පධාන සංඛාරා" ඒ කියන්නේ ඡන්ද සමාධියේ පිහිටල සතර සමමපපධාන වැඩීමේදී කරන උත්සාහය, "පධාන සංඛාර" නමින් අර පාඨයේ කියවෙනව. "පධාන" කියල කියන්නේ අර උත්කාෂ්ට වියඝිය. "සංඛාර" කියල කියන්නේ - සංඛාර කියන එකේ නොයෙකුත් අර්ථ තියෙනව - දැන් මෙතන ඒ සඳහා කෙරෙන විශේෂ ක්‍රියා පටිපාටිය. ප්‍රයත්නය හා සම්බන්ධ ක්‍රියා පටිපාටිය. ඒ උත්සාහ රාශිය. එකකොට සතර සමමපපධානය ඒ ඉදිපාදය මුල්කරගෙන කෙරෙන්නේ. ඔය විධියට දක්වල බුදු රජාණන් වහන්සේ ඊළඟට අර දිග පාඨයට ගලපල පෙන්නුම් කරනව "ඉති අයංව ඡන්දො, අයංව ඡන්ද සමාධි ඉමෙව පධාන සංඛාරා අයං වුවචනි ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමනනාගතො ඉදිපාදො". මෙසේ මෙන්න මෙහෙම ඡන්දය කියල එකක් තියෙනව. මෙන්න මෙහෙම ඡන්ද සමාධි කියල එකක් තියෙනවා. මෙහෙම පධාන සංඛාර කියල දේවල් තියෙනව, මෙන්න මේව එකතු කරල ගත්තහම තමයි "ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමනනාගතං ඉදි පාදං භාවෙති" කියන ඒ ඉදිපාද භාවනාව පිළිබඳ පාඨය තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඔන්න ඕක තුළින් අපි එකකොට දැක්ක අර සමමපපධාන තුළින් ඉදිපාද මල්ල ඇදිල එන හැටි.

ඊළඟට සමහර විට ඒ තරම්ම පැහැදිලි නොවන්න පුළුවනි, නමුත් යම්කිසි සම්බන්ධතාවක් අපට දකින්න පුළුවනි, මේ ඉදිපාද හතරත් ඉන්ද්‍රිය පහත් අතර. පංච ඉන්ද්‍රියයන් - ඉන්ද්‍රිය කියන වචනයේ සාමාන්‍ය තේරුම අධිපති බව රජකම, කියන අදහසයි. මෙතැන මේ කියවෙන්නේ ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රිය නොවෙයි. සද්ධා චිරිය, සති සමාධි පඤ්ඤා කියන පංචින්ද්‍රියයි. මේ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පහ සකස් වීමට උපකාර වෙනව ඇත්ත වශයෙන්ම ඡන්ද ආදී ඉදිපාද හතරත්. යමක් ඉෂට කර ගැනීම, සමාදා කර ගැනීම, සම්පුණ්ණි කරගැනීම සඳහා ඒ මාගී මතුකරගත්ත නම්, අර යම් යම් ධර්මවලට අධිපතිකම ලබාදෙන්නත් පුළුවනි. වෙන නාමයකින් මෙතන සද්ධා කියල පෙනී සිටින්නේ අර ඡන්දයමයි. සද්ධාධික පුද්ගලයටයි ඡන්දය එන්නේ, ඕනෑකම කැමැත්ත කුසලච්ඡන්ද ආදී වශයෙන් මතුවෙලා එන්නේ. ඒක නිසා තමයි සද්ධාව මුලට දක්වල තියෙන්නේ

මෙතැන. ඒ සද්ධාව පිළිබඳව දේශනා කරනවා "කතථ ව භික්ඛවෙ සද්ධිඤ්ඤාං දට්ඨබ්බං." මහණෙනි, කොතැනද මේ සද්ධිඤ්ඤා දැකිය හැක්කේ. "චතුසු සොනාපනති අඛෙගසු" - සොනාපනති අංග හතරෙයි. "සෝනාපනති අංග හතර හැටියට දක්වන්නේ "බුද්ධෙ අවේච්චපසසාදෙන සමනනාගතො, ධමෙම අවේච්චපසසාදෙන සමනනාගතො, සංඝෙ අවේච්චපසසාදෙන සමනනාගතො අර්යකනෙතභි සීලෙහි සමනනාගතො" කියන ඒ කාරණා හතරයි. බුද්ධ ධමම සංඝ කියන ත්‍රිවිධරත්නය පිළිබඳව කාරණා කාරණා තේරුම් අරගෙන ඇතිකරගන්න අවබෝධය ඒ සෝවාන් පුද්ගලයා තුළ තිබෙන විශිෂ්ට සද්ධාවයි. ඊළඟට අර්යකත සීලය වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ඒ සීලය පරිපුණ්ණි කිරීම සඳහා දරණ උත්සාහයයි. එතැනත් ඒ සද්ධාවම, මූලික කරගෙනයි සීලය පුරන්නේ. සද්ධිඤ්ඤා හැඳින්වීම තුළින් අපට පේනව, එතැනත් ඡන්ද ඉදිපාදයේ රාවයක් ලැබෙනව. ඊළඟට විරියින්ද්‍රිය. ඒ විරියින්ද්‍රිය සකස් වීමටත් විරිය ගැන අමුතුවෙන් කියන්න ඕනෑ නැහැ. ඒ සමමපපධානයමයි. ඒක නිසාම තමයි විරියින්ද්‍රිය ගැන හැඳින්වීමේදී "කතථ ව භික්ඛවෙ විරියින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං." මහණෙනි මේ විරියින්ද්‍රිය කොතැනද දැකිය හැකිද?. "චතුසු සමමපපධානෙසු" සතර සමමපපධානයේය. සමමපපධාන ඉදිපාද මේව එකිනෙකට සම්බන්ධ බව අපි සඳහන් කළා. එකකොට මේ විරියින්ද්‍රිය තුළ තිබෙන්නේත් අර සමමපපධාන ඉදිපාද වශයෙන් දියුණු කර ගත්ත ඒ ධර්මයි. ඒක ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වයට දැන් පත්වෙලා. අධිපතියෙක් වෙලා. ඊළඟට සතිය සතින්ද්‍රිය. ඒකත් වැඩිය පේන්නේ නෑ මෙතන. නමුත් අර සතිපට්ඨාන අවස්ථාවේ ඉදල යටින් ඉදගෙන මේ සතිය වැඩ කළා. නොපෙනෙන්න. නිහඬ සේවයක් මේ සතියෙන් තේරෙන්නේ. දැන් මෙතනත් මැදින් ඉන්නේ. අධිපතියො අතරින් මැදින් ඉන්නේ සමතාව සලසා දෙන්න. ඊළඟට සතින්ද්‍රිය හඳුන්වන්නේ "කතථ ව භික්ඛවෙ සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. චතුසු සතිපට්ඨානෙසු" සතර සතිපට්ඨානයේයි මේ සතින්ද්‍රිය දකින්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතනින් අරගෙන ආපු ටික තමයි මේ සතින්ද්‍රියේ තියෙන්නේ. ඒව අතහැරලම නොවෙයි. ඒව වඩාත් වැඩෙනව. ඊළඟට සමාධිඤ්ඤා. මේ සමාධි ඉන්ද්‍රියය, සමාධිය, පොඩි මතු වීමක් අර ඉදිපාද අවස්ථාවේදීත් අපි දුටුව ඡන්ද සමාධි, විරියසමාධි, චිත්ත සමාධි, වීමංසා සමාධි කියල. එක්තරා තැන්පත් බවක්, එක්තරා එකඟ බවක්, ඒ විරියය යොදන අවස්ථාවේ කෙනෙක් ඇතිකර ගන්නව. නමුත් මෙතන තේරෙන්නේ "කතථ ව භික්ඛවෙ සමාධිඤ්ඤාං දට්ඨබ්බං චතුසු ඤානෙසු" ධ්‍යාන හතර පිළිබඳව. එහෙම නැත්නම් වෙන විධියටත් තේරෙනව, සමහර විට. "වොස්සගාරමමණං කර්තවා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස එකගතං" ආර්ය ශ්‍රාවකය "වොස්සගාරමමණං" මේ ඔක්කොම අතහරින්න නිවන අරමුණු කරගෙන යම්කිසි සමාධියක්

ලබාගන්නව නම් ඒක සමාධි ඉන්ද්‍රිය. පොදුවේ දළ වශයෙන් හැඳින්වුවත් අපට දකින්න පුළුවනි අර වියඹී ඉද්ධිපාද ආදිය දියුණු කර ගැනීම තුළින්මයි මේ සමාධිය මතු වෙන්නේ. ඊළඟට පඤ්ඤාදිය, අර කලින් සඳහන් කළ විමංසාවට නැ කමක් තියෙනව මේ පඤ්ඤාවේම. නමුත් මෙතැන අර ගල්කුළක් පෙරලීම වගේ සාමාන්‍ය විමසුම් නුවණක් නොවෙයි. අර දුක් කඳ පෙරලීම පිළිබඳ ප්‍රඥාවයි. ඒ විමසුම් නුවණයි, මෙතැන. ඒ නිසා තමයි "කතව ව භික්ඛවෙ පඤ්ඤාදියං දට්ඨබ්බං වතුසු අරියසච්චෙසු" වතුරායඹී සත්‍යයෙහි" දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාභී කියන මේ සතරෙන් අර ගල්කුළ පෙරලන්න වගේ දෙයක් තියෙන්නේ. දුක්, ඊට හේතුව, ඒ හේතුව නැති කිරීම - නිවන ඒකට මාභීය. එතැනත් අර විමංසා ඉද්ධිපාදයට සම්බන්ධතාවක් අපට දකින්න පුළුවනි. තවත් විධියකට සමහර අවස්ථාවල තෝරනව "උදයතථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමනනාගතො". විදර්ශනාත්මක වශයෙන් ඒ උදයතථගාමිණී ප්‍රඥාව. කොයි ආකාරයෙන් කිව්වත් අර නිවන පිළිබඳ ප්‍රඥාව. ඒකත් ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වයෙන්. එකකොට මේව පුගල වේමත්තතාව අනුව ඒ ඒ පුද්ගලයට මේව සංසාරක වශයෙන් වැඩි වශයෙන් අඩුවශයෙන් පිහිටල තිබෙනව. බුදුරජාණන් වහන්සේට ඒ පුගල වේමත්තතාව පෙනෙන නිසා තමයි ශ්‍රාවකයින් පහසුවෙන් හික්මවනට පුළුවන් උනේත්.

මේ ඉන්ද්‍රිය අතරෙන් අපි කලින් සඳහන් කළා සතිය මැදින් සිටිනව කියල. සතිපට්ඨානයේ ඉඳල අරගෙන ආව ඒ සතිය නිහඬ සේවාව මෙතනදී ඉටු කරන්නේ, අර අධිපතීන් දෙකොටස - අර යුගනද්ධවගයෙන් පවතින ධම්ම - දෙපැත්තකට අදිනව. අධිපතිකම දැන් ලැබිල තියෙන නිසා. සද්ධාව අධික පුද්ගලය ඒ පැත්තට ඇදගෙන යනව. පඤ්ඤාව අධික පුද්ගලය තව පැත්තකට ඇදගෙන යනව. ඒ සමතාව සලසා දෙනව මැදින් සිටින සතිය. සද්ධාවත් පඤ්ඤාවත් ඒ යුගනද්ධ වශයෙන් තිබෙන ධම්ම. ඊළඟට වීර්යයත් සමාධියත්. වීර්ය අධිකවීම නිසා සමාධිය පිරිහෙන්නට පුළුවනි. අවශ්‍ය තමයි වීර්යයත්. සමාධිය හොඳ නමුත් ඒකටම වැදිල හිටියොත් සමහරවිට වීර්ය අඩුවෙන්න පුළුවනි. ඒකෙ ගැලිල හිටියොත්. අන්න ඒක නිසා වීර්යයත් සමාධියත් සම කරල පෙන්වනව සතියෙන්, මැදින් ඉඳගෙන. ඔය විධියට බලන කොට මේ කියන උපකරණ මල්ලෙ සමතාව සලසා දෙනව සතිය. තවත් විධියකට බලනව නම් මෙතැනත් එක්තරා විධියක අනුපිළිවෙලක් දකින්නට පුළුවනි. ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තයේදී¹¹ සාර්ථකත්ව ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේට ප්‍රකාශ කරනව මේ ධම්මයම. ඒක බුදු රජාණන් වහන්සේට අමුතුවෙන් බණක් කියනව නොවෙයි. අප සඳහායි, ඒ කාරණය දක්වන්නේ. "සද්ධියෙහි හනෙන අරියසාවකසු එතං පාටිකඩං යං ආරද්ධ වීර්යො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උපපාදාය ටාමවා දළහරපකකමො අනික්ඛිතධුරො

කුසලෙසු ධමෙමසු." ආදී වශයෙන්."ස්වාමීනි සද්ධාව ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයා පිළිබඳව මෙවැන්නක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. කුමක්ද? පාපක අකුසල ධම්මයන් ප්‍රභාණය කිරීම සඳහා කුසල ධම්මයන් ලංකරගැනීම සඳහා දැඩි වීර්යයක්, ටාම බලයෙන් යුක්ත වීර්යයක් දරනව කියල. ඒක බලාපොරොත්තු වෙන්න පුළුවනි සද්ධාව ඇති පුද්ගලයන්ගෙන්. එයින් අපට ජේතව මේ සද්ධාව මුල්කරගෙනයි වීර්යය ජනිතවෙන්නේ, වීර්යය මතු වෙන්නේ කියල. ඒ වගේම වීර්යයේත් තියෙනව සම්බන්ධතාවක් සතියට. මේක සාර්ථකත්ව ස්වාමීන් වහන්සේ කියනව "සද්ධියෙහි හනෙන අරියසාවකසු ආරද්ධ වීර්යසු එතං පාටිකඩං යං සතිමා හවිසසති පරමෙන සතිනෙපකෙකන සමනනාගතො" ආදී වශයෙන් "සද්ධාව ඇති, වීර්යය ඇති, ආර්ය ශ්‍රාවකයාගෙන් මෙවැන්නක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. කුමක්ද? අර සතිපට්ඨානයෙන් ගොඩනඟාගත් ඒ සතියෙන් යුක්තව හොඳ සතියකින් යුක්ත වන්නේය කියල මෙන්න මේක බලාපොරොත්තු වෙන්න පුළුවනි." මෙතනත් අනුපිළිවෙලකුත් ඒ අස්සෙ පෙනෙනව. ඊළඟට ඒ සතිමත් පුද්ගලය පිළිබඳවත් සතියත් සමාධියත් අතර සම්බන්ධතාවක් සාර්ථකත්ව ස්වාමීන්වහන්සේ දක්වනව. "සද්ධියෙහි හනෙන ආරද්ධ වීර්යසු උපට්ඨිතසතිනො එතං පාටිකඩං යං වොසසගගාරමමණං කර්තවා ලහති සමාධිං ලහති චිත්තසු එකගතං" අර සද්ධාව ඇති වියඹී ඇති සතිය පිහිටි පුද්ගලයාගෙන් සමාධියකුත් ඇතිකරගනී කියල ඒකත් බලාපොරොත්තු වෙන්නට පුළුවනි. ඊළඟට සමාධියේ ඉඳල පඤ්ඤාවටත් සම්බන්ධතාවක් සාර්ථකත්ව ස්වාමීන්වහන්සේ දක්වනව. "සද්ධියෙහි හනෙන අරියසාවකසු ආරද්ධ වීර්යසු උපට්ඨිත සතිනො සමාහිත චිත්තසු එතං පාටිකඩං, යං එවං පජානිසසති අනමතගො ඛො සංසාරො පුබ්බාකොටි න පඤ්ඤායති, අච්ඡා නිවරණානං සත්තානං තණ්හා සංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. අච්ඡායතෙව න මොකායසු අසෙස වීරාග නිරොධා සත්තං එතං පදං, පණිතං එතං පදං යදිදං සබ්බ සංඛාර සමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිසුගො තණ්හකඛයො වීරාගො නිරොධො නිබ්බානං" ස්වාමීනි, සද්ධාව ඇති අරඹන ලද වීර්යය ඇති, එළඹ සිටි සිහිය ඇති, සමාධිමත් සිත ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයාගෙන් මෙවැනි කාරණයක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. "අනමතගො ඛො සංසාරො" මේ සංසාරය නොදනහැකි අගක් ඇත්තේය. "පුබ්බාකොටි න පඤ්ඤායති, අච්ඡා, නිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං" අච්ඡානිවරණයෙන් වැසුණු තණ්හාසංයොජනයෙන් බැඳුණු සංසාරයේ දුවන්නාවූ සැරිසරන්නාවූ සත්ත්වයින්ගේ පෙර කෙළවරක් නොපෙනෙන්නේය. අච්ඡාව නම් වූ අඳුරු කඳෙහිම නිරවශේෂ නිරෝධයෙන් ලබන මේ තත්ත්වයම ශාන්තය. මේ තත්ත්වයම ප්‍රණීතය. එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන්

අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්ෂය කිරීම නොඇල්ම නම්වූ විරාගය නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය නිවීම නම් වූ නිබ්බානය.

අධෝලිපි

1. ම. නි. I	බු. ජ. 10	336	පිට
2. ම. නි. I	බු. ජ. 10	610	පිට
3. සං. නි V(1)	බු. ජ. 17	180	පිට
4. අංනි VI	බු. ජ. 23	6	පිට
5. ම. නි. I	බු. ජ. 10	622	පිට
6. නි. නි. සත්වන වෙළුම		413	පිට
7. සං. නි I	බු. ජ. 13	18	පිට
8. දී. නි. II	බු. ජ. 8	186	පිට
9. අං. නි V	බු. ජ. 22	136	පිට
10. සං. නි V(2)	බු. ජ. 17(2)	1	පිට
11. සං. නි V(1)	බු. ජ. 17	396	පිට

32 වන දේශනය

32 වන දේශනය

"නමො තසු භගවතො අරහතො සමමා සමුදාසු"

'එතං සනතං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිසුභගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

'මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම සියලු උපධීන් අතහැරදැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය'

ගරුතර යෝගාවචර මහා සංසරත්තයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනාමාලාවේ තිස්දෙවෙනි දේශනයයි මේ.

සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම නමින් හැඳින්වෙන ධර්ම කොට්ඨාශ හත සංග්‍රහ වී තිබෙන්නේ ඉතාමත්ම ප්‍රායෝගික වූ ක්‍රමානුකූලත්වයකින් යුත අදහස පසුගිය දේශනයේදී අපි ඉදිරිපත් කළා. ඊට සාධක වශයෙන් ඒ එක් එක් ධර්ම කොට්ඨාශය තුළ ඇති ක්‍රමවත් අභ්‍යන්තර සංවිධානයත්, ඒ ධර්ම කොට්ඨාශ එකිනෙකට සම්බන්ධ වී ඇති ආකාරයත් තරමක් දුරට විස්තර කළා. සතර සතිපට්ඨානයෙන් ලැබෙන සිහිය පිහිටුවා ගැනීම සතර සමමසුධානයෙන් කෙරෙන සතරාකාර වීර්යයට හොඳ පදනමක් වන හැටිත්, සතර සමමසුධානයෙන් කෙරෙන වීර්යයේ ක්‍රමානුකූල වැඩීම සතර ඉද්ධිපාද සකස් කර ගැනීමට උපකාර වන හැටිත් එදා අපි සැහෙන පමණ සාකච්ඡා කළා. ඉද්ධිපාද සතර පිහිට කරගෙන සද්ධාදි ඉන්ද්‍රිය පහ මතුකර ගන්නා ආකාරය සාකච්ඡා කරමින් සිටියදී අපට එදා දේශනය නවත් වන්නට සිද්ධ වූනේ.

ඡන්දය, වීර්යය, අධිෂ්ඨානය, විමසුම් නුවණ යන කාරණා හතර යම්කිසි අභිමතාර්ථයක් ඉෂ්ට කරගැනීමට, සමෘද්ධ කරගැනීමට පාදක කර ගත හැකි බව එදා කළ විස්තරයෙන් සැහෙන පමණ පෙනී යන්න ඇති. නමුත් අර සද්ධාදි ඉන්ද්‍රිය පහ කෙලින්ම නිවනට අදාළ වූ ධර්ම කොට්ඨාශ. අන්ත ඒ නිසා තමයි සද්ධිනද්‍රියේ සද්ධාව මූලට එන්නේ. ඒක අපි කලින් සඳහන් කළා, අර ඡන්දයට නැකම් කියන ධර්මයක් හැටියට සලකන්න පුළුවනි, සද්ධාව. නමුත් මෙතන සද්ධිනද්‍රියේ සද්ධාව හඳුන්වල තියෙන්නේ උත්කෘෂ්ටම මට්ටමකින්. සෝවාන් පුද්ගලය තුළ තිබෙන ඒ

අවල ශ්‍රද්ධාවයි මෙතැන සද්ධිනදිය හැටියට හඳුන්වල දීල තියෙන්නේ. ඊළඟට විරියින්දිය. නම් වශයෙන් බැලුවහම නම් විරිය කියන වචනය එකමයි. නමුත් මේ ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වයට එනකොට ඒකත් අපට හිතාගන්න පුළුවනි, අර ඉද්ධිපාද වලින් පදම් වුන - සතරසමමප්පධාන වියාය හැටියට හොඳට පදම් වෙලා තහවුරු වුනු - ශක්තිමත් වුනු විරියයක් එතැන විරියින්දිය නමින් තිබෙන්නේ.

ඊළඟට සමාධිය ගැන කියනව නම් අර ඉද්ධිපාද භාවනා ගැන විස්තර කරන කොට කියැවුන පාඨයෙන් සඳහන් වෙනව ඡන්ද සමාධි, විරිය සමාධි, චිත්ත සමාධි, විමංසා සමාධි කියල. එයින් කියැවෙන සමාධිය ඇත්ත වශයෙන්ම විත්තේකග්‍රතාවක්. විරියය යෙදීම සඳහා අවශ්‍යවෙන, පාදක කරගත හැකි එක්තරා විතේකග්‍රතාවක්. නමුත් ඊට වඩා බලවත්, ඊට වඩා ප්‍රබල සමාධි තත්ත්වයක් තමයි සමාධිනදිය හැටියට මෙතන පෙන්වුම් කෙරෙන්නේ. සමාධිනදිය හඳුන්වල දීල තියෙන්නේ ප්‍රථමධ්‍යානාදී ධ්‍යාන හතර හැටියට. මේ ධ්‍යාන හතර නිවනටත් උපකාර කරගන්න පුළුවන්. විදර්ශනාවට නහල, ඒවා කෙලින්ම නිවනට උපකාර කරගන්න පුළුවන් විධියේ ධ්‍යාන. එසමණක් නොවෙයි එතැන සඳහන් වෙනව "වොසසගාරමමණං කර්තවා, ලහති සමාධිං ලහති විතකසෙසකගතං" කියල ආර්යී ශ්‍රාවකයා වොසසගය අරමුණු කරල - වොසසග කියල කියන්නේ නිවනටමයි, අතහැර දැමීම කියන අදහසයි - නිවන් අරමුණු කරගෙන ලබන සමාධිය හැටියට දක්වල තිබෙනව සමාධිනදිය.

ඒ වගේම පඤ්ඤාදියක් හඳුන්වල තියෙන්නේ, ඒත් උත්කාෂ්ට මට්ටමකින්. චතුරාර්යී සත්‍යය පිළිබඳ ප්‍රඥාව, එහෙමත් නැත්නම් අර උදයතථ ගාමිනී නිබ්බේධිකා පඤ්ඤාව - විනිවිද දකින විධියේ විදර්ශනා ප්‍රඥාව - හැටියට මෙතන හඳුන්වල දීල තියෙන්නේ. අර ඉද්ධිපාදයේ දී අපට හමුවුන "විමංසා" කියන විමසුම් නුවණ කියන ඒ ධර්මයට සමානයි, අර්ථ වශයෙන් බලන කොට. නමුත් ඒක උත්කාෂ්ට මට්ටමකින් පඤ්ඤාදිය හැටියට මෙතන පෙන්වුම් කරල තියෙන්නේ - ප්‍රඥාව. මෙතන මැදින් තිබෙන සතින්දිය ඉතාමත්ම වැදගත් කාර්යයක් ඉටුකරනව. දැන් සතර සතිපට්ඨානය නම් සතිය පිහිටුවා ගැනීම කියන ඒ කොටස් වලදී යමක් ඒ ඒ හැටියට තේරුම් ගැනීම පමණයි. අමුතුවෙන් වැඩිය කරන දෙයක් ජේන්න නැහැ ඒ සතර සතිපට්ඨානයේදී. නමුත් මෙතන මේ සතින්දිය, ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වයක් අධිපති තත්ත්වයක් ලබාගෙන මෙතන වැදගත් කාර්යයක් ඉටුකරනව. මොකක්ද? අර අපි කලින් දේශනාවේදී සඳහන් කළ ආකාරයට

දෙපැත්තට අදින සද්ධාවත් ප්‍රඥාවත්, විරියයත් සමාධියත් සමබර කරල සමතාවකින් පවත්වා ගන්නව. ඒකයි එතැන සතින්දියට අයිති කාර්යය. මේ ඉන්ද්‍රිය සමතාව කියන එකේ විශේෂ ප්‍රායෝගික වටිනාකමක් තිබෙනව. නිවන් සඳහා උත්සාහ කරන කෙනෙකුට වචන වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය සමතාව කිව්වට මේක ලොකු ගැටලු විධියේ ප්‍රශ්නයක් වෙනව සමහර විට.

මේක ටිකක් තේරුම් ගන්න අපි එදා උපමාවට ගත්තු ඒ ගල්කුළම ඉදිරියට ගනිමු. ගල්කුළක් පෙරළීම පිළිබඳ අදහසක් අපි එදා සාකච්ඡා කළා. අර සතර සමමප්පධානයේ, විරියයේ, විවිධ මට්ටම් තේරුම් ගැනීමට "ඡන්දං ඡනෙති, වායමති, විරියං ආරහති, චිත්තං පගග්භාති, පදහති" කියන අවස්ථා පහක් අපි තේරුම් ගත්ත ගල් කුළක් ඔසවල එකපැත්තකට පෙරලීමේ ප්‍රයත්නයට - ඒකේ අවස්ථා ඇසුරින්. ඒ අවස්ථා අතුරින් අවසානයට කියවෙන 'පදහති' කියන වචනයෙන් කියැවෙන පධාන විරියය ඇත්ත වශයෙන්ම විරියයේ උත්කාෂ්ට මට්ටමයි. ඉතාමත්ම උත්කාෂ්ට තත්ත්වයයි, පධාන වියාය. ඒක තරමක් වචනාර්ථ වශයෙන් සැලකුවොත් අපට කියන්න පුළුවන් පෙරලා දමන විරියය වගේ. එහා පැත්තට පෙරලා දැමීම වගේ දෙයක් මේ පධාන කියන එකෙන් හැඟෙන්නේ. ඒ පෙරලා දැමීම සඳහා ලොකු ගැමුමක් අවශ්‍ය වෙනව. ලොකු උත්සාහයක් අවශ්‍ය වෙනව. ඒ ප්‍රයත්නය කරන්න සිදු වෙන්නේ එක්තරා විධියක සිරුවකින් යුතුව. සිරුවෙන් කියන වචනය අපි යොදන්නේ සති ස්වරූපයෙන් කියන එකටයි. සතිස්වරූපයෙන් ගත යුතු ප්‍රයත්නයකුයි මේ ප්‍රධාන වියාය කියල කියන්නේ. මක් නිසාද? අර ගල්කුළ අනුව බැලුවත්, ගල්කුළ බොහොම අමාරුවෙන් ඉස්සුව. ඊළඟට අර අවදානම් තත්ත්වයටත් පත් වෙන තරමට අර ගල්කුළ එහාට වැටෙන්න ඔන්න මෙන්න තිබේද්දීත් සමහර විට තල්ලුවක් නැතිව එහාට කරන්න බැරි විධියේ තත්ත්වයක් ආව. එතකොට කාය ජීවිත නිරපේක්ෂකව තමයි ඒ වියාය යොදන්නේ. නමුත් ඒකත් සිරුවෙන් කළ යුත්තක්. මක්නිසාද? පමණට වැඩිය වියාය යෙදුනොත් ඒ අවසාන ගැමුමේදී ඒ ගල්කුළක් එක්කම එහා පැත්තට විසිවෙලා යනව. අඩුවෙන් වියාය යෙදුවොත් මෙහා පැත්තට පෙරලිල ගල්කුළට යට වෙනව. අන්න ඒක නිසා සමතාවක් අවශ්‍ය වෙනව පධාන වියාය යෙදීමට කලින්. අවසාන ගැමුම ගැනීමට කලින් එක්තරා විදියේ සමබර කිරීමක් අවශ්‍ය වෙනව, තුලනය කිරීමක් අවශ්‍ය වෙනව.

මෙන්න මේ සමතාව, තුලනය කිරීම, කියන අදහස අපට තේරුම් ගන්න පුළුවනි වංකී සුත්‍රයේ එක්තරා පාඨයකින්. මැදුම් සහියේ වඩකී සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව යම්කිසි කෙනෙක් ධර්මයට ළංවෙලා ක්‍රම ක්‍රමයෙන්

ඡන්දය ඇති කරගෙන නිවන් සඳහා වියඝීය යෙදීම පිළිබඳව දීඝී පාඨයක්. ඒ පාඨයෙන් ඕන කරන හරිය අපි ගනිමු. "ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහිතවා තුලයති, තුලයිතවා පදහති, පහිතතො සමානො කායෙනවෙව පරමසවං. සච්ඡිකරොති. පඤ්ඤාය ව නං අතිච්ඡංඛ පසසති" ඡන්දජාතො කියන්නේ ඡන්දය හටගත් ඒ තැනැත්තා, ඕනෑකම ඇති උනාට පස්සෙ "උස්සහති" උත්සාහයක් යොදනව. "උස්සහිතවා තුලයති" උත්සාහයක් යොදල ඊළඟට තුලනය කරනව. "තුලයිතවා පදහති" අන්ත තුලනය කළාට පස්සෙයි අර උත්කෘෂ්ට වියඝීය යොදන්නේ. ඊළඟට "පහිතතො සමානො" ඒ විධියට පධන් වියඝීය යොදල "කායෙන වෙව පරම සවං සච්ඡිකරොති" කයින්මත් මේ පරම සත්‍යය ප්‍රත්‍යක්ෂකර ගන්නව. "පඤ්ඤාය ව නං අතිච්ඡංඛ පසසති." ප්‍රඥාවෙනුත් එය විනිවිද දකිනව.

එකකොට මෙන න අපිට ඕන කරන මේ 'තුලෙති' කියන වචනය අවාසනාවකට වගේ අටුවාවේ නම් තෝරල තියෙන්නේ වෙන විධියකටයි. "පපංචසුද්ධි" අටුවාවේ මේ "තුලෙති" කියන එක තෝරල තියෙන්නේ "අනිච්චාදි වසෙන තීරෙති." විදර්ශනා ඥානයක් හැටියට එතැන දක්වල තියෙනව. අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් තීරණය කිරීම කියන අදහසයි මේ තුලෙති කියන වචනයේ තේරුම හැටියට තියෙන්නේ. නමුත් මෙන න යෙදිල තියෙන සන්දර්භය අනුව, වාග්පරිසරය අනුව, බැලුවාම මේක තියෙන්නේ උස්සහති කියන වචනයටත් පදහති කියන වචනයටත් මැදින්. ඒක නිසා අපි මේ සදහන් කරන තුලනය කිරීම, සමබර කිරීම කියන අදහසයි මෙනතින් ගත යුත්තේ. මේ වචනයේ නියම අර්ථය හැටියට ගත යුත්තේ සමබර කිරීම. කිරාබැලීම වගේ දෙයක්. දැන් අර ගල්කුළක් වගේ දෙයක් නම් කිරා බලන්න කිව්වහම ඒක කරන්න බැරි වැඩක්. නමුත් ඔසවන පුද්ගලය දන්නව ඒක කොයි තරම් බරද කියල. එකකොට ඒ පිළිබඳව දන්නව මේ විධියේ බරකට නම් මේ විධියේ ප්‍රයත්නයක් අවශ්‍යයි. ඒකට අවශ්‍ය එක්තරා විධියක තුලනය කිරීමක් පුළුවන් වෙනව. තුලනය කරන්න නම් ඒක උස්ස ගන්න ඕන ඉස්සෙල්ල. ගල උස්ස ගන්නේ නැතිව ගොඩින් ඉදල කියන්න බෑ ඒකට කොයි තරම් වීර්යයක් අවශ්‍ය වෙනවද කියල. අන්න ඒ අදහස හැඟෙනව "උස්සහති" කියන වචනයෙන්. වීර්යය සම්බන්ධ වචන රාශියක් මේ ධර්මයේ යෙදෙනව. මේ "උස්සහ" කියන වචනයේ ඇත්තෙන්ම තියෙන්නේ "ඔසවන වීර්යය" කියන අදහසයි. ඔසවන වීර්යය පමණක් නොවෙයි ඔසවා ගත්තු වීර්යය කියන එකටත් බුදුපියාණන් වහන්සේ සමහර විට යොදනව "උස්සොළුති" කියල. මේ කාරණය අපට තව දුරටත් පැහැදිලි කරගන්න පුළුවනි. අභිගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයේ තිබෙනව මරණ

සතිය පිළිබඳ සූත්‍රයක්. ඒ සූත්‍රයෙන් කියැවෙන්නේ මරණ සතිය පිහිට කරගෙන යම් හික්කුටක් විසින් උදේ හවස තමා තුළ තිබෙන අකුසල ධර්ම පිළිබඳව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරල ඒ පිළිබඳ විශේෂ අධීක්ෂණයක් ඇතිකර ගත යුතුයි කියන එකයි.

දැන් ඒකට නිදර්ශන පාඨයක් ගත්තොත් "සච්චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු පච්චෙක්ඛමානො එචං ජානාති, අතථි මෙ පාපකා අකුසල ධර්මා අප්පභීනා යෙ මෙ අසුද්ධි දිවා කාලං කරොනනස්ස අනතරායායාති. තෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා තෙසං යෙව පාපකානං අකුසලානං ධර්මානං පභානාය අධිමතො ඡන්දොව වායමොව උස්සාහො ව උස්සොළුති ව අප්පට්චානි ව සති ව සමපඡඤ්ඤං ව කරණීයං" මේ කියන්නේ හික්කුටක් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කළයුතු ආකාරයයි. රෑ ගෙවුනට පස්සෙ දවල් කාලය එළඹියාම කල්පනා කරනව මා තුළ තිබෙනවද යම් යම් පාපක අකුසල ධර්ම, මේ දවල් කාලයේ මා මිය ගියොත්, මරණයට පත් උනොත් ඒ නිසා මට හයානක තත්වයකට මුහුණ දෙන්න වෙන කියල, ඒ විධියට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කළ යුතුයි. එහෙම ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන කොට එහෙම තිබෙනව කියල තේරුම් ගත්තොත් ඒ හික්කුට විසින් එම පාප ධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය සඳහාම "අධිමතො ඡන්දො" ඒ කියන්නේ අධිකවු උත්කෘෂ්ට වු ඡන්දයක් ඇතිකරගන්න ඕන. උත්සාහයක් ඇති කර ගන්න ඕන. ඊළඟට "උස්සොළුති" කියන වචනයත් යොදනව. "උස්සොළුති ව" ඔසවාගත්. ඊළඟට "අප්පට්චානිව" ඒ කියන්නේ නොපසුබට බව. ඔසවනව ඊළඟට ඔසවාගත්තට පස්සෙ මේක අතහරින්න හිතෙන තරමට සමහර විට පසුබෑමකුත් ඇතිවෙනව. අන්න ඒ අවස්ථාවේ "අප්පට්චානිතා" නොපසුබට බව ඇතිකරගන්නව. ඊළඟට "සතිව සමපඡඤ්ඤං", ඒ වගේම සතියත් සමපඡඤ්ඤයත් අවශ්‍යයි. එතනත් කියැවෙනව අර සතියෙන් කෙරෙන කෘත්‍යයකුත් ඒ උත්සාහයේ තිබෙන බව. සතිසමපඡඤ්ඤයත් අවශ්‍යයි. සතිසමපඡඤ්ඤය එතැන පෙන්නුම් කරන්නේ අර තුලනය කියන අදහසයි.

දැන් මේක තවදුරටත් පැහැදිලි කරනව නම් ගල්කුළටත් වඩා හොඳ උපමාවක් කෙනෙකුට හිතා ගන්න පුළුවනි. දර කොටයක් එසවීම වැනි දෙයක්. අන්න එතැන කෙලින්ම එසවීමේ අදහස තියෙනව. දර කොටයක් ඔසවල කරට ගන්නකොට ඒක ඔසවන්නේ නැතිව දැනගන්න බැහැ මේක සමබර කරන්නේ කොහොමද කියල. ඒ කියන්නේ අර ගුරුන්ව කේන්ද්‍රය කියන බර එකතු වෙන තැනක් තියෙනව. දර කොටේ එක කොනක් සමහර විට මහතයි අනික් කොන හීනියි. එකකොට එක පාරටම බැලූ බැල්මට පේන්නේ නැහැ කොතනින්ද කර ගන්න ඕන කියල. මේක උස්සගෙන උස්සගෙන යනව. එසෙවිට මොකද, ඊළඟට ඔසවල කර

ගහන්නෙ හරියට අර ගුරුත්ව කේන්ද්‍රය ලගින. ගුරුත්ව කේන්ද්‍රය කියල කියන්නෙ බර එකතු වෙන මධ්‍යස්ථානය. ඒක හොයාගන්නව. ඒකත් පළපුරුද්ද අනුව ක්‍රියාව කරලම ඕන දැන ගන්න. අන්න එහෙම ඒකෙ මධ්‍යස්ථානය අල්ල ගත්තහම එකකොට තමයි කර ගහල ඊළඟට අර මුළු ගැමීම අල්ලල උස්සල, ගෙතියන්නෙ. ඕක අපට තිතර දකින්නට ලැබෙන දර්ශනයක්. එකකොට ඔන්න ඔය ආශ්‍රයෙන් අපට හිතාගන්න පුළුවන් අර ගල ඔසවල එහා පැත්තට විසිකිරීම වගේ තමයි අර දර කොටසක් ඔසවල කරගහගෙන යන එක. බැලූ බැල්මට කරන්න බැර වැඩක් වගේ. නමුත් අර විධියේ තුලනය කිරීමක්, කිරා බැලීමක් - අවශ්‍ය වෙනව. සමබර කිරීමක්. එකකොට මේ ඉන්ද්‍රිය සමතාව ගැන ප්‍රායෝගික දෘෂ්ටිකෝණයකින් බලන නිසයි වැඩියත් විස්තර කළේ.

එකකොට සතින්දියෙනුත් ලොකු වැඩක් කෙරෙනව, මේ ඉන්ද්‍රිය ධම් අතර. ඒ වගේම අපි එදා සඳහන් කලා "සද්ධ" සුත්‍රය කියන සුත්‍රය ආශ්‍රයෙන් මේ ඉන්ද්‍රිය පහේ ක්‍රමානුකූලත්වයක් තිබෙන බව. ඒ කියන්නෙ සද්ධාව ඇති පුද්ගලය තුළ චිරියය උපදිනව. චිරියය ඇති පුද්ගලය සතිය ගැන උනන්දු වෙනව. සතිය ඇති පුද්ගලය තුළ සමාධිය වැඩෙනව. සමාධිය ඇති පුද්ගලය ප්‍රඥාව ලබාගන්නව. ඔය විධියේ ක්‍රමානුකූලත්වයකුත් එතන තියෙනවා. ඒ වගේම තවත් වැදගත් කාරණයක් - මේ ඉන්ද්‍රිය පහ අතුරින් පඤ්ඤාදිය අග්‍රයි. ශ්‍රේෂ්ඨයි. මේකත් විශේෂ කාරණයක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමා කීපයකින්ම ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තයේ දක්වනව, තිරිසන් සතුන් අතර මෘග රාජයා වූ සිංහයා අග්‍ර වගේ, ඒ වගේම සියලුම සතුන්ගේ පා සටහන් අතර ඇත් පාදය අග්‍ර වගේ, මේ පඤ්ඤාදියම අර ඉන්ද්‍රිය පහ අතුරින් ශ්‍රේෂ්ඨයි, කියල. වෙන එකක් තබා මේ පඤ්ඤාදිය සම්පූර්ණ වන තුරු අනෙකුත් ඉන්ද්‍රියයන් පිහිටන්නේ නැති බවත් පෙන්නුම් කරල තියෙනව. ඒකටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාවක් යොදල තිබෙනව කුටාගාර උපමාවක්. කුළු ගෙයක උපමාවක් යොදල තියෙනව ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තයේ මලක සුත්‍රයේ.³ යම් සේ, මහණෙනි, කුළු ගෙයක මුදුන් කුරුපාව ඔසවනනාක් ඒකට එකතුවන පරාළ හරිහැටි පිහිටන්නේ නැත්තේ යම් සේද, රඳන්නේ නැත්තේ යම් සේද - ඒ විධියට ආර්ය ශ්‍රාවකයකු තුළ ආර්ය ඥානය-ප්‍රඥාව - උපදිනනාක් ඒ කියන්නේ සෝවාන් මාභී ඥානය උපදින නාක් අර අනෙකුත් ඉන්ද්‍රියයන් - සද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි කියන ඒව - හරියට පිහිටන්නේ නැහැ. ඒවා එකකට යොමු වන්නේ නැහැ. නිවනට යොමු වන්නේ නැහැ කියන එකයි. එකකොට පඤ්ඤාදියට ඒ තරම් තත්ත්වයක් දීල තියෙන නිසාම අපට පේනව මේ ඉන්ද්‍රිය පහ හරියාකාර පිහිටල තියෙන්නේ සෝවාන් පුද්ගලය තුළයි. යටත් පිරිසෙයින්

කියනව නම් සෝවාන් ඵලය ලබා ගැනීම සඳහා උත්සාහ කරන පුද්ගලය තුළයි. ඒත් ආර්ය පුද්ගලයකු හැටියටයි කියැවෙන්නෙ. "වක්ඛාරො ව පටිපන්නා වක්ඛාරොව ඵලෙ ධීතා" - ඒ කියන්නේ සතර මාභීඵලයට පැමිණී අයත් ඒ වගේම ඒ මාභී ඵලය සාක්ෂාත් කරගැනීමේ මාභීයට පිළිපත් අයත් කියන එකයි. පටිපන්න කියන වචනයයි එතැන යොදන්නේ. අන්න ඒ පුද්ගලයන් අට දෙනා තුළ තමයි හරියටම මේ පඤ්ඤාදිය පිහිටල තියෙන්නේ. අනික් අයගේ ඒව ඒ තරම් ශක්තිමත් නැහැ. ඒව හරියට අර කුළු ගෙයක මුදුනට සම්බන්ධ උනේ නැතිව වගේ ඒවයින් වැඩ ගන්න පුළුවන් තත්ත්වයක් නැහැ. රහතන් වහන්සේ තුළ තමයි මේ පඤ්ඤාදිය ප්‍රබලම තත්ත්වයෙන් තියෙන්නේ. ඊට වැඩිය මෘදුයි පහළින් ඉන්න අනාගාමී, සකෘදාගාමී, සෝවාන් අවස්ථාවල. අවම වශයෙන් පිහිටල තියෙන්නේ සෝවාන් මාභීයට පිළිපන්නාවූ පුද්ගලය තුළයි. එයින් පහළ බාහිර පෘථග්ජනයා තුළ මේව "සබ්බෙන සබ්බං සබ්බවා සබ්බං නතථ" කිසිම ආකාරයකින් මේ පුද්ගලය තුළ මේව නැතෙයි කියල කියන්න පුළුවන්, එහෙම සඳහන් වෙනව. ඔය විධියටයි එකකොට ඉන්ද්‍රිය පිළිබඳව.

ඊළඟට තියෙන්නේ පඤ්ඤාදිය. ඒකත් කෘත්‍ය වශයෙන් බලනව නම් තරමක් විස්තර කරන්න ඕන. ඒක ඒ තරම් තේරුම් ගැනීමට අපහසු දෙයක් නොවෙයි. ඉන්ද්‍රිය කියන වචනයෙන් රජකම, අධිපති කම, කියන අදහස අභවනව කියල අපි සඳහන් කලා. අර සද්ධා චිරිය, සති, සමාධි පඤ්ඤා කියන ඒ ධම්මවලට එක්තරා විධියක අධිපති බවක් ලැබුන. ඉදිරිපත් වෙල ක්‍රියා කරන්න පුළුවන් ශක්තියක් ලැබුන. ඊළඟට බලවලින් කරන්නෙ, ඒ ධම් බල හැටියට හැඳින්වීමේදී කරන්නෙ, ඒ රාජ බලය අධිපති බලය පාවිච්චි කිරීමයි. මොකටද පාවිච්චි කරන්නේ? අර නිවනට ප්‍රතිවිරුද්ධව පැන නඟින ක්ලේශ ධම්, පාප ධම්, මැඩලන්න. නිවරණ මැඩලීමට, සංයෝජන කැඩීමට. මේ තමන් මතු කර ගත්තු ඉන්ද්‍රියම බල හැටියට යොදවනව. අන්න ඒ නිසා තමයි බෝධි පාක්ෂික ධම් අතර ඒව බල හැටියට දක්වල තියෙන්නෙ.

ඊළඟට කියැවෙන ධම් කොට්ඨාශය සමෙබ්බකඛඛන භත. මේ බොජ්ඣංගධම් භත ඉතාමත්ම වැදගත් ධම් කොට්ඨාශයක් හැටියට දක්වනව. මේ ධම්, පෙළ ගහල තියෙන්නෙ එක්තරා විධියකට ක්‍රමානුකූලත්වයකින්. සති, ධම්ම විවය, චිරිය, පීති, පසුසද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛා" කියන ඒ ධම් භත එක විධියකට විග්‍රහ කරන්න පුළුවනි. දැන් මෙතන සතිය පෙරමුණ අරගෙන තියෙනව. මේක එක්තරා විධියක සේනා සංවිධානයක් වගේ, නිවන සඳහා. මේ බොජ්ඣංග කියන වචනයේ

තේරුම "බොධාය සංවත්තනති" - නිවීමේදී බොධාය සඳහා පිහිට වන ධම්ම භක්තිය මේ පෙළ ගස්වල නියෙන්නෙ. සනිය පෙරටු වෙලා මහ පෙන්වනව. මහ පෙන්වනවාටත් වඩා මෙතන සමකාවක් ලබා දෙනව. මක් නිසාද ධම්මවිය, විරිය, පීති කියන ඒ ධම්මයන් එක පැත්තකට නැඹුරුවන ස්වභාවයක් තියෙනව. ඒව උද්ධව පැත්තට නැඹුරු වන ස්වභාවයක් තියෙනව. අනික් පැත්තට පස්සද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛා ටිකක් පසු බසින ස්වභාවයක් තියෙන, එහෙම නැත්නම් ලීන පැත්තට කුසීන පැත්තට නැඹුරුවන ගතියක් තියෙනව. ඒව පෙළ ගැස්වීමට මෙතනදීත් අර සනිය ඉදිරිපත් වෙනව. එපමණක් නොවෙයි මේවායේ ක්‍රමානුකූලත්වය ගැන කියනව නම්, දැන් අර සනි සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය - සනිය - කියන එක සතර සතිපට්ඨානයෙන් ආව. මේ හැම තැනම සනිය කියල කියනව. වචන වශයෙන් බලන කොට අමුත්තක් නැහැ. නමුත් මෙතන කෘත්‍ය වශයෙන් වෙනස්. දැන් මේවාට කෙලින්ම කියැවෙනව "සනි සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය භාවෙති." සමහර විට සඳහන් වෙනව යම් කිසි කම්ප්පානයක් ආශ්‍රය කරගෙන - ආනාපානය වෙන්න පුළුවන්. වෙන එකක් තබා මෙහි කම්ප්පානය වෙන්න පුළුවන් - මෙත්තා කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා කියන ඒ සතර බ්‍රහ්ම විහරණයනුත් නිවනට අරමුණු කරල වඩන කොට ඒව තුළින් ඔය බොජ්ඣංග මතුකර ගන්න පුළුවනි. ඒ නිසා තමයි ඔය ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තයේ එහෙම සඳහන් වෙන්නෙ "මෙත්තාසහගතං සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය භාවෙති විවෙක නිසස්සිතං විරාගනිසස්සිතං නිරොධ නිසස්සිතං වොස්සගත පරිණාමි"⁴ මෙහි සහගත සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය වඩනව විවෙක විරාග නිරොධ වොස්සගත කියන මේ වචන හතරින්ම කියැවෙන්නෙ නිවන. "විවෙක" කෙලෙස් වලින් විවෙකය, උපධි විවෙකය ආදී වශයෙන් තෝරාගන්න පුළුවනි. විරාගය නිරොධය හව නිරොධය කියල කියන්න පුළුවන්. ඊළඟට වොස්සගත කියල කියන්නෙ අතහැරීම. මේ හතරින්ම කියන්නෙ නිවන අරමුණු කරගෙන සනිය වැඩීමයි, මෙතන සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය වචනයෙන් හැඳින්වෙන්නෙ.

ඊළඟට ඒ සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය අනුවම, එහෙම නැත්නම් සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය මතුකර ගන්නට පස්සෙ, ඒකෙන් වැඩ ගැනීමක් හැටියට කෙරෙන කාමීය තමයි අර ධම්ම විවිය සමෙබ්බා ජ්ඣාදායෙන් කියැවෙන්නෙ. "සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පච්චිනති පච්චරති, පරිච්චංසං ආපජ්ජති"⁵ කියල ඔය ආනන්ද සුත්‍රයේ එහෙම සඳහන් වෙනව. ඒ විධියට සනිය ඇතිකර ගත් පුද්ගලය ඒ සනිසමෙබ්බා ජ්ඣාදාය මතුකර ගන්න නම් ඊළඟට කරන්නෙ මොකක්ද? "තං ධම්මං" ඒ තමාගේ කම්ප්පානයට අදාළ ඒ කාරණය, ධම්මය වශයෙන් ඒක "පච්චිනති, පච්චරති, පරිච්චංසං

ආපජ්ජති." ඒ කියන්නෙ ඒ ධම්ම සොයා බලනව. හිත උනන්දුකරවාගන්න ක්‍රමයක්, විරිය වඩවාගන්න ක්‍රමයක්, ධම්මවිවිය සමෙබ්බා ජ්ඣාදායෙන් කෙරෙන්නෙ. ඒ ධම්මයන් මෙනෙහි කරනව. "පච්චිනති" සොයා බලනව "පච්චරති" ඒවායේ සිත හසුරුවනව. "පරිච්චංසං ආපජ්ජති" විමසල බලනව. එකකොට ඒ විධියට කරන කොට විරියය ජනිතවන ඒ ධම්ම විවිය සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය ඒ පුද්ගලය තුළ වැඩෙනව. ප්‍රඥාවත් තියෙනව එතැන, ධම්මවිවිය සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය ප්‍රඥාව මතුකර ගන්නත් උපකාර වෙනව. ඊළඟට ඒක තුළින් තමයි ඔන්න විරිය සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය මතු වෙන්නෙ. අර විධියට ධම්මයන් මෙනෙහි කරන කොට, ධම්මයන් සොයා බලන අවස්ථාවේ, ඒ තැනැත්තාට විරියය මතු වෙනව. "ආරද්ධං හොති විරියං අසලලීනං" විරියයට හැරගෙන ඉඩක් නැහැ එකකොට, හිතට හැරගෙන ඉඩක් නැහැ. වීඨි ඇති පුද්ගලයෙක් බවට පත් වෙනව. ආරද්ධ විරිය ඇති පුද්ගලයාට ඊළඟට ඇති වෙන දෙය තමයි ප්‍රීතිය. "ආරද්ධ විරියස්ස උපපජ්ජති පීති නිරාමිසා" වීඨිය ඇරඹූ පුද්ගලයාට එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් නිරාමිස ප්‍රීතියක් ඇතිවෙනව. ඊළඟට ප්‍රීතිය ඇතිවීමේ ප්‍රතිඵලයක් හැටියට දැක්වෙනව "පීතිමනස්ස කායොපි පස්සමහති" ඒ විධියට නිරාමිස ප්‍රීතියක් ඇති උනාම එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කයත් සන්සුන් වෙනව. සිතත් සන්සුන් වෙනව. ඊළඟට "පස්සද්ධකායස්ස සුඛිතො චිත්තං සමාධියති" සන්සුන් කය ඇති සැපයක් ලබන ඒ තැනැත්තාගේ සිත සමාධිමත්වෙනව. ඔන්න සමාධි සමෙබ්බා ජ්ඣාදායෙන් ඒ එක්කම ආව. ඒ සමාධි සමෙබ්බා ජ්ඣාදාය උදාහරණයට පස්සෙ ඊළඟට තියෙන්නෙ උපෙක්ඛාව. ඒක පිළිබඳව කියැවෙන්නෙ "සො තථා සමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣපෙකකති" කියල හිත සමාධිමත් උනාට පස්සෙ තවත් දහලන්න, උත්සාහ කරන්න, දෙයක් නැහැ. ඒක රු ක බලා ගන්න ඕන. ඒකට උපේක්ෂාව අවශ්‍යයි. ඒ සමාහිත සිත ගැන හොඳට උපේක්ෂාවෙන් බලාගෙන ඉන්නව. මැදහත් බවකින් බලාගෙන ඉන්නව. මේ උපේක්ෂාව සමෙබ්බා ජ්ඣාදායෙන් හැටියට තවත් විධියකින් වැදගත් වෙනව. මක්නිසාද? යථාභූත ඥානයට හොඳ පදනමක් මේ උපේක්ෂාව. තත්වු පරිදි දැන ගැනීමට මේ උපේක්ෂාවත් අවශ්‍යයි. මැදහත් බව සමාධිය ආරක්ෂා කර ගැනීමට වගේම අර අවබෝධයටත් උපකාර වෙනව. ඔන්න එකකොට බොජ්ඣංග හත.

ඊළඟට තිබෙන අවසාන ධම්ම කොට්ඨාශය තමයි මේ සන්තිස්ඛෝධිපාක්ෂික ධම්ම අතර ඉතාමත්ම උසස් හැටියට සැලකෙන්නෙ - "ආයාසී අජ්ඣංගික මාගීය." මෙතන මේ නම් කීරීමෙන් අමුත්තක් පේනව. අර අනික් හැම ධම්ම කොට්ඨාශයක්ම නම් වෙන්නෙ බහුවචනාන්තව - "චක්ඛාරො සතිපට්ඨානා, චක්ඛාරො සමමප්පධානා, චක්ඛාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චිඤ්ඤානි, පඤ්චබලානි,

සත්ත බොජ්ඣංගයා" - ඔක්කොම බහු වචනාන්තව. නමුත් මෙතන "අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො" ඒක වචනාන්තව තිබෙනව. මෙයින් හැඟෙන්නේ - නියම වශයෙන්ම මාගී සමාධියයි මෙතනින් අදහස් කරන්නේ. එකකොට මේ මාගී සමාධිය ඊට උපකාර වන අධ්‍යාපාංග සහිතව ඉදිරිපත් කිරීමක් තමයි මේ ආදී අශ්ටාංගික මාගීයෙන් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ. ඒක නිසා ඒකවචනාන්තව තිබෙන හැටියට අපට හිතාගන්න පුළුවනි. මේ කාරණය මහාවිචාරී සක සුත්‍රයෙහි හෙළිවෙනව. මේ සුත්‍රය ආදී අශ්ටාංගික මාගීය ගැන විශේෂ ධම් විග්‍රහයක් කරන සුත්‍රයක්. එතන බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ විධියට ප්‍රශ්න නහල පිළිතුරු දෙනව. "කතමොව භික්ඛවෙ අරියො සමාධි සඋපනිසො සපරිකබාරො" "මහණෙනි, උපනිග්‍රය සහිත පරිකාර සහිත ආර්ය සම්මා සමාධිය කවරේද?" 'උපනිසා' කියල කියන්නේ යමකට ළඟින් ඉදගෙන උපකාර කරන ප්‍රත්‍ය ධර්මයටයි. පරිකාර කියන්නේ පිරිකර, ඒත් අර ප්‍රත්‍යය වශයෙන් උපකාර කරන දේවල් කියන අදහස ගන්න පුළුවනි. එකකොට "අරියො සමමාසමාධි සඋපනිසො සපරිකබාරො" උපනිග්‍රය සහිත පරිකාර සහිත සම්මා සමාධිය කවරේද? කියල ප්‍රශ්න නහල ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ තෝරන්නේ "සෙසාඨිදං සම්මාදිට්ඨි සමමාසංකප්පො සමමාවාවා සමමාකමමනො සමමාආච්චො සමමා වායාමො සමමා සති," අර හත දක්වනව. මුලින් තිබෙන හත. "යා ඉමෙහි සත්තහි අධෙහි විත්තස්ස එකගතො පරිකබා" ආදී වශයෙන් එතැන කියවෙනව. මේ අධගහතෙන් සිතෙහි යම්කිසි එකඟවීමක් තියෙනව නම් අන්න ඒකයි ආදී සම්මා සමාධිය හැටියට ගැනෙන්නේ. එකකොට සම්මා සමාධියමයි නියම විධියට මාගීය. ඒකට උපකාරවන අංගෝපාංග සහිතව කියන අදහස ගෙන දෙන්නයි ඒක වචනයෙන් තබල තියෙන්නේ. "අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො." නැත්නම් කියන්න තිබුනේ "මග්ගධො" කියල, ඒකත් බහු වචනාන්තව නම් කරන්න තිබුන. මේක ඒකකයක් හැටියට මෙතන තියෙනව. එක්තරා වැදගත් අදහසක්. මක් නිසාද? මේ ආදී අශ්ටාංගික මාගීයෙන් අර සියලුම බෝධි පාක්ෂික ධම්මවලින් එකතුකරගෙන ආපු මුළු බලවේගය මෙතනදී එකතු කරල ගන්නව. මෙතනදී ඒකිභුත කරල ගන්නව. ඒ වගේම ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ මහා විචාරී සක සුත්‍රයේදී තවදුරටත් විග්‍රහ කරනව, මේකෙ එක්තරා වැදගත් අංගයක්. මේ ආදී අශ්ටාංගික මාගීය ගැන මෙහෙම කියැවෙනව.

"නත්‍ර භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨි පුබ්බංගමා." මේ සුත්‍රයේ කීප තැනකම සඳහන් වෙනව මේ සම්මා දිට්ඨිය පෙරටුව වීම ගැන. ඒ වගේම "සමමාදිට්ඨිපාහං දවයං වදාමි" මේ සම්මා දිට්ඨිය දෙයාකාරයයි මම

කියමි. "අතථ භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨි සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධිවෙපකකා අතථ භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨි අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා මග්ගධො". සම්මා දිට්ඨිය දෙවැදුරුමි. එකක්, "සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධි වෙපකකා" නමින් හඳුන්වනව. ඒ කියන්නේ "ආශ්‍රව සහිත, පුණ්‍යපක්ෂයේ වන උපධිච්චාක ගෙන දෙන්නාවු සම්මාදිට්ඨියකුත් තිබෙනව," ඒ වගේම "අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා මග්ගධො" ආර්ය වු අනාශ්‍රව වු ලෝකෝත්තර මාගීංග වශයෙන් තිබෙන සම්මාදිට්ඨියකුත් තියෙනව කියල ඔන්න ඔය විධියට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. අර මුලින් කියාපු සම්මාදිට්ඨිය - "සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධිවෙපකකා" කියන එක - පොදුවේ ආර්ය අශ්ටාංගික මාගීය විග්‍රහ කරන කොට නිතර සඳහන් වෙන දසවත්පුක සම්මාදිට්ඨියයි. කමමසසකතා සම්මාදිට්ඨිය කියලයි කියන්නේ. "අතථ දිත්තං අතථ යිට්ඨං අතථ හුතං අතථ සුකට්ඨකකටානං කමමානං ඵලං විපාකො" ආදී වශයෙන් දාන යාග හෝම පවි පින් ආදියේ යම්කිසි ඵල විපාක තියෙනවය. මෙලොවක් ඇත. පරලොවක් ඇත. මවෙක් ඇත පියෙක් ඇත ආදී වශයෙන් තිබෙන අන්න ඒ සම්මාදිට්ඨිය තමයි අර සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධිවෙපකකා පුණ්‍යපක්ෂයේ වන සංසාරයේ උපධිච්චාක ගෙන දෙන්නාවු ඒ සම්මාදිට්ඨියයි. ඒක ගැන වැඩිය කියැවෙන්නේ නැහැ ඒ සුත්‍රයේ.

ඊට වඩා අවධානය යොමුකරන්නේ අන්න අර අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා මග්ගංගා කියන එකටයි. මාගීංග වශයෙන් පහළවන සම්මාදිට්ඨිය කුමක්ද කියන එකයි ඊළඟට තෝරන්නේ. එතැන කියැවෙන්නේ අර මාගී විත්ත අවස්ථාවේදී මතු වන සම්මාදිට්ඨිය. ඒක "අරියා අනාසවා" අනාශ්‍රවයි. "ලොකුත්තරා" ලෝකයෙන් එතෙරවන්නට උපකාරවන්නාවු සම්මාදිට්ඨියයි. ඒක හඳුන්වන්නේ මේ විදියටයි. "යා බො භික්ඛවෙ අරියවිත්තස්ස අනාසව විත්තස්ස අරිය මග්ග සමඛිනිනො අරියමග්ගං භාවයනො පඤ්ඤා පඤ්ඤාච්චිතං, පඤ්ඤාබලං ධම්මච්චිය සමෙබොජ්ඣංගො සමමාදිට්ඨි මග්ගධො අයං භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨි අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා මග්ගධො" ඒ කියන්නේ ආර්ය මාගීයෙහි ගමන් කරන්නාවු ඒ ආර්ය පුද්ගලයාගේ සිතෙහි ඇතිවන යම් ප්‍රඥාවක් වේද පඤ්ඤාච්චියක් වේද, පඤ්ඤාබලයක් වේද ධම්මච්චිය සමෙබොජ්ඣංගයක් වේද සම්මාදිට්ඨියක් වේද - ඒ කියන හැම එකකින්ම හඳුන්වන්නේ අර ප්‍රඥා වෛතසිකයයි - අන්න ඒකට මාගී සම්මාදිට්ඨිය කියල කියනව. ඒ අවස්ථාවේ ඒ පුද්ගලයාගේ සිතේ පහළ වන අර නිවනට යොමුවු ප්‍රඥාවයි. මේ ඉන්ද්‍රිය ධම්මවල ඉඳල ඉහලට තියෙන ඒවා ඔක්කොම. අර සමෙබොජ්ඣංග ආදිය. ඒ වගේම මාගීංග පිළිබඳවත් ලෝකෝත්තර පැත්ත ගැන කියවෙන කොට එතැන සඳහන් වන පද හතරක් තියෙනව. "සමමාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙක නිස්සිතං,

විරාග නිසිකං, නිරොධ නිසිකං වොසසගගපරිණාමිං" අන්ත අර ඉහල මට්ටමේ සම්මාදිට්ඨියයි ඒ කියවෙන්නේ. නිවන අරමුණු කරගත්තු සම්මාදිට්ඨිය. එතැනදී තමයි ඒ ප්‍රඥාව, වතුරායී සත්‍යය පිළිබඳව එහෙම නැත්නම් උදයත්පගාමිනී පඤ්ඤා ආදී වශයෙන් කියවෙන ඒ ප්‍රඥාවයි මෙතන ගැනෙන්නේ. කලින් කිව්ව කම්මසුකතා සම්මාදිට්ඨිය නොවෙයි. ඒ වගේම මේ පාඨයෙන් අපට හෙළිවෙනව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය තුළ අර කලින් දියුණු කරගෙන ආපු ඉන්ද්‍රිය බල බොජ්ඣංග ආදී හැම එකක්ම අන්තර්ගත බව. මෙතන වචන මාලාවක් නිකමට දැක්වුව නොවෙයි. එතන ඒ කියවෙන ප්‍රඥාව හැදින්වීමේදී අර බල අතර තිබුණු ඒ ප්‍රඥාවක් ඉන්ද්‍රිය අතර තිබුණු ප්‍රඥාවක් බොජ්ඣංග අතර තිබුණු ඒ ධම්මච්චය සමබොජ්ඣංග වශයෙන් පෙනී සිටින දේවල් හැම එකක්ම සාරය මේ ආර්යමාගී අවස්ථාවේදී ඒ පුද්ගලයා තුළ මතු වෙනව. ඒක පිහිට කරගන්නව. ඔන්න ඔය විධියට සම්මාදිට්ඨිය ගැන තෝරනව.

සමමා දිට්ඨි, සමමාසධිකපප, සමමාවාචා, සමමාකම්මනන, සමමා ආජීව කියන ඒ අංග පහ පිළිබඳවම දෙවැදෑරුම් හැදින්වීමක් බුදුරජාණන් වහන්සේ කරනව. දෙවැදෑරුම් කීවේ සම්මාදිට්ඨිය වගේම සමමා සංකප්ප සමමා වාචා, සමමා කම්මනන, සමමා ආජීව, කියන ඒ අංග පහටම සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධිවෙපකකා කියල කිව හැකි පැත්තකුත් තියෙනව. ඒ වගේම අර්යා අනාසවා ලොකුත්තරා මග්ගභගා කියල කිවහැකි පැත්තකුත් තියෙනව. සාමාන්‍යයෙන් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය විස්තර කරන කොට දැක්වෙන විග්‍රහය ප්‍රකටයි. මෙතන මේ මාගී අවස්ථාවේදී දැන් සමහර විට ප්‍රශ්නයක් වෙන්ට පුළුවන් සමමාකම්මනන, සමමා වාචා, සමමා ආජීව කියන දේවල්. ඒව මාගී විත්තයේදී පෙනී සිටින්නේ සතරාකාර වචී දුශ්චරිත වලින් වෙන්වීම, ඒ වගේම තුන් ආකාර කාය දුශ්චරිතයෙන් වෙන්වීම, මිච්ඡා ආජීවයෙන් වෙන්වීම, වශයෙන්. "වතුහිපි වචී දුච්චරිතෙහි ආරති චිරති පටිච්චරිති වෙරමණී" කියන වචන යොදනව. චිරති වෛතසිකයයි එතන. චිරති වෛතසිකයයි එතන නියෝජනය කරන්නේ. සාමාන්‍ය ලෝකයේ කයින් වචනයෙන් කරන ක්‍රියා නොවෙයි. ඒ අවස්ථාවේ ඒවායින් වෙන්වීම වශයෙන් ඇතිකරගත්තු - මුලින්ම ඒවයින් වෙන්වීම නිසා තමා තුළ ඇතිකර ගත්තු - චිරති වෛතසිකයයි මෙතනදී නියෝජනය කරන්නේ - මේ කියාපු මාගීංග තුන.

එතකොට ඒ පහ එහෙමයි. ඊළඟට අනිත් තුන, ඒ හැම අංගයක් පිළිබඳවම පරිවාර වශයෙන් දක්වනව. මේකත් මේ අමුතුවම හැදින්වීමක්. ඒ කියන්නේ ඒ කලින් කිව්ව අංග පහම සම්පූර්ණ වීමට උපකාර වෙනව, සම්මාදිට්ඨි, සමමා වායාම, සමමා සති කියන ධම්. මේ සම්මාදිට්ඨියත්

සමමා වායාමයත්, සමමා සතියත් අර කියාපු අංග හැම එකකටම පරිවාර වශයෙන් සිටිනව. "අනුපරිධාවනති අනුපරිවක්කනති" - ඒක ටිකක් තේරුම් ගන්න අමාරු වෙන්න පුළුවනි. උපමාවකින් කියනව නම් ඔය, ලොකු කෙනෙක් එතකොට ඉස්සරහිනුත් එක්කෙනෙක් දුටුගෙන යනව. පස්සෙනුත් එක්කෙනෙක් දුටුගෙන යනව. තව පරිවාර වශයෙනුත් සිටිනව. අන්ත ඒ විධියේ වැඩක්, මේ මාගී විත්තයේදී අරවට අත දෙනව. සමමා දිට්ඨිය මහ පෙන්වනව 'මෙන්න මෙහෙත් යන්න' කියල. ඊළඟට සමමා වායාමයෙන් අර සමමා සතිය ඒකට අයිති කෘත්‍යය කරනව. මිච්ඡා පැත්ත අතහැරල ඕන සමමා පැත්ත සම්පූර්ණ කර ගන්න. ඔය විධියට සම්මාදිට්ඨි සමමා වායාම සමමා සති කියන ධම් තුන අර මාගී විත්ත අවස්ථාවේදී අනික් පහට අත දෙනව. 'අනුපරිධාවනති අනුපරිවක්කනති' කියල එතන යොදල තියෙනව. එතකොට ආයි අර අනිකුත් කියාපු තුනත් පසුව සඳහන් කරල තියෙනව. මේ ආයි අෂ්ටාංගික මාර්ගය ගැන තවත් වැදගත් කාරණයක් තමයි මේ සමමා දිට්ඨිය පෙරටු වීම. මේක විශේෂයි. මේ සමමා දිට්ඨිය පෙරමුණු වීම ආයි අෂ්ටාංගික මාගීයේ විශේෂ කාරණයක්. ඒකත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මතු කරල දෙනව ඒ වගේම - ඒවායේ ක්‍රමානුකූලත්වයත් එක්කම.

"තත්‍ර භික්ඛවෙ සමමා දිට්ඨි පුබ්බගමා හොති. කථංච භික්ඛවෙ සමමා දිට්ඨි පුබ්බගමා හොති. සමමාදිට්ඨිය භික්ඛවෙ සමමාසධිකප්පො පහොති. සමමා සධිකප්පස සමමාවාචා පහොති. සමමාවාචස සමමා කම්මනනො පහොති. සමමා කම්මනනස සමමා ආජීවො පහොති. සමමා ආජීවස සමමාවායාමො පහොති. සමමා වායාමස සමමාසති පහොති. සමමාසතිය සමමා සමාධි පහොති. සමමාසමාධිස සමමාඤ්ඤං පහොති. සමමාඤ්ඤස සමමාවිමුක්ඛි පහොති. ඉති බො භික්ඛවෙ අට්ඨභග සමනනාගතො සෙධො පාටිපදො දසභග සමනනාගතො අරහා හොති" ඒ කියන්නේ "මහණෙනි, එහිලා සම්මාදිට්ඨිය පෙරටු වෙයි. කෙසේද සම්මාදිට්ඨිය පෙරටු වෙන්නේ." පෙරටුවෙලා කරන වැඩයි ඊළඟට කියන්නේ. සමමා දිට්ඨිය කියල කියන්නේ - එතන පුද්ගලවාචීයි - සම්මාදිට්ඨිය ඇති තැනැත්තාට සම්මා සංකප්ප ප්‍රභව වෙනව. ඇති වෙනව, හටගන්නව. ඒකේ ක්‍රමානුකූලත්වයයි එයින් පෙන්වුම් කරන්නේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇති තැනැත්තා තුළ සම්මා සංකල්ප, හොඳ සංකල්ප, ඇතිවෙනව. ඒ විධියට සම්මා සංකල්ප ඇති තැනැත්තා ඒවා මෝරා යාමෙන් සම්මා වාචා ඇති වෙනව. සමයක් වචනය ඇති තැනැත්තාට යථාචාරී තථාකාරී විධියට වගේ ඒ තුළින් සම්මාකම්මනනය මතු වෙනව. ඊළඟට සම්මා ආජීවය ඇතිවෙනව, සම්මා කම්මනනය ඇති පුද්ගලයාට. සම්මා ආජීවය ඇති

පුද්ගලයා තුළ සම්මා වායාමය හටගන්නව. සම්මා වායාමය ඇති පුද්ගලයා තුළ සම්මා සතියත් සම්මා සතිය ඇති පුද්ගලයා තුළ සම්මා සමාධියත් ඇති වෙනව. එපමණකින් නවතින්නේ නැතිව සම්මා සමාධිය ඇති පුද්ගලයා තුළ සම්මාඥාණ මාභී ඥාන එළ ඥාන වශයෙන් ලැබෙනව. ඊළඟට සම්මාඥාණසුභ සම්මා විමුක්ති හොති. මේ විධියට අංග අටකින් සමන්විත "සෙධො පාටිපදො" - මෙතනත් පාඨාන්තර පටලවිලි තියෙනව. නමුත් නියම පාඨය හැටියට ගන්න තියෙන්නේ "අට්ඨංග සමනනාගතො සෙධො පාටිපදො - "සෙධො පාටිපදො" කියන්නේ ප්‍රතිපදාවෙහි හික්මෙන සේධයා අංග අටකින් සමන්විත වුයේ වේ. ඊළඟට "දසංගසමනනාගතො අරහා හොති" අංග දහයකින් සම්පුණී උනාම - අර සම්මා ඥාණ සම්මාවිමුක්ති කියන ඒවායින් සම්පුණී උනාම - තමයි රහත් වෙන්නේ. ඔය විධියට දක්වනව. මේ සම්මාදිට්ඨිය පෙරටුවීම පිළිබඳ ඒ ධම්මාව ඉතාම වැදගත් විධියට සමහර තැන්වල බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරනව. මිථ්‍යාදෘෂ්ටියත් එක්කම සත්සන්දනය කරල අඩගුත්තර නිකායේ ඒකක නිපාතයේ එක්තරා සුත්‍රයක කියැවෙනව.

"මිච්ඡාදිට්ඨිකසුභ භික්ඛවෙ පුරිසපුගගලසුභ යඤ්ච ව කායකමමං යථාදිට්ඨි සමනං සමාදිනනං යඤ්ච වචී කමමං යථාදිට්ඨිසමනං සමාදිනනං යඤ්ච මනොකමමං යථාදිට්ඨි සමනං සමාදිනනං යා ව චෙතනා යා ව පතථනා යො ව පණ්ඩි, යෙ ව සංඛාරා සබ්බෙ තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය අකනතාය අභිතාය අමනාපාය දුක්ඛාය සංවත්තනති තං කියසු හෙතු දිට්ඨිහි භික්ඛ වෙ පාපිකා" මහණෙනි මිච්ඡා දිට්ඨිය ඇති පුද්ගලයාගේ යම් කායකමයක් වේද ඒ තමාගත් මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය අනුවම ඒ කායකමයත් හැඩ ගැහෙනවය. යථාදිට්ඨි සමනං සමාදිනනං "තමා අල්ලාගත්තු දෘෂ්ටියේ ආකාරයටමයි ඒ කායකමයත් යන්නේ. ඒකත් මිථ්‍යා වෙනව. වචිකමීත් මිථ්‍යා වෙනව. මනෝකමීත් මිථ්‍යා වෙනව. ඒ පමණක් නොවෙයි" යා ව පතථනා යො ව පණ්ඩි, යෙ ව සංඛාරා" යම් චේතනාවක් වේද යම් පුර්වභාවක් වේද යම් ප්‍රණීධියක් වේද, යම් සංස්කාරයෝ - සුදානම් වීම ආදී චෛතසික වශයෙන් කෙරෙන යම් සංස්කාරයෝ - වෙන්ද ඒ හැම එකක්ම "අනිට්ඨාය, අකනතාය, අභිතාය, අමනාපාය, දුක්ඛාය සංවත්තනති" ඒ ඔක්කොම අනිෂට, අකානන, අමනාප අභිත පැත්ත පිණිස හේතු වෙනව. "තං කියසු හෙතු" ඒ මක් නිසාද යත් "දිට්ඨි හි භික්ඛවෙ පාපකා" ඒ දෘෂ්ටිය පාපියි. පාපී දෘෂ්ටිය නිසා ඒක අනුවමයි අනිකුත් ඒව ඔක්කොම හැඩ ගැහෙන්නේ. ඊළඟට උපමාවකුත්, දෙනව. හරියට අර කරවිල ඇටයක්, කොහොඹ ඇටයක්, එහෙම පැළ කළාම, ඒ වගේම තිත්ත ලබු ඇටයක් ආදියක් එහෙම පැළ කළාම, ඒකට උරා ගන්න පට්ඨි රසය, ආපෝ

රසය, දිය සිරාව ඒ හැම එකකින්ම ඇති වන්නේ තිත්ත එලයක්. ඒව තිත්ත බවට පත් වෙනව. මිච්ඡා දිට්ඨිය අනුව ගිය ඒව ඒ විධියටයි.

ඊළඟට සම්මා දිට්ඨිය ගැනත් ඒ විධියට ප්‍රකාශ කරනව. "සම්මා දිට්ඨි කසුභ භික්ඛවෙ පුරිසපුගගලසුභ යඤ්ච ව කායකමමං යඤ්ච වචීකමමං යඤ්ච මනොකමමං යථාදිට්ඨි සමනං සමාදිනනං. යා ව චෙතනා යා ව පතථනා යො ව පණ්ඩි යෙ ව සංඛාරා සබ්බෙ තෙ ධම්මා ඉට්ඨාය කනතාය භිතාය මනාපාය සුඛාය සංවත්තනති." ඒ හැම එකක්ම ඉෂට කානන මනාප තත්ත්වයට පත්වෙනව මක්නිසාද? "තං කියසු හෙතු දිට්ඨිහි භික්ඛවෙ හදදිකා." ඒ දෘෂ්ටිය හදයි. යහපත්. ඔන්න ඔය කාරණය නිසා තමයි මේ ආර්ය අෂටාංගික මාභීයේ අනිකුත් ධම් කොට්ඨාශවල නැති විශේෂ ලක්ෂණය දෘෂ්ටිය පෙරටුවීම. මක්නිසාද පුද්ගලයකුගේ සනතානයේ පුණී ප්‍රතිසංවිධානයකට දෘෂ්ටියම මුලට ගත යුතුව තිබෙනව. ඒ දෘෂ්ටිය අනුව තමයි සිතිවිලි. සිතිවිලි අනුව තමයි වචන. වචන අනුව තමයි ක්‍රියා. ක්‍රියා අනුව තමයි ඒ විධියට මුළු ජීවිකාවම. ඒ අනුව අර අනිකුත් භාවනා වශයෙන් ඇතිවන සම්මා වායාම, සම්මා සති, සම්මා සමාධි හැටියට දක්වන ඒ ගුණ ධම්. ඔය අනුව දිට්ඨිය පෙරටුවීම විශේෂයි මේ ආර්ය අෂටාංගික මාභීයේ. ඒ වගේම මේ ආර්ය අෂටාංගික මාර්ගයට තවත් විශේෂ තැනක් ලැබෙන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව හැටියට හඳුන්වල තියෙන නිසයි. ඔය ධම්මවකකප්පවත්තන ආදී සුත්‍රවල එහෙම "කතමාව භික්ඛවෙ සා මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා" ආදී වශයෙන් එතැන කියැවෙන්නේ ආර්ය අෂටාංගික මාභීයයි.

මේ ආර්ය අෂටාංගික මාභීය මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව හැටියට හඳුන්වල තිබීම - ඒක කාටත් වගේ ප්‍රකට කාරණයක්. නමුත් ඒකේ මූලික අදහස සමහර විට වරදවල වචනා ගන්න ගතියක් තියෙනව. දැන් ඒ ධම්මවකකප්පවත්තන සුත්‍රයේ අතත දෙක හැටියට දක්වන්නේ "කාමසුඛලේකානුයෝගය" ත් "අතතකිලමථානුයෝගය"ත්. මේ දෙකට අතරේ තිබෙන මැදුම් පිළිවෙතක් - මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් - හැටියටයි ආර්ය අෂටාංගිකමාභීය බුදුරජාණන් වහන්සේ එතන ඉදිරිපත් කරල තියෙන්නේ. මේ මධ්‍යම - මැදුම් - කියල කියන කොට සාමාන්‍ය අදහසක් තියෙනව අර කාමසුඛලේකානුයෝගයෙන් සීයයට පනහකුත් අතතකිලමථානුයෝගයෙන් සීයයට පනහකුත් අරගෙන කෘත්‍රීම වශයෙන් සංයෝග කළාම - බද්ධ කළාම - මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ලැබෙනවයි ආර්ය අෂටාංගික මාර්ගයක් ලැබෙනවයි කියල. සමහර කෙනෙකුට එහෙමත් හිතෙන්න පුළුවනි. නමුත් මෙතන තිබෙන්නේ ඊට වඩා ගැඹුරු අදහසක්. ඇත්ත වශයෙන්ම මේ මහාවත්තාරිසක සුත්‍රයේනුත් අපට මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවේ ගැඹුරු අර්ථය මතුකරගන්න පුළුවනි. මේක මධ්‍යම

ප්‍රතිපදාවක් වෙන්නෙ අර විධියට අර බද්ධ කිරීමක් නිසා නොවෙයි. සියට පනහක්, සියට පනහක්, අරගෙන සංයෝග කිරීමක් නොවෙයි, මෙතන තිබෙන්නෙ. අර කාමසුඛලිකානුයෝගයට යටින් තිබෙන දෘෂ්ටියක් අතකිලිමානුයෝගයට යටින් තිබෙන දෘෂ්ටියක් ඒ දෘෂ්ටි දෙකම ප්‍රතික්ෂේප කරල, ඒ දෘෂ්ටි දෙකෙන් සිදුවෙන්න පුළුවන් නොමඟයාම් වලක්වල, පුදුම විධියේ මැදුම් මඟක් මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන්නෙ. මේක තව ටිකක් පැහැදිලි කර ගත්තොත්, ඔන්න අපට කියන්න පුළුවනි, අර කාමසුඛලිකානුයෝගයට කෙනෙක් නැඹුරු වෙන්නෙ නාස්තික දෘෂ්ටියේ පිහිටලයි. ඒ කියන්නෙ මෙතනින් එහාට උත්පත්තියක් නැහැ. ජීවත් වෙනතාක් ඕන හැටියට පවිසින් පිළිබඳ සැලකිල්ලක් නැතිව ජීවත් උනාට වරදක් නැහැ, කියල උච්ඡේද දෘෂ්ටිය. ඒක නාස්තික දෘෂ්ටිය කියල ගත්තහම වඩාත් පැහැදිලි වෙනව. නාස්තික කියල කියන්නෙ 'නැත නැත' කියල කියන එකයි. අපි අර දසවස්තුක සම්මා දිට්ඨිය ගැන කියන කොට එතැන කියැවුනෙ 'ඇත ඇත' කියන එක.

"අප්ඵ දිනනං අප්ඵ යිට්ඨං අප්ඵ හුතං අප්ඵ සුකට්ඨකකටානං කම්මානං ඵලං විපාකො අප්ඵ අයං ලොකො අප්ඵ පරොලොකො අප්ඵ මාතා අප්ඵ පිතා අප්ඵ සත්තා ඔපපාතිකා අප්ඵ ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සමමගගතා සමමා පටිපනනා යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභික්ඛාදා සවජ්ඣාදා පච්චෙදනති" ආදී වශයෙන් දන්දීම කියල දෙයක් ඇත. යාග හෝම කියල දෙයක් ඇත. ඒවායේ ආනිසංස විපාක වශයෙන් දෙයක් ඇත කියන එකයි. පවි ඇත පින් ඇත මෙලොවක් ඇත පරලොවක් ඇත. මවෙක් ඇත. පියෙක් ඇත. ආදී වශයෙන් කුසල් කිරීමට උපකාරවන, පදනම් වන, එක්තරා උපන්‍යාස, නැත්නම් එක්තරා මත සමුහයක්, තමාගේ කම්මය තමාට අයිතිය කියන අදහස මතුකරදෙන අදහස් කීපයක්, මේ කමම සසකත, සමමා දිට්ඨියෙ තිබෙන්නෙ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයෙ සඳහන් කළ සාසව පුඤ්ඤ භාගිය පක්ෂය. නමුත් අර නාස්තික දෘෂ්ටියේ තියෙන්නෙ ඒකෙම අතික් පැත්ත. නැත නැත කියන එක. එතකොට පටිච්චසමුප්පාද විග්‍රහයේදීත් අපි මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව පිළිබඳ අදහස ගැන සඳහන් කළා. ඒක දාර්ශනික පැත්තකින්. දැන් මෙතන ආචාරවාදාත්මක පැත්තෙන්. ආචාර ධර්ම අනුව කල්පනා කරල බැලුවොත් ඒ විධියේ දෘෂ්ටි මාත්‍රයෙන් කෙනෙකුට මේවයින් මිඳෙන්න බැහැ. මක්නිසාද මේක ආශ්‍රව සහිතයි. "සාසවා." ඒ ආශ්‍රව තිබෙන තාක්, කාමාශ්‍රව, භවාශ්‍රව. අවිද්‍යාශ්‍රව සත්ත්වයා තුළ තිබෙනතාක්, දෘෂ්ටිමාත්‍රයෙන් ඒවායේ විපාකවලින් ගැලවෙන්න බැහැ. අන්න ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කමමසසකත සම්මාදිට්ඨියේ ඒවට තැනක් දුන්නෙ. අර කාමසුඛලිකානුයෝග

මාගීයේ යන ඒ උච්ඡේද දෘෂ්ටිය එහෙම නැත්නම් නාස්තික දෘෂ්ටිය ගත්තු අය 'නැත නැත' කියන පෙළට බුදුරජාණන් වහන්සේ 'ඇත ඇත' කියන ඒ මතය ඉදිරිපත් කළා. ඔන්න එතකොට එක පැත්තක් එයින් සංසිදුන. ඊළඟට අතින් පැත්ත බලමු. එතනින් නැවතුනෙත් නැහැ, බුදුරජාණන් වහන්සේ.

මෙතන විශේෂයෙන්ම කියැවුනා, "අර්යා අනාසවා ලොකුතතරා මගංගා" මේ ආර්ය අනාශ්‍රව - අතන "සාසවා "මෙතන" අනාසවා" - සිතට ගලාගෙන එන ආශ්‍රවයන් යම් අවස්ථාවක මැඩලන්න පුළුවන් ශක්තියක් ඇති උනානම්, එහෙනම් අර ලෝක සම්මත වලට යටවෙන්නෙ නැහැ. අන්න ඒක නිසා තමයි "අර්යා අනාසවා ලොකුතතරා මගංගා" ඒ ලෝකොත්තර මොහොතේදී - ඉතාමත්ම සියුම් කාරණයක් මෙතන තිබෙන්නෙ. මෙතේදී නිරෝධයයි බලන්නෙ. නිරෝධයට මුහුණ දීමයි ඒ අර්යා අනාසවා ලොකුතතරා මගංගා දිට්ඨිය ඇති කර ගන්නෙ. අර කමමසසකතා සම්මාදිට්ඨිය සමුදය පැත්තට මුහුණ දාල, අර්යා අනාසවා ලොකුතතරා මගංගා නමින් දක්වන මෙන්න මේ මාගී සම්මාදිට්ඨිය නිරෝධයට මුහුණදාල. ඒක නිසා තමයි "විවෙකනිසිතං නිරොධ නිසිතං වොසසගත පරිණාමිං" කියල කියන්නෙ. ඒ නිවන අරමුණු කර ගැනීම නිසා තමයි ඉඩක් තියෙන්නෙ අනිමිත්ත අප්පණිහිත සුඤ්ඤත වලට. අපි මේව ගැන හුඟක් කපා කළා කලින් දේශන වලදී. සමහර විට ඒ දේශනා ඇහෙන අවස්ථාවල සමහර කෙනෙකුට භයකුත් ඇතිවෙන්න ඇති, කෝ එතකොට අපට මවෙක් පියෙක් නැහැ නේද, මොකක්වත් නැහැ නේද, කියල. භයක් පවා ඇතිවෙනව. ශුන්‍යතා, කියන වචනය ඇසෙන කොට. මේ අර කාරණය හරියට වටහා නොගැනීම නිසා. මේ මැදුම්පිළිවෙතේ ගැඹුර මෙතනින් හෙළිවෙනව. අර "සාසව පුඤ්ඤභාගිය - අපුඤ්ඤ නොවෙයි. -- අපුඤ්ඤ වලට ඉඩ දෙනව නම් බුදුරජාණන් වහන්සේටත් අර නාස්තික දෘෂ්ටියේ කියන්න වගේ කියන්න තිබුන. මෙලොවක් නැත පරලොවක් නැත. මවෙක් නැත පියෙක් නැත කියල. නමුත් කම්මේ ධර්මතාව අනුව "කමමසසකා කමමදායාදා කමමයොනි කමමබ්‍රහ්ම" ආදී වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ කම්මය ගැන ප්‍රකාශ කළ කාරණය අනුව අර අවිද්‍යාව තෘෂ්ණාව ඇතිතාක් සත්ත්වයා ඒ තමා ගත්තු සම්මුතිය උඩ ඉඳල කම් රැස්කරනව. ඒවාට විපාක ගෙවන්න ඕන. ඒවයි විපාක විඳින්න වෙනව. අන්න ඒක නිසා ඒවා සාසව පුඤ්ඤභාගියයි. අපුඤ්ඤ නොවෙයි 'පුඤ්ඤභාගිය, පින් පැත්තට හුරු. ආශ්‍රව සහිතයි නමුත් පින් පැත්තටයි හුරු. උපධි විපාක ගෙන දෙන සංසාරයේ භවභොග සම්පත් ආදී වශයෙන්, එහෙම නැත්නම් නිවන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්න පුළුවන්, හොඳ

ආත්මභාව පවා ලබා දෙන - උපධි වෙපක්ක - උපධි විපාක ගෙන දෙන. ඒක භොදයි. පහළ මට්ටමේ නමුත් ඒ සමඟ දිට්ඨිය භොදයි අර උච්ඡේද දෘෂ්ටියට වැඩිය. ඊළඟට අනිත් පැත්තට. එහෙම රැදිල ඉඳලත් බැහැ. මේ හවයෙන් මිදීමකුත් තිබෙන්නට ඕන. අන්න ඒ පැත්ත තමයි "අර්යා අනාසවා ලොකුණරා මගඬගා" එතනදී තමයි අර අනිමිත්ත, අප්පච්ඡික, සුඤ්ඤත. මේවායේ මේ නිමිති ගැනීම යම් අවස්ථාවක සිතෙන් අහක් කර ගන්න නම්, මේවායේ ප්‍රණීධි ඇතිකර ගැනීම, මේව ඇත්ත වශයෙන් වසවත්තන වශයෙන් කල්පනා කරන්නේ නැතිව අනාත්ම වශයෙන් සලකනව නම්, එහෙම සලකල අනිමිත්ත, අප්පච්ඡික, සුඤ්ඤත කියන විමොක්ඛ මතුකර ගැනීමෙන් තමයි මේ හව නිරෝධය ලබාගන්න පුළුවන්, නිවන ලබා ගන්න පුළුවන්. ඒකටත් ඉඩ තියෙනව මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයේ. ඔන්න දැන් හෙළි වෙනව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය මැදුම් මහක් කියන්නේ මක් නිසාද කියල. දැන් සමහර විට යෝගී ජීවිතයේ පවා ඔය ප්‍රශ්නය පැන නගිනව. හුඟක්ම මහත්සි වෙලා උත්සාහ කරනවද එහෙම නැත්නම් හොඳට සැප පහසු ඇතිව ජීවත් වෙනවද? දෙකට මැදින් තියෙන එකයි මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව කියල සමහර විට කෙනෙක් හිතනව. නමුත් මේකෙ ගැඹුරු පක්ෂය මෙනෙයි තියෙන්නේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයෙම දෙයාකාර විග්‍රහය තුළින් අපට මතුකර ගන්න පුළුවන් මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව කියන එකේ මූලික අදහස.

ඔන්න ඔය මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවේ ගැඹුර නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අඩගුත්තර නිකායේ වතුකකනිපාතයේ අගභජ්ජාද සූත්‍රයේ දේශනා කරල තියෙන්නේ "යාවතා හික්ඛවෙ ධම්මා සංඛතා අරියො අට්ඨච්ඡිකො මග්ගො තෙසං අග්ගං අක්ඛායති" ලෝකයේ යම් තාක් සංඛත ධම්මයෝ වෙත්ද ඒවා අතර ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයම අග්‍රයයි සැලකේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය සංඛත තමයි, ඒක නිසා තමයි අපි අර හේතු ප්‍රත්‍යය අනුව සම්බන්ධයක් එහෙමත් දැක්වුවේ. සංඛතය හොඳ නැහැ තමයි, නමුත් මේ සංඛතය උපකාර කර ගෙන අසංඛතයාම මාගීයයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙනෙ දක්වල තියෙන්නේ. මේක තමයි බුදු කෙනෙකුත් විසින්ම ලෝකයාට පෙන්නුම් කළ හැකි ඉතාම සියුම් සත්‍යය. ගැඹුරුම සත්‍යය. මේක පහසුවෙන් කෙනෙකුට සොයාගන්න බැහැ. මක් නිසාද ප්‍රශ්න පටලවා ගන්නව. එක්කො එක අන්තයකට යනව. උච්ඡේද දෘෂ්ටියේ රැඳෙනව. නාස්තික දෘෂ්ටිය අනුව ගිහිල්ල කාමසුඛලිපිකානු යෝග්‍ය අන්තයට යනව. එහෙම නැත්නම් ආත්ම දෘෂ්ටිය අරගෙන මේක ගලවා ගන්න අතකකිලමටානුයෝගයට නැඹුරු වෙනව - ශාස්වත දෘෂ්ටිය. යම්කිසි ආත්මයක් තියෙනව මේක වෙන්කරගන්න ඕන අනික් දේවල් වලින් කියල.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධම්ම මහ පුදුම ධම්මයක්, මෙතනින් පේන්නේ. මේ කාරණය අමුතුවෙන් මේ දේශනයේදී ප්‍රකාශ නොකළත් කලින් අවස්ථාවල් වල අර දැළි පිහිය මැදීම වැනි උපමා වලින් පෙන්වුයේ ඒකමයි. මේ හැම එකකම තියෙනව අල්ලගන්නේ නැති ගතියක්. අර 'අතමමයතා' වශයෙන් සඳහන් කළේත් ඒකයි. එකක් තව එකකට, ඒක තවත් එකකට, ඔය විධියට උපකාර කරගෙන තල්ලු කර දැමීමක්. රථ විනිත උපමා ආදියෙන් දක්වුයේත් ඒකමයි. මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවමයි. මක්නිසාද මෙනෙ මේ "විවෙක නිසස්සිතං විරාග නිසස්සිතං නිරොධ නිසස්සිතං වොසසගභ පරිණාමිං." වැඩෙත් කෙරෙන්න ඕන, ඒකට මේවයින් ප්‍රයෝජන ගන්න සිද්ධ වෙනව, සාංසාරික ජීවිතයේ. නමුත් ඒව අල්ල ගන්නේ නැහැ. ඒවයේ බැඳෙන්නේ නැහැ. එකකින් අනික් එක තල්ලු කරල දානව. ඕකමයි මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව. එකකොට මේ හැම එකක්ම සංකලනය වෙලා තියෙනව, සම්පූර්ණ වෙලා තියෙනව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයේ. මේ බෞද්ධපාක්ෂික ධම් නිස්භතම ක්‍රමානුකූලයි කියල අපි සඳහන් කළේ ඒ නිසයි. මේ කොටස් එක එකක අභ්‍යන්තර සංවිධානයක් මහ පුදුමයි. මුල ඉඳල අගට බැලුවත් මේක හරියට තෙරංචි පෙතක් වගෙයි. එක පැත්තකටත් හොඳ සම්බන්ධයක් තියෙනව. සමහර විට මැද ඉඳල දෙපැත්තට විග්‍රහ කරගෙන ගියත් එතැනත් මහ පුදුම සම්බන්ධතාවක් තියෙනව. සමහර ඒවයේ වැදගත්ම දේ අගටයි තිබෙන්නේ. අරව මෝරගෙන ගිහිල්ල ශ්‍රේෂ්ඨම දේ අගටයි තියෙන්නේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයේ ඊටත් වඩා පුදුම විධියට මේ සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කරගෙන පුද්ගලයකුගේ සන්තානයේ පුණී ප්‍රති සංවිධානයක් ඇතිකර ගන්නා ආකාරය පෙන්නුම් කරල තියෙනව.

ඒ පමණක් නොවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ සංයුක්ත නිකායේ මග්ග සංයුක්තයේ සඳහන් කරනව, ආකාස සූත්‍රයේ ආකාසයේ නොයෙකුත් ආකාරයේ වාතයන්, සුළං, හමනව. නැගෙනහිර පැත්තෙන් එන සුළං, බටහිර පැත්තෙන් එන සුළං, උතුරු පැත්තෙන් එන සුළං, දකුණු පැත්තෙන් එන සුළං, සීත සුළං, උෂ්ණ සුළං, ඔය නොයෙකුත් වාතයන් හමනව. අන්න ඒ වගේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය තුළ තිබෙනව අර අනිකුත් බෞද්ධච්චික සියල්ලම. මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය වඩන කොට සතර සති පට්ඨානයක් වැඩෙනව සම්මප්පධානයක් වැඩෙනව, සතර ඉද්ධිපාදත් වැඩෙනව, ඉන්ද්‍රිය පහත් වැඩෙනව බල පහත් වැඩෙනව, බෞද්ධච්චික හතත් වැඩෙනව. ඒ වැඩෙන්නේ, ඒක කොහොම වෙනවද කියල දක්වනව. ඒව වැඩෙන්න නම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය අර "විවෙකනිසස්සිතං විරාග නිසස්සිතං නිරොධ නිසස්සිතං වොසසගභපරිණාමිං" කියල කියාපු ආකාරයට වඩන්න ඕන. නිවන අරමුණු කරගෙන. එකක්වත් අහක ගියේ නැහැ

එකකොට. ඒවගින් ආපු ශක්තිය සම්පුර්ණයෙන්ම මේකෙ ඇතුළේ තියෙනව. මේ ආර්ය අෂටාංගික මාගීයේ පුදුම අන්දමේ සම්බන්ධීකරණයක් තියෙනව කියල කියන්න පුළුවන්. අර සියලුම ධර්ම සමුභය මේකට ඇතුල්වෙලා තියෙනව.

මේක තවදුරටත් හෙළි වෙන වටිනා සුත්‍රයක් තමයි මහාසලායතනික සුත්‍රය. මේ සුත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනව මේ ආර්ය අෂටාංගික මාගීය ඇතුළෙම අනිකුත් ධර්ම සමුභය ගැබ් වෙලා තිබෙන ආකාරය. අපි කලින් සඳහන් කලා නිවන ගැන කියන කොට නිවන කියන්නෙ සලායතන නිරෝධයයි කියල. සලායතන නිරෝධය නිවන නම් නිවනට උපකාර වන මාගීයක් මේ සලායතන ආශ්‍රයෙන්ම දැක්විය හැකිව තිබෙන්නට ඕන. ඒක ඒ වගේම දැක්විය හැකියි. ඒ නිසාම තමයි මහා සලායතනික සුත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නෙ. එක පැත්තකින් මේ සංසාර දුකකිය ඇතිවෙන ආකාරයත් මේ සලායතනය මුල්කර ගෙනම පෙන්නුම් කරනව. ඊළඟට මේකෙන් ගැලවෙන මාගීයත් මේ සලායතනය මුල්කර ගෙනම පෙන්නුම් කරනව. "වක්‍රං හික්ඛවෙ අජානං අපසුං යථාභුතං රූපෙ අජානං අපසුං යථාභුතං චක්ඛු වික්ඛාණං අජානං අපසුං යථාභුතං චක්ඛු සමච්ඡසුං අජානං අපසුං යථාභුතං යමපිදං චක්ඛුසමච්ඡසු පච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි අජානං අපසුං යථාභුතං චක්ඛුසමමපි සාරජ්ජති රූපෙසුපි සාරජ්ජති චක්ඛු වික්ඛාණසමමපි සාරජ්ජති චක්ඛු සමච්ඡසෙපි සාරජ්ජති යමපිදං චක්ඛුසමච්ඡසුපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තසමමපි සාරජ්ජති. තස්ස සාරත්තස්ස සංයුත්තස්ස සමමුලභස්ස අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො ආයතිං පඤ්චපාදානක්ඛනධා උපචයං ගචජන්ති. තණ්හාවස්ස පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාහිනන්දිනී සාවස්ස පච්චස්සන්ති. තස්ස කායිකා පි දරථා පච්චස්සන්ති, චෙතසිකාපි දරථා පච්චස්සන්ති. කායිකාපි සන්තාපා පච්චස්සන්ති, චෙතසිකාපි සන්තාපා පච්චස්සන්ති, කායිකා පරිලාභා පච්චස්සන්ති, චෙතසිකාපි පරිලාභා පච්චස්සන්ති සො කාය දුක්ඛමපි වෙතො දුක්ඛමපි පටිසංවෙදෙති" කියල ඔය සම්පුර්ණයෙන්ම සංසාර දුකකිය සලායතන ආශ්‍රයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනව. වක්‍රයතනය පිළිබඳව, ඒ කියන්නෙ ඇස පිළිබඳව, ඇස හරියාකාරව යථාභුත වශයෙන් නොදන්නේ නොදක්නේ, ඒ වගේම රූපයත් ඊළඟට චක්ඛු වික්ඛාණය, චක්ඛු සමච්ඡසු චක්ඛු සමච්ඡසු නිසා යම් සෑප දුක් නොදුක් නොසුව වේදනාවක් වේද එයද යථාභුත වශයෙන් නොදක්නා පුද්ගලයා ඇස පිළිබඳව ඇලෙනව. රූපයන්හි ඇලෙනව. චක්ඛු වික්ඛාණයේ ඇලෙනව. චක්ඛු සමච්ඡසුයේ ඇලෙනව. ඒ පිළිබඳව

සුව දුක් ආදී වේදනාවල ඇලෙනව. එසේ ඇලෙනවු "සාරත්තස්ස සංයුත්තස්ස සමමුලභස්ස කියල වචන තුනක් යොදනව. ඇලෙනවු වෙලෙනවු මුළාවු ඒ පුද්ගලයා 'අස්සාදානුපස්සිනො' ඒ ආශ්වාද පක්ෂය දකිමින් වාසය කරන කොට පඤ්චපාදානක්ඛනධය - උපාදානක්ඛනධ පහ - එකතු වෙන්න පටන් ගන්නව අර 'පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාහිනන්දිනී' නමින් හඳුන්වන ඒ තැන තැන සතුටු වන පුනර්භවය ගෙන දෙන තණ්හාවත් වැඩෙනව. ඒ හේතුකොටගෙන ඒ තැනැත්තාගේ කායික විධාවත් කායික පරිලාභයත් සන්තාපයත් ඒ හැම එකක්ම වැඩෙනව. කාය දුකකියත් ඇතිවෙනව. වෙතො දුකකියත් ඇතිවෙනව. ඔන්න ඔය විධියට සංසාරක දුකකි සමුභයම සලායතන ආශ්‍රයෙන් ඇතිවෙන ආකාරය පළමුවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනව. ඒ සුත්‍රයේ අනික් කොටස අපි ඊළඟ දවසට තබනව.

අධෝලිපි

1.	ප.සු	III	(හේ. මු.)	293	පිට
2.	අං.නි	V	(බු. ඡ.22)	312	පිට
3.	සං.නි	V (1)	(බු. ඡ.17)	400	පිට
4.	සං.නි	V (1)	(බු. ඡ. 17)	224	පිට
5.	සං.නි.	V (2)	(බු. ඡ. 17(2))	122	පිට
6.	ම.නි.	III	(බු. ඡ. 12)	212	පිට
7.	සං.නි	V (1)	(බු. ඡ. 17)	112	පිට
8.	ම.නි.	III	(බු. ඡ. 12)	594	පිට

**33 වන
දේශනය**

33 වන දේශනය

"නමො තසු භගවතො අරහතො සමමා සමුදාසු"

'එතං සනතං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිසුගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

'මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැරදැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය'

ගරුතර යෝගාවචර මහා සංසරත්තයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනාමාලාවේ තිස්තුන්වන දේශනයයි මේ.

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය නිවනටම නැඹුරු වන අන්දමින් වැඩිමේදී සතිපට්ඨාන, සමමප්පධාන, ඉද්ධිපාද, ඉන්ද්‍රිය, බල, බොජ්ඣංගිය යන අනිකුත් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම සියල්ලක්ම භාවනා වශයෙන් පරිපුණීත්වයට පත්වෙන බව කලින් දවසේ දේශනයේ අගභර්යේදී ප්‍රකාශ කරන්නට යෙදුනා. මැදුම් සහියේ මහාසලායතනික සුත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්මතාව පැහැදිලිකර දෙන ආකාරය විග්‍රහ කිරීමට අප යම්කිසි ආරම්භයක් කළ නමුත් සම්පුණීකරගන්නට කාල වේලා මදි උනා. සලායතනය පිළිබඳ යථාභූත ඥාන දර්ශනයක් නැති කල්හි ඇලීම් බැඳීම් මුලාවීම් ඇති වීමෙන් පඤ්චපාදානස්කන්ධය ගොඩනැගෙන බවත් භවයක් ගොතාලන තණ්හාව වගේම, විඩා දවිලි තැවිලි, දුක් දොම්නස් වැඩෙන බවත් එදා උසුටා දැක්වූ සුත්‍ර කොටසින් කියැවුනා. අද පළමුවෙන්ම ඒ සුත්‍රයේ ඉතිරි කොටස විග්‍රහකරන්නට බලමු.

"වකුඛුංච බො භික්ඛවෙ ජානං පසුං යථාභූතං රුපෙ ජානං පසුං යථාභූතං චක්ඛවික්ඛාණං ජානං පසුං යථාභූතං, චක්ඛසමච්ඡසුං ජානං පසුං යථාභූතං යමපිදං චක්ඛසමච්ඡසු පච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි ජානං පසුං යථාභූතං චක්ඛසමිං න සාරජ්ජති රුපෙසු න සාරජ්ජති වික්ඛණෙ න සාරජ්ජති. චක්ඛසමච්ඡසු න සාරජ්ජති යමපිදං චක්ඛ සමච්ඡසුපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තසමිපි න සාරජ්ජති. තසු අසාරතකසු අසංයුතකසු අසමමුලභසු ආදීනවානුපසසිනො විහරතො ආයතිං"

පඤ්චපාදානකඛනධා අපවයං ගව්ඡනති. තණ්හාවස්ස පොනොභවිකා නන්දිරාග සහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී සා වස්ස පභියනි. තස්ස කායිකාපි දරථා පභියනති. චෙතසිකාපි දරථා පභියනති. කායිකාපි සන්තාපා පභියනති චෙතසිකාපි සන්තාපා පභියනති. කායිකාපි පරිලාභා පභියනති. චෙතසිකාපි පරිලාභා පභියනති. සො කායසුඛමපි චෙතොසුඛමපි පටිසංවෙදෙති"

මහණෙනි ඇස තත්වු පරිද්දෙන් දන්නේ දක්නේ, රූපයන් තත්වු පරිද්දෙන් දන්නේ දක්නේ, වක්‍රව විඤ්ඤාණය තත්වු පරිද්දෙන් දන්නේ දක්නේ, වක්‍රව සමච්ඡය්‍යය තත්වු පරිද්දෙන් දන්නේ දක්නේ, වක්‍රව සමච්ඡය්‍යය ප්‍රත්‍යය කරගෙන යම් සුව හෝ දුක් හෝ නොදුක් නොසුව වේදයිතයක් වෙයිද එයද තත්වු පරිද්දෙන් දන්නේ දක්නේ, ඇසෙහි නොඇලෙයි, රූපයන්හි නොඇලෙයි, වක්‍රව විඤ්ඤාණයෙහි නො ඇලෙයි, වක්‍රව සමච්ඡය්‍යයෙහි නොඇලෙයි. වක්‍රව සමච්ඡය්‍යය ප්‍රත්‍යය කරගෙන යම් සුව හෝ දුක් හෝ නොදුක්නොසුව හෝ වේදයිතයක් වෙයිද එහිද නොඇලෙයි. එසේ නොඇලී නොබැඳී නුමුළාව ආදීන්ව දකිමින් වෙසෙන්නාවු ඔහුගේ මතු ඇතිවීමට තිබුන පඤ්චපාදානස්කන්ධය අඩුවීමට යේ. නැවත භවයක් ගොතාලන තුටුවීම් ඇලීම් සහිත ඒ ඒ තැන සතුටුවන ස්වභාවය ඇති තණ්හාවද ඔහු තුළ ප්‍රභීණ වෙයි. ඔහුගේ කායික විධාවෝ ප්‍රභීණ වෙත්. චෛතසික විධාවෝ ප්‍රභීණ වෙත්. කායික සන්තාපයෝ ප්‍රභීණ වෙත්. චෛතසික සන්තාපයෝ ප්‍රභීණ වෙත්. කායික පරිලාභයෝ ප්‍රභීණ වෙත්. චෛතසික පරිලාභයෝ ප්‍රභීණ වෙත්. හෙතෙම කායික සුඛයක්ද චෛතසික සුඛයක්ද විඳී.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනව මේ කියාපු ශික්ෂණය ආශ්‍රයෙන් මේ ආර්ය ශ්‍රාවකයා තුළ ආර්ය අෂටාංගික මාගීය වැඩෙන ආකාරය. මේ ශික්ෂණය තුළින්ම ආර්ය අෂටාංගික මාගීය මතු වෙන හැටි පෙන්නුම් කරනව.

"යා තථාභුතස්ස දිට්ඨි සාස්ස හොති සමමාදිට්ඨි. යො තථාභුතස්ස සඨකප්පො, ස්වාස්ස හොති සමමා සඨකප්පො, යො තථාභුතස්ස වායාමො ස්වාස්ස හොති සමමාවායාමො. යා තථාභුතස්ස සති සාස්ස හොති සමමාසති. යො තථාභුතස්ස සමාධි සවාස්ස හොති සමමාසමාධි. පුඛෙඛව බො පනස්ස කායකමමං වචිකමමං ආජීවො සුපරිසුද්ධො හොති. එවමස්සායං අරියො අට්ඨංගිකො මගො භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡති."

එබඳු වු ඔහුගේ, ඒ කියන්නේ, අර කලින් කියාපු ශික්ෂණය ඇති ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ - ඒ විධියට හික්මෙන්නහුගේ - යම් දෘෂ්ටියක් වේද,

එය ඔහුට සම්මාදිට්ඨිය වෙයි. එබඳු වු ඔහුගේ යම් සංකල්පයක් වෙයිද, එය ඔහුට සම්මාසංකල්පය වෙයි. එබඳු වු ඔහුගේ යම් ව්‍යායාමයක් වෙයිද එය ඔහුට සම්මාවායාමය වෙයි. එබඳු වු ඔහුගේ යම් සතියක් වෙයිද එය ඔහුට සම්මා සතිය වේ. එබඳු වු ඔහුගේ යම් සමාධියක් වේද එය ඔහුට සම්මාසමාධිය වෙයි. කල්තබාම ඔහු තුළ කාය කමීය, වචි කමීය සහ ආජීවය සුපිරිසිදු වුයේ වෙයි. මෙසේ ඔහු තුළ ආර්ය අෂටාංගික මාගීය භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යෙයි. දැන් මෙතන සාමාන්‍යයෙන් ආර්ය අෂටාංගික මාගීය කියැවෙන පිළිවෙලටම කියැවුනේ නැහැ. නමුත් අගදි අර කාය කමී වචිකමී ආජීව සුපිරිසිදු වෙනවා කියල ප්‍රකාශ කළේ අපි අර කලින් දේශනයේදී මහා වත්තාරීසක සුත්‍රයේ සඳහන් කළ කාරණයමයි. ඒ කියන්නේ ආර්ය අෂටාංගික මාගීය ලෝකෝත්තර වශයෙන් සම්පූර්ණ වීමේදී සම්මාවාවා සම්මාකම්මනන සම්මාආජීව යන අංග තුන පහළ වන්නේ චිරිකි චෛතසික වශයෙන්. ඒකයි මෙතන මේ විශේෂයක් වගේ දැනුනේ. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ විධියට ආර්ය අෂටාංගික මාගීය වැඩෙන විට ඒ එක්කම බෝධිපාක්ෂික ධර්ම වැඩෙන ආකාරය පෙන්නුම් කරනව.

"තස්ස එවං අරියං අට්ඨංගිකං මගං භාවයතො වත්තාරොපි සතිප්ඨානා භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡනති, වත්තාරොපි සමමප්පධානා භාවනාපාරිසුරං ගව්ඡනති, වත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡනති, පඤ්චපි ඉන්ද්‍රියානි භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡනති, පඤ්චපි බලානි භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡනති, සත්තපි බොඤ්ඤා භාවනා පාරිසුරං ගව්ඡනති. තස්ස ඉමෙ දෙව ධම්මා යුගනද්ධා වත්තනති සමථො ව විපස්සනා ව."

මෙසේ මේ ආර්ය අෂටාංගික මාගීය වඩන්නාවු ඔහුට සතර සතිපට්ඨානයෝද භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යෙත්. සතර සම්මප්පධානයෝද භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යෙත්. සතර ඉද්ධිපාදයෝද භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යෙත්. ඉන්ද්‍රිය පහද භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යේ. බල පහද භාවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යේ. බොඤ්ඤා භවනා වශයෙන් පරිපූර්ණත්වයට යේ. ඔහු තුළ සමථ විපස්සනා යන මේ ධර්ම දෙක යුගනද්ධව එකට බැඳී පවතී. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව මේ විධියට බෝධි-පාක්ෂික ධර්ම සියල්ලක්ම සම්පූර්ණ වීමේ අවසාන ප්‍රතිඵලය.

"සො යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤායා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පරිචානාති. සො යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පච්චති. සො යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙනබ්බා තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා භාවෙති. සො යෙ

ධම්මා අභිඤ්ඤා සවජ්ඣානබ්බා නෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා සවජ්ඣකරොති." හෙතෙම යම් ධම්මයෝ අභිඤ්ඤාවෙන් පිරිසිඳ දක යුක්තානුද, ඒ ධම්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් පිරිසිඳ දැන ගනී. යම් ධම්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රභාණය කටයුතුද, ඒ ධම්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රභාණය කරයි. යම් ධම්මයෝ අභිඤ්ඤාවෙන් චූඩිය යුක්තානුද, ඒ ධම්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් වඩයි. යම් ධම්මයෝ අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්ෂාත් කළ යුක්තානුද, ඒ ධම්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්ෂාත් කරයි. අභිඤ්ඤාවෙන් පිරිසිඳ දක යුතු ධම් හැටියට දක්වන්නේ පංච උපාදානසක්කධයයි. අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රභාණය කළ යුතු ධම් හැටියට දක්වන්නේ, අවිද්‍යාවත් භව තෘෂ්ණාවත් දෙකයි. අභිඤ්ඤාවෙන් චූඩිය යුතු ධම් හැටියට දක්වන්නේ සමථයත් විපස්සනාවත් කියන මේ ධම් දෙකයි. අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්ෂාත් කළ යුතු ධම් හැටියට දක්වන්නේ විජ්ජා සහ විමුක්ති - මාගී ඥාන සහ ඵල ඥාන - කියන දෙකයි.

දැන් එතකොට අපි කලින් සඳහන් කළ ආකාරයට සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධම් තුළ තිබෙන ක්‍රමානුකූලත්වය ඉතාම හොඳින් පැහැදිලි වෙනව. ඒ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීය හරි හැටියටම පිහිටි සෝවාන් ආර්ය පුද්ගලයා තුළ - ඒ පුද්ගලයාට - අනිකුත් බෝධිපාක්ෂික ධම් නිතැතින්ම වාගේ, ඉබේම වාගේ, පහළවන බව සඳහන් වෙලා තියෙන්නේ මෙන් මේ ක්‍රමානුකූලත්වය නිසයි. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී "එකායනො අයං භික්ඛවෙ මගො" කියල සඳහන් වීම නිසා ඇතැම් කෙනෙක් සතිපට්ඨානය එකම මාගීයයි කියල තෝරන්න පෙළඹෙනව. ඒක යුක්ති සහගත නැති බව කලින් අවස්ථාවක අපි හේතු සාධක සහිතව පෙන්වුම් කළා. දැන් මෙතනින් පේනවා 'එකායන' කියල කියන්නේ එකම මාගීය කියන අර්ථයෙන් නොවෙයි. එකම අරමුණකට යොමුවූ, ඒ කියන්නේ නිවනට යොමු වූ - ඒක නිසා තමයි ඒ පාඨයේ අගට එන්නේ 'ඤායස්ස අධිගමාය, නිබ්බානස්ස සවජ්ඣිරියාය' කියල. ලෝකෝත්තර මාගීය ලබාගැනීම සඳහා, නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා, ආරම්භයක් සතර සතිපට්ඨානයෙන් කෙරෙන්නේ. ඒ පටන්ගත්තු ආරම්භය සමමප්පධාන, ඉද්ධිපාද, ඉන්ද්‍රිය, බල, බොජ්ජධ්මන ඔස්සේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාගීයෙන්ම කුළුගැන්වෙනව.

දැන් මේ මහා සලායතනික සූත්‍රයේ කීප තැනකදීම කියැවුණා "ජානං පසං යථාභුතං" යන වචන. තත්වු පරිද්දෙන් දැනීමක් දැකීමක් ගැන කියැවුණා. ඇස පිළිබඳව, රූපයන් පිළිබඳව, වක්ඛුච්ඤාණය පිළිබඳව, වක්ඛු සමච්ඡාය පිළිබඳව, වක්ඛු සමච්ඡාය නිසා ඇතිවන වේදයිතයන් පිළිබඳව, මෙන් මේ කියන යථාභුත ඥානය කුමක්ද කියල අපි ටිකක් විමසල බලමු. සඤ්ඤාව මිරිඟුවකට උපමා කරල තියෙනව. මෙන් මේ සඤ්ඤාවේ මර්චි ස්වභාවය කුමක්ද කියල ටිකක් හිතල බලන්න වටිනව.

ශ්‍රීෂ්ම කාලයේ තැනි තලාවක ඇත පෙනෙන මිරිඟුවක් දකින මුවෙක් ඒ මිරිඟුවේ ජලය පිළිබඳ සංඥාවක් ඇති කර ගන්නව. ජලය කියල හිතාගන්නව, මඤ්ඤාවක් ඇතිකර ගන්නව. ඒ සංඥාව අනුව ගිය මඤ්ඤාවක් ඇතිකර ගන්නව. එහෙම හිතාගෙන ඒ මිරිඟුව දිහාවට දුවන්නේ මක් නිසාද?. මේ දිවීමෙන් තමාත් ඒ ජලයත් අතර ඇති පරතරය ගෙවා දමල ඒ ජලයට ලං වෙන්න පුළුවන් කියන හැඟීම මුවා තුළ තිබෙන නිසයි. නමුත් මුවා තේරුම් නොගත්තු කාරණයක් තිබෙනව. මේ පරතරය දුවල ගෙවන්න බෑ කවදාවත්. මේ පරතරය ගෙවා දැමිය නොහැක්කක්. දෙකොනක් ඇතිනාක් මැදක්ද තියෙනව. මේක අවධාරණයෙන් කිව යුක්තක්. එතකොට ඇස වෙන් කරල ගත්ත නම්, ඇත තිබෙන ඒ යම්කිසි දෙය ජලය කියල වෙන්කර ගත්ත නම්, ඒ අතර තියෙනව පරතරයක්. මේ කාරණා තුනම අවශ්‍යයි මේ කියාපු සංඥාමය අවස්ථාවට. අන්න ඒක නිසා අර පරතරය ගෙවා දැමිය නොහැක්කක්. මේක ගෙවා දැමිය නොහැක්කක් බව තේරුම් ගත්තු විමුක්ත පුද්ගලය අර මිරිඟුව ඔස්සේ දුවන්නේ නැහැ. ඒ තැනැත්තා - ඒ රහතන් වහන්සේ - "දිට්ඨ දිට්ඨ මත්තං" ආදී වශයෙන් දැක් වූ පරිදි දුටුයෙහි දුටුමතින් නවතිනව. ඇසුනෙහි ඇසුනමතින් නවතිනව. දැනුනෙහි දැනුනමතින් නවතිනව. දැනගත් දෙයෙහි දත්මතින් නවතිනව. මෙන් මේ විධියට මඤ්ඤා කරන්න යන්නේ නැහැ. ඒ සංඥාව අනුව මඤ්ඤා කරන්න යන්නේ නැහැ. දුටු දෙයක් ඇත, දුටු කෙනෙක් ඇත, කියල එහෙම මඤ්ඤාකරන්න යන්නේ නැහැ. ඇසීම් ආදිය පිළිබඳවත් එහෙමමයි.

මෙන් මේ මඤ්ඤාවන්ගෙන් විමුක්ත තත්ත්වය රහතන් වහන්සේ කෙනෙකු තුළ තිබෙන බව අප අර කලින් අවස්ථාවක ජබ්බිසොධන සූත්‍රයෙන් උපුටා දැක්වූ පාඨයකින් පැහැදිලි වෙනව.¹ ඒ සූත්‍රයේ සඳහන් වූනා අර්භත්වයට ප්‍රතිඥාකරන භික්ෂුන්වහන්සේ නමක් - රහත් බව තමන් උැඹු බව කියා හිටිය රහතන් වහන්සේ නමක් - දිට්ඨ, සුත්, මුත් විඤ්ඤාත කියන කාරණා පිළිබඳව කළ යුතු නිවැරදි ප්‍රකාශය මොකක්ද? ඒ ප්‍රකාශය "දිට්ඨො බො අභං ආවුසො අනුපායො, අනපායො, අනිස්සිතො අප්පට්ඨබ්බො විප්පමුත්තො විසංයුත්තො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරාමි"

ඇවැත්නි මම දිට්ඨය පිළිබඳව ලං වෙන්නේත් නැතිව, ඇත් වෙන්නේත් නැතිව, එය ඇසුරු කරන්නේත් නැතිව, එහි බැඳෙන්නේත් නැතිව, එයින් මිදී, එයින් ගැලවී, මායිම් කර නොගත් සිතකින් යුක්තව වාසය කරනව. දැන් අපි මේ පාඨයේ අර්ථය, අපි මිරිඟුව පිළිබඳව කී කාරණය අනුව තේරුම් ගන්න බලමු.

මිරිඟුවකට ළං වෙන්නත් බැහැ. ඇත් වෙන්නත් බැහැ. සාමාන්‍යයෙන් ශ්‍රීෂ්ම කාලයේ මිරිඟුවක් දැක්කම ජලය පිළිබඳ සංඥාවක් ඇතිකර ගෙන පිපාසය නිසා - බොහු කැමැත්ත නිසා - ඒ පැත්තට දුටු යන එකයි සිරිත. අපි ටිකකට හිතා ගනිමු, මිරිඟුව දැකල ඔන්න ගං වතුරක් ගලාගෙන එනව කියල බය උනා කියල. ඒ තැනැත්තා ආපහු හැරල දිව්වොත්, ටිකක් දුර ගිහිල්ල හැරල බැලුවොත්, ඒත් ඒක පිටිපස්සෙ. මෙයින් අපට ජේනව මිරිඟුවට ළං වන්න ළං වන්න ඇතමයි. ඇත් වෙන්න ඇත් වෙන්න ළඟමයි. ඔන්න ඕක නිසා රහතන් වහන්සේ දිට්ඨ සුත මුත ආදී ඒ මිරිඟු වලට ළං වෙන්නේ නැහැ. ඇත් වෙන්නේ නැ. හිතීන් ළං වීම ඇත් වීම දෙකම කරන්නේ නැහැ. කයින් ඒ විධියට කරනව වගේ ජේනව ලෝකයාට. 'අනුපායො අනපායො'.

ඒ වගේම 'අනිසිකො', එය ඇසුරු කරනොගෙන, ඔන්න හොඳ ජලාසයක් තියෙන තැනක් කියල එතැන නැවතීල ඉන්නේ නැහැ. 'අප්පට්ඨදෙධා', සිතෙන් එහි බැඳී ඉන්නේ නැහැ. 'විප්පමුක්ඛො' ජලය කියන සංඥාවෙන් මිදිල. මඤ්ඤාවෙන් මිදිල. 'විසංයුක්ඛො', එයින් ගැලවිල. 'විමරියාදිකතෙන වෙතසා', මායිම් නොකරගත් සිතකින්. මොකක්ද මේ මායිම් කිරීම. දෙකොන සහ මැද - දෙකොන සහ මැද අර කලින් කියාපු. ඇස වෙනමයි රූපය වෙනමයි පරතරයයි කියල ඔය විධියට මායිම්කර ගැනීමක් නැහැ ඒ රහතන් වහන්සේ තුළ. දැන් එතකොට මේ ප්‍රකාශ කළ මේ කාරණා අනුව අපට පෙනෙනව මඤ්ඤාවෙන් කෙරෙන්නේ අර දිට්ඨ සුත මුත ආදිය පිළිබඳ වස්තූත්වයක් ඇතිකර ගැනීම - දෙයක් කියල හිතා ගැනීම. මඤ්ඤාවෙන් කෙරෙන්නේ දකින 'දෙයක්' තියෙනව, අසන 'දෙයක්' තියෙනව කියල හිතා ගැනීම ආදියයි. එහෙම හිතා ගැනීම නිසාම තමයි අපි කලින් සඳහන් කළා "යෙන යෙන හි මඤ්ඤනති තතො තං හොති අඤ්ඤා" කියල දවයනානුපසස්සනා සුත්‍රයෙන් ගාථාවක් උපුටල දැක්වුව. මඤ්ඤනා කිරීම නිසාම එය 'දෙයක්' වෙනව. එය 'දෙයක්' වීම නිසා එය 'අනෙකක්' බවට පත් වෙනව. දෙයක් වෙලයි අන්දෙයක් වන්නේ, කියල ප්‍රකාශ කළේ ඒකයි. දෙයක් හැටියට ගැනීම නිසාම ඒකට ළං වෙන්න දරණ උත්සාහයෙන් ඇත් වෙනව වගේ ජේනව.

අපි මූලපරියාය සූත්‍රය පිළිබඳ විග්‍රහයේදී දිගින් දිගටම සාකච්ඡා කළා දැනීම මට්ටම් තුනක් ඇති බව, සඤ්ඤා, අභිඤ්ඤා, පරිඤ්ඤා කියල. අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය සඤ්ඤාවෙන් බැඳිල ඒ අනුව මඤ්ඤනා කරනව. පඨවි සඤ්ඤාව ඇති කර ගෙන පඨවිය දෙයක් කියල හඟිනව. 'පඨවියෙහි' කියල හඟිනව. 'පඨවිය මගේ' කියල හඟිනව. 'පඨවියෙන්' කියල හඟිනව. දෙයක් හැටියට හිතාගෙන. දිට්ඨය පිළිබඳවත් එහෙමයි. නමුත් සේබ

පුද්ගලය අර විශිෂ්ට ඥානය ඇතිකරගෙන හේතු ප්‍රත්‍ය සමචාය පිළිබඳ යම්කිසි අවබෝධයක් තිබෙන නිසා - නමුත් පිරිසිඳ දැනීමක් තවම නැහැ ආශ්‍රව අනුසය ගෙවල නැති නිසා - ඒ නිසා හික්මෙනව මඤ්ඤනා ඇතිකර නොගැනීමට. විමුක්ත පුද්ගලයා රහතන් වහන්සේ පරිඤ්ඤා වශයෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම පිරිසිඳ දැන ගෙන ඉවරයි මේ සංඥාවන්ගේ මර්චි ස්වභාවය.

දැන් එතකොට මේ විධියට අපට ජේනව මේ මඤ්ඤනා වලින් කෙරෙන්නේ වස්තූත්වයෙන් සලකල 'දෙයක්' හැටියට හිතා ගැනීමයි. හිතා ගැනීම ගොඩක් මෙනත තියෙන්නේ. ඊළඟට මෙහෙම හිතාගත්තු දෙය අල්ලා ගැනීමටත් එක්තරා උත්සාහයක් කරනව. ඒක කෙරෙන්නේ මේ තණ්හාවෙන්. තණ්හාව නිසා උපාදානයක්. මේ දෙයක් හැටියට හිතා ගත්තු දේ අල්ලා ගන්නත් උත්සාහයක් කරනව. මෙනත මේ කාරණා තුනක් තිබෙන බව අමතක වෙනව ඒ නිසා. මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය විග්‍රහ කරන අවස්ථාවේ දී අපට විශේෂ පාඨයක් හමුඋනා. මුල්ම පාඨය. "වකඤ්ච බො පටිච්ච ආවුසො රූපෙව උප්පජ්ජති වකඤ්චිඤ්ඤාණං" කියල.

ඇසත් රූපත් ප්‍රත්‍ය කරගෙනයි වකඤ්ච විඤ්ඤාණය ඇති වෙන්නේ. එතැන මහා ගැඹුරු කාරණයක් තියෙනව. ඉන්ද්‍රිය ඥානය පිළිබඳ ඉතාමත්ම ගැඹුරු තැන එතන. "වකඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වකඤ්ච විඤ්ඤාණං" ඇසත් රූපත් ප්‍රත්‍ය කරගෙනයි වකඤ්ච විඤ්ඤාණය උපදින්නේ. වකඤ්ච විඤ්ඤාණය ප්‍රතීත්‍ය සමුප්පන්න දෙයක් බව එතනින් පෙන්නුම් කරනව. ඒ එක්කම අර කලින් කියාපු දෙකොන සහ මැද එතැනින්ම මතු වෙනව. ඇසත් රූපයත් වෙන්කර දැන ගැනීමමයි වකඤ්ච විඤ්ඤාණය කියල කියන්නේ. යම් අවස්ථාවක ඇස වෙන්කර ගත්ත නම් මේ ආධ්‍යාත්මික ආයතනයයි කියල, රූපය වෙන්කර ගත්ත නම් මේ බාහිර - ඊට පිටින් තියෙන - ආයතනයයි කියල එතැනමයි වකඤ්ච විඤ්ඤාණය. ඕක තමයි පරතරය.

එතකොට මෙන්ම මෙනතම තියෙනව දෙකොන සහ මැද. මේක තේරුම් ගැනීම පහසු වීමට අපි කලින් අවස්ථාවක දැක්වූ වඩුවා පිළිබඳ උපමාව එළියට ගනිමු. අපි සඳහන් කළා අර දොරක් හඳන වඩුවක් ලැලි දෙකක් පුරුද්දල ඒ දොර හඳන කොට ඒ ලැලි දෙකේ පරතරය ගැන අවධානය - මනසිකාරය - යොමුවෙන අවස්ථාවේදී කථා කරනව මේ ලැලි දෙකේ හේත්තුව හරි නැහැ. නැත්නම් හරි කියල. ඒ විධියට හිතනව. මේ ලැලි දෙකේ හේත්තු වීමක් ගැන කතා කරන්නේ, ලැලි දෙකේ සම්ඵසස්සයක් ගැන කථා කරන්නේ, වඩුවගේ මනසිකාරය අර දෙකක්

හැටියට එතැන බෙදිල ගියා. දොර එකක් හැටියට නොවෙයි ලෑලි පළ දෙකක් හැටියට. ඔන්න ඔය විධියේ දෙයක් මේ "වක්කුව පඩිවට රූපෙව උපපජ්ජි වක්කුවික්කොණං" කියන තැන තියෙන්නේ. ඇස වෙන්කර ගත්ත, රූපය වෙන්කර ගත්ත - ඒ වෙන් කර දැන ගැනීම වික්කොණයයි. ඒක තමයි පරතරය, ඒක තමයි මැද. ඔන්න ඔය දෙකොන සහ මැද එතෙත්දී මතු උනා. මේ වක්කු සමඵසසය කියන එක එකකොට ධර්මානුකූලව බලන කොට ඉතාමත්ම සංකීර්ණ අවස්ථාවක්. ඇත්ත වශයෙන්ම ඒක දෙකොනක් සහ මැදක් තියෙන 'දෙයක්'. දෙකොනත් මැදත් ඊට අයිතියි. මේ දෙකොනක් මැදක් තිබුනට මොකද මේ මැද නොතකා හැරීමක් සාමාන්‍ය ලෝකයා තුළ තිබෙනව. මැද නොතකා හැර දෙකොන ගැටලීමේ තැන තමයි, උත්සාහය තමයි, "උපාදානය" කියල කියන්නේ. ඒක තණ්හාවෙන් කෙරෙන එකක්. තණ්හාව අනුව උපාදානයත් එනව. හරියට අර මුවා හිතා ගන්නව දැන් මම මෙන, ජලය අතන. මම බොන්න එතනට කිට්ටු වෙන්න ඕන කියල දුවන්න පටන් ගන්නව. පරතරය අමතක කරනව. ඔන්න ඔය විධියේ දෙයක් සිද්ධ වෙනව ඉන්ද්‍රිය ඥානයේත්. අර පරතරය අමතක කිරීමට තුඩු දෙන්නේ තණ්හාවයි. තණ්හාවට "ලේප" කියල නමක් සඳහන් වෙනව. ලාටුව. අන්න ඒ තණ්හාවේ තියෙන ලාටු ගතියෙන් තමයි මැද පරතරය මකා ලන්න උත්සාහ කරන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ තණ්හාව මැහුම් කාර්යකට උපමා කළා. "සිබ්බනී"

මේ මැහීමේදී වශේම ගෙතීමේදීත් මේ "සිබ්බනී" "සංසිබ්බනී" කියන පද දෙක යොදනව. මැහීමටත් ගෙතීමටත් දෙකටම. මැහීමේදීත් ගෙතීමේදීත් දෙකේදීම කරන්නේ අර පරතරය අඩුකරල ගැට ලෑමක්. එකකොට මෙන්න මේ උපාදානය කියල කියන්නේ ඔන්න ඔය විධියට තණ්හාව පිහිට කරගෙන ඒ දෙකොන ගැට ලෑමේ තැනක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ සුත්ත නිපාතයේ පාරායණ වගඟයේ තිස්ස මෙත්තෙය්‍ය සුත්‍රයේදී³ ඉතාමත්ම ගම්භීරාර්ථවත් ගාථාවකින් පෙන්නුම් කරනව මේ තණ්හාව නමැති සිබ්බනිය - මේ මැහුම් කාර්ය - ඉක්මවල, ගෙතුම් කාර්ය ඉක්මවල විමුක්තිය ලබන ආකාරය.

"යො උභතො විදිතවාන
මජ්ඣෙ මනනා න ලිප්පති
තං බුද්ධි මහා පුරියොති
යොධ සිබ්බනිමච්චගා"

"යම් කෙනෙක් කොන් දෙක තේරුම් අරගෙන ප්‍රඥාවෙන් මැද නොඇලෙයිද ඔහුට මම මහා පුරුෂයායැයි කියමි. හෙතෙම මේ ලෝකයේ සිබ්බනි නම්

වු ඒ මැහුම් කාර්ය ඉක්මවා ගියේ වෙයි." මේ ගාථාව කොයි තරම් ගැඹුරුද කියනොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ විසූ කාලයේම, උන් වහන්සේ බරණැස ඉසිපතනයේ වැඩ වසන අවස්ථාවක ස්ථවිර හික්කුන් වහන්සේලා පිරිසක් මණ්ඩලමාලයේ රැස්වෙලා මේ ගාථාව මුල් කරගෙන ධර්ම සාකච්ඡාවක් ආරම්භ කළා.⁴ බුද්ධ කාලයේ ගැඹුරු ධර්ම සාකච්ඡා කිරීම සඳහා ඉදිරියට ගත්තේ, මේ කාලේ ඉදිරියට ගන්න ධර්ම කොට්ඨාශ වගේ දේවල් නොවෙයි. සුත්තනිපාතයේ අට්ඨක පාරායණ වගඟ වැනි ගැඹුරු ධර්ම කොට්ඨාශයි. මේ ස්වාමීන් වහන්සේලා ධර්ම සාකච්ඡාවේ මාතෘකාව මේ විධියට මතුකර ගන්නව. "ඇවැත්නි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පාරායණේ මෙතෙය්‍ය පඤ්ඤායේ මෙන්න මෙහෙම ගාථාවක් ප්‍රකාශ කරල තියෙනව. මෙතන කියන කොන් දෙක සහ මැද කුමක්ද?" ඒක පාලියෙන් සඳහන් වෙන්නේ මේ විධියටයි.

"කතමො නුබො ආවුසො එකො අනෙතො, කතමො දුතියො අනෙතො, කිං මජ්ඣෙ, කා සිබ්බනී" ඇවැත්නි මෙතන කියවෙන එක අන්තයක් කුමක්ද? එක කොණ කුමක්ද? දෙවෙනි කොණ කුමක්ද? මැද කුමක්ද? මැහුම් කාර්ය කවුද? මේ මාතෘකාව යටතේ මේ සංඝ සභාව ඇමතු පළමුවැනි ස්වාමීන් වහන්සේ මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනව.

"එසෙයො බො ආවුසො එකො අනෙතො. එසෙය සමුදයො දුතියො අනෙතො එසෙයනිරොධො මජ්ඣෙ, තණ්හා සිබ්බනී තණ්හා හි නං සිබ්බනී තසෙය්‍ය භවසෙය අභිනිබ්බතියා. එතතාවතො බො ආවුසො හික්කු අභික්ඤ්ඤායං අභිජානාති. පරික්ඤ්ඤායං පරිජානාති. අභික්ඤ්ඤායං අභිජානනො පරික්ඤ්ඤායං පරිජානනො දිට්ඨෙව ධමමෙ දුක්ඛසෙය අනතකරො හොති" ඇවැත්නි ස්පර්ශය එක අන්තයකි. එක කොණකි. ස්පර්ශ සමුදය, ස්පර්ශය හටගැනීම දෙවෙනි කොණය. ස්පර්ශ නිරෝධය මැදය. මැහුම් කාර්ය තණ්හාවය. මක්නිසාද යත් ඒ ඒ භවය හටගැනීමට - භවයට මැස්ම දමන්නේ - මැහුම් දමන්නේ තණ්හාව බැවිනි. මේ කාරණය තේරුම් ගත්තු පමණින් හික්කුචක් අභික්ඤ්ඤා වශයෙන් විශිෂ්ට ඥානයෙන් දක යුත්ත අභික්ඤ්ඤා වශයෙන් දැන ගනී. පරික්ඤ්ඤා වශයෙන් දක යුත්ත පරික්ඤ්ඤා වශයෙන් දැන ගෙන, පරික්ඤ්ඤා වශයෙන් දක යුත්ත අභික්ඤ්ඤා වශයෙන් දැන ගෙන, පරික්ඤ්ඤා වශයෙන් දක යුත්ත පරික්ඤ්ඤා වශයෙන් දැනගෙන, දිට්ඨ දැමියෙහිම දුක් කෙළවර කරන්නෙක් වේ. "මෙහෙම ප්‍රකාශ කළාට පස්සේ දෙවෙනි ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් තමන්ගේ මතය මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනව. අපි ඒක සාරාංශ වශයෙන් කෙටියෙන් සඳහන් කරමු. ඔය රටාවටමයි ඒ පිළිතුර. මූලික වචන ටික විතරක් සඳහන් කිරීම සැහෙනව. ඒ ස්වාමීන් වහන්සේගේ මතයට අනුව එක කොණක් - අතීතය, දෙවෙනි කොණ - අනාගතය.

මැද - වකිමානය. පව්වුප්පනනය. මැහුම් කාරිය - තණ්හාව. එහෙම ප්‍රකාශ කළාම තුන් වෙනි ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් තමන්ගේ මතය ප්‍රකාශ කරනවා. එක කොණක් සුඛ වේදනාව, දෙවෙනි කොණ දුක් වේදනාව. මැද අදුක්කමසුඛ වේදනාව. මධ්‍යස්ථ නොදුක් නොසුව වේදනාව. මැහුම් කාරිය තණ්හාව. හතරවෙනි ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් තමන්ගේ මතය ඉදිරිපත් කරනවා. එක කොණක් නාමය. දෙවෙනි කොණ රූපය. මැද විඤ්ඤාණය, මැහුම් කාරිය තණ්හාව. පස්වෙනි ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් තවත් මතයක් ඉදිරිපත් කරනවා. එක කොණක් ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය, දෙවෙනි කොණ බාහිර ආයතන හය. මැද විඤ්ඤාණය. මැහුම් කාරිය තණ්හාව. හයවෙනි ස්වාමීන් වහන්සේ තමාගේ මතය ඉදිරිපත් කරනවා. එක කොණක් සක්කාය - සක්කාය කියලා කියන්නෙ පඤ්චපාදානසක්කධයටම නමක්. සක්කාය දිට්ඨිය කියන තැන කියන සක්කායයි. දෙවෙනි කොණ සක්කාය සමුදය. සක්කායයෙහි හටගැනීම. මැද සක්කාය නිරෝධය. මැහුම් කාරිය තණ්හාව. මේ විධියට විවරණ හයක් සභාව ඉදිරියට ආවට පස්සේ එක ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් යෝජනා කරනවා "ඇවැත්නි, අප අතරේ මේ විධියේ යෝජනා හයක්ම ඉදිරිපත් වෙලා තියෙනවා. අපි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ළඟට ගිහින් මේ කාරණයේ වාර්තාව ඉදිරිපත් කරමු. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් ආකාරයකට මේකට විවරණය දෙනවා නම් ඒ ආකාරයට දරා ගනිමු" කියලා. ඒකට එකඟ වෙලා ඒ ස්වාමීන් වහන්සේලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට ගිහිල්ලා වාර්තාව ඉදිරිපත් කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් විමසනවා. "කසු නු බො හනෙන සුභාසිතං" "කාගේ කීමද හරි?" බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර "සබ්බසං වො භික්ඛවෙ සුභාසිතං පරියායෙන" "මහණෙනි, නුඹලගෙ, හය නමගේම කීම් ඒ ඒ අතින් බලන කොට - පරියායෙන් කියලා කියන්නේ එක් එක් අතින් බලන කොට - ඒ හැම එකක්ම හරි. නමුත් මම පාරායණ වගගයේ මෙතෙතයා සුත්‍රයෙන් මේකයි අදහස් කළේ. එනම් එසේ එක අන්තයක්, එසේ සමුදය දෙවෙනි අන්තය. මැද නිරෝධය, තණ්හාව මැහුම් කාරිය." මේ විධියට පිළිතුරු දීමෙන් අපට පෙනෙනවා, මේ ගාථාවේ ගැඹුරු අර්ථයක් වගේම පුළුල් අර්ථයකුත් තිබෙන බව. මේ විවරණ හයම හරි.

දැන් අපි බලමු මේ විවරණ හය ටිකක් තේරුම් ගන්න. මොනවද මේ? ඇත්ත වශයෙන්ම මේ විවරණ හය විදර්ශනා කම්ප්පාන හයක් හැටියට අපට ප්‍රයෝජනයට ගන්න පුළුවනි. ප්‍රායෝගික වශයෙන් වටිනා කමක් ඇති ගාථාවක් මේක. මේ විවරණක් ඒ වගෙයි. දැන් මෙතන මේ කියැවෙන මේ සිබ්බනිය, මේ මැහුම් කාරිය, එහෙම නැත්නම් ගෙතුම්කාරිය -

මොකක්ද කරන්නෙ. පළමුවැනි විවරණය අනුව ස්පර්ශ අන්තය, ස්පර්ශ සමුදය - ස්පර්ශය හටගැනීම - කියන අතික් කොනත් එක්ක ගැටලනවා, ඒ මැද තිබෙන එසේ නිරෝධය අමතක කරලා. නොතකා හැරලා. ස්පර්ශ නිරෝධය කියන මේ මැද තිබෙන ධර්මය යටයි අවිද්‍යාව තියෙන්නෙ. ඒක නිසයි අර "මජ්ඣිමනිකා න ලිප්පති" මැද තිබෙන ධර්මය තේරුම් ගත්තොත් එතැන විමුක්තිය. තණ්හාවෙන් මිදුන. එකකොට මැද තිබෙන ධර්මය ගැනයි. අපේ විශේෂ අවධානය යොමුවිය යුත්තේ. එකකොට මේ සිබ්බනිය නමැති තණ්හාව අර එසේයත් එසේ සමුදයත් ගැටලනවා, එසේ නිරෝධය නොතකාහරිමින්. පළමුවෙනි විවරණයට අනුව.

දෙවෙනි විවරණයට අනුව අතීතයත් අනාගතයත් ගැටලනවා වර්තමානය නොතකා හරිමින්. තුන්වෙනි විවරණයට අනුව සැප වේදනාවත් දුක් වේදනාවත් ගැටලනවා අදුක්කමසුඛ වේදනාව නොතකා හරිමින්. හතරවෙනි විවරණයට අනුව නාමයත් රූපයත් ගැටලනවා විඤ්ඤාණය නොතකා හරිමින්. පස්වෙනි විවරණයට අනුව ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයත් බාහිර ආයතන හයත් ගැටලනවා විඤ්ඤාණය නොතකා හරිමින්. හයවෙනි විවරණයට අනුව සක්කායයත් සක්කාය සමුදයත් ගැටලනවා සක්කාය නිරෝධය නොතකා හරිමින්. මේ මැහීමේදීත් ගෙතීමේදීත් අර පරතරය නොතකා හරිමින් ගැටලුමක් සිද්ධවෙන බව අපි සඳහන් කළා. මෙයින් අපට පෙනෙනවා මැද නොතකා හැරීම ස්වාභාවිකව සිදුවෙන දෙයක් පෘථග්ජන පුද්ගලයා අතින්. අවිද්‍යාව සැඟවිලා තියෙන්නේ එතැනයි. මේ මැද හරියාකාර තේරුම් ගත්තොත්, ඒක විරාගයට තුඩු දෙනවා. නොඇල්මට තුඩු දෙනවා. අතහැරීමට තුඩු දෙනවා. විමුක්තියට තුඩු දෙනවා.

දැන් මේ කම්ප්පාන ගැන ටිකක් ගැඹුරට තේරුම් ගන්න උපකාර වන සාධක සුත්‍ර කීපයක් අපි මතුකර ගන්න බලමු. කෙටියෙන් මේ පළමුවෙනි විවරණයට එසේ, එසේ සමුදය, එසේ නිරෝධය කියන කාරණයට අදාළ ගාථා යුගලයක් අපට හමුවෙනවා සුත්‍ර නිපාතයේ ද්වයනානුපසස්සනා සුත්‍රයෙන්.⁵

"සුඛං වා යදි වා දුක්ඛං අදුක්ඛමසුඛං සභා
 අජ්ඣධග්ගකදව බහිදධාව යං කිසද්ධි අඤ්චි වෙදිතං,
 එතං දුක්ඛනති කදන්වාන මොසධමමං පලොකිතං
 චුස්ස චුස්ස වයං පස්සං එවං තත්ථ විරජ්ජති
 වෙදනානං බයා භික්ඛු නිවජාතො පරිනිබ්බුතො"

ආධ්‍යාත්මික සහ බාහිර සුව දුක් හෝ නොදුක් නොසුව හෝ යම් වේදයකයක් වේද, ඒ සියල්ලම දුක යැයි තේරුම් අරගෙන, දැනගෙන, මුළු කරන සුළු, බිදියන සුළු, දෙයකැයි තේරුම් අරගෙන, ඔන්න ඊළඟට එනව අවශ්‍යවන පාඨය - "චුසස චුසස වයං පසසං" ස්පර්ශයක් ස්පර්ශයක් පාසා වාය වීම, ගෙවියාම, භංගය දක්නේ "එවං තතථ චිරජ්ජති" මෙසේ එහි නොඇලෙයි. වේදනාවන්ගේ ක්ෂය වීමෙන් තණ්හා කුස ගින්නෙන් මිදුනාවූ ඒ තැනැත්තේ පිරිනිවීමට පත්වෙයි.

මෙයින් පෙනෙනව එකකොට අර එසස නිරෝධය සාමාන්‍යයෙන් අමතක වෙන බව, සමුදය පක්ෂයේ වැඩ කරන හිතට. අන්ත ඒක නිසා එසස නිරෝධය භංගය, දැකීම, භංගය දකින අවස්ථාව, වගේ මෙතන කියැවෙන්නේ. ඊළඟට දෙවෙනි විවරණයට අදාළ කෙටි සාධක සූත්‍රයක් මතුකර ගන්න බලමු. අතීතයත් අනාගතයත් ඒ දෙක මැද තිබෙන වතීමානයත්. මජ්ඣිම නිකායේ භද්දෙකරතක සූත්‍රයෙන්⁶ අපට ඒකට උදාහරණයක් හමුවෙනව.

"අතීතං නානවාගමයෝ - නප්පපටිකධෙබ් අනාගතං
යදතිතං පතීතං තං - අප්පතතකඳව අනාගතං
පච්චුප්පතතකඳව යො ධම්මං - තතථ තතථ විපසුඤ්ඤි
අසංහිරං අසංඛප්පං - තං විදවා මනුබ්බුගයෙ"

අතීතය ලුහු නොබඳින්නේය - අතීතය ඔස්සේ ඵලවා නොයන්නේය. අනාගතය නොපතන්නේය. යමක් අතීතද එය ප්‍රතීතය. අනාගතය තවම නොපැමිණියේය. යමෙක් වර්තමාන වූ ධම්මය - වතීමානවූ දෙය - ඒ ඒ තැන විදර්ශනා වශයෙන් දකී ද, ඊට නොඇදෙමින් එයින් නොකිපෙමින් දක්නාවූ ඒ විදර්ශනා තත්ත්වය නුවණැති පුද්ගලයා වඩන්නේය.

සංස්කාර සමමර්ශනයේදී, උග්‍ර විදර්ශනාවේදී, වර්තමාන සංස්කාරයි සමමර්ශනය කරන්නේ. අතීත අනාගත පච්චුප්පතන කියන ඒ පිළිවෙලට දක්වන්නේ ඒකයි. අතීත සංස්කාර සමමර්ශනය පහසුයි. අනාගත සංස්කාර සමමර්ශනයත් පහසුයි. වර්තමාන සංස්කාර තමයි අතහැරෙන්නේ. අල්ලාගන්න අමාරු නමුත් උග්‍ර විදර්ශනාවේදී ඒකයි සමමර්ශනය කළ යුත්තේ. මෙපමණක් ඇති ඒ දෙවෙනි විවරණයට.

තුන්වෙනි විවරණය සුඛා වේදනා, දුක්ඛා වේදනා, අදුක්ඛමසුඛා වේදනා ගැන කියන කොටස. ඒකටත් අපි කලින් අවස්ථාවක දීර්ඝ ලෙස විස්තර කරල තියෙනව වුල්ල වේදල්ල සූත්‍රයේ ධම්මච්චින්නා රහත් මෙහෙණින් වහන්සේත් විසාබ උපාසකතුමාත් අතර සැප දුක් වේදනා අදුක්ඛමසුඛ වේදනා ගැන කියන දිසී ධම්ම විස්තරයක්. අවශ්‍ය කෙටි කොටස විතරක්

මතුකර ගන්නොත්, "සුඛාය වේදනාය දුක්ඛාවේදනා පටිභාගො, දුක්ඛාය වේදනාය සුඛා වේදනා පටිභාගො, අදුක්ඛම සුඛාය වේදනාය අවිජ්ජා පටිභාගො, අවිජ්ජාය විජ්ජා පටිභාගො, විජ්ජාය විමුක්ඛි පටිභාගො, විමුක්ඛියා නිබ්බානං පටිභාගො" සැප වේදනාවෙහි ප්‍රතිභාගය - අනික් පඵඵ - දුක් වේදනාවයි. දුක් වේදනාවේ ප්‍රතිභාගය සැප වේදනාවයි. මේ දෙක අතර තියෙන්නේ වක්‍රාකාර සම්බන්ධයක්. මේකෙන් මිදෙන්න බැහැ. නමුත් මැදින් තිබෙන අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව - නොදුක් නොසුව වේදනාවේ ප්‍රතිභාගය අවිද්‍යාවයි. ඔන්න අර මධ්‍යස්ථ වේදනාවට - උපේක්ෂාවට - යටින් අවිද්‍යාව තිබෙන හැටි පැහැදිලි වෙනව. නමුත් ඒකේ හොඳ පැත්තක් තිබෙනව. විමුක්ඛිය එතනින් තියෙන්නේ. අවිජ්ජාය විජ්ජා පටිභාගො. අවිද්‍යාව ඉවත් කළ හැටියේ විද්‍යාව මතු වෙනව. විද්‍යාවෙන් විමුක්ඛිය මතු වෙනව. විමුක්ඛයෙන් නිවන. නිවීම එනව. ඒ විවරණයට ඒ ඇති.

ඊළඟට හතරවෙනි විවරණය බලමු. නාමයත් රූපයත් මැදින් විඤ්ඤාණය, මේකටත් අපි අර කලිනුත් උසුටා දැක්වූ, ද්වයතානුපසසනා සූත්‍රයෙන් උසුටා දැක්වූ, ගාථා දෙකක්-යන්නමින් මතක් කර ගනිමු.

"යෙ ව රූපුපගා සත්තා - යෙ ව අරූපට්ඨායිනො
නිරොධං අප්පජානන්තා - ආගන්තාරො පුතබ්භවං
යෙ ව රූපෙ පරිකඤ්ඤාය - අරූපෙසු අසණ්ඨිතා
නිරොධෙ යෙ විමුච්චන්ති - තෙ ජනා මච්චුභායිනො"

යම් සත්ත්වයෝ රූප භවයන්ට එළඹෙත්ද, අරූප භවයන්හි සිටින්නාවූ යම් සත්ත්වයෝ වෙත්ද, ඒ හැමදෙනෙක්ම නිරෝධය තේරුම් නොගන්නාහු නැවත නැවතත් භවයටම පැමිණෙත්. නමුත් යම් කෙනෙක් රූපය පිරිසිඳ දැනගත්ත නම් අරූපයෙහි නොඋදුනා නම් නිරෝධයෙහි විමුක්ඛ වෙනව නම් - එතන කියන නිරෝධය විඤ්ඤාණ නිරෝධයයි, භව නිරෝධයයි - ඒ විමුක්ඛ පුද්ගලයින් තමයි "මච්චු භායිනො" මාරයා පලවා හරින්නේ. මේක යන්නමින් මතක්කර ගන්න සැහෙනව. අර කලින් අවස්ථාවක සඳහන් කළා - බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වෙන්නට කලිනුත් ඊට පසුවත් අර ආලාරකාලාමාදීන් රූපයෙන් මිදෙන්න උත්සාහ කළේ අරූපය බදාගැනීමෙන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ පමණයි පෙන්නුම් කරල දුන්නේ අරූපය තුළත් රූපය හැංගිල තිබෙනබව. රූපයෙන් මිදෙන්න බැහැ අරූපය අල්ල ගැනීමෙන්. ඒ දෙකෙන්ම මිදෙන්න ඕන. මිදෙන්නෙ කොහොමද? රූප අරූප දෙකම වෙන් කරල දක්වන විඤ්ඤාණයෙ නිරෝධයෙන්. භව නිරෝධයෙන්. මේ ගැඹුරින් සඳහන් කළ කාරණය කෙටියෙන් උපමාවක් ආශ්‍රයෙන් තේරුම් ගැනීමට නම් අප කීප සැරයක්ම

සඳහන් කළ අර ඒ දණ්ඩ උඩ බල්ලගෙ උපමාව ගනිමු. ඒ දණ්ඩ උඩ බල්ල, අර පෙනෙන බල්ල දිහා බලන්නේ, තමන්ගේ ඡායාව දිහා බලන්නේ මක්නිසාද? අර ජලයේ පිළිබිඹු කරන ස්වභාවය තේරුම් නොගැනීම නිසයි. අර පිළිබිඹු කරන ස්වභාවය ඇති ජලය වගේ තමයි විඤ්ඤාණය. පෙනෙන බල්ලටත්, බලන බල්ලටත් මැදින් තිබෙන්නේ මේ විඤ්ඤාණයයි. අන්ත එකකොට එයිනුත් ගන්න පුළුවනි මේ විඤ්ඤාණය නාමරූප දෙකට මැදින් තිබෙන්නේ මක් නිසාද කියල. මේ සාමාන්‍ය නාමරූප විඤ්ඤාණ විග්‍රහයේදී මේව ගැන කියැවෙන්නේ නැහැ, මා හිතන්නේ. එකකොට අපට තේරෙනව විඤ්ඤාණය මක්නිසාද මැදින් තිබෙන්නේ කියල. ඒක අවබෝධ කරගැනීම අපහසුයි මායාතමක නිසා. ඒක අවබෝධ කර ගන්නා නම් අර බල්ල ඒදණ්ඩ උඩට වෙලා වල්ගය වන වනා ගොරවමින් ඉන්නේ නැහැ.

ඊළඟට තියෙන විචරණය අජ්ඣතනික ආයතන හයත්, බාහිර ආයතන හයත්, මැද විඤ්ඤාණයත්. ඒකත් කෙටියෙන් සඳහන් කිරීම සැහෙනව. "ද්වයං භික්ඛවෙ පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමොභාති" කියල එහෙම සඳහන් වෙනව. විඤ්ඤාණයක් ඇතිවෙන්නේම දෙකක් කියන හැඟීම මුල්කර ගෙනයි. ආධ්‍යාත්මික බාහිර ආයතන දෙක. කලින් සඳහන් කළා, මේ ආධ්‍යාත්මික ආයතනයයි බාහිර ආයතනයයි කියල වෙන්කරගැනීමම තමයි විඤ්ඤාණය. ඒක නිසා විඤ්ඤාණය මැදින් තියෙන්නේ. එකකොට ඔය දෙකට මැදින් තියෙන විඤ්ඤාණය යම් අවස්ථාවක තේරුම් ගන්න නම් මේක වෙන්කර ගැනීමම දෝෂය බව තේරුම් යනව. අජ්ඣතනයේ ඇත සීමාව, බහිද්ධාවේ මෑත සීමාවයි. මේක අතර පරතරය හිතෙන්ම හදාගන්න එකක් කියල එකකොට අවබෝධ වෙනව.

ඊළඟට හයවෙනි විචරණය. සකකායත් සකකාය සමුදයත්. මේ සකකාය කියන වචනය නිතර හමුවෙන්නේ නැති නිසා ඒක තේරුම් ගන්න අමාරු වෙන්න පුළුවන්. කෙටියෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සකකාය කියන එක හඳුන්වල දීල තියෙන්නේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයම හැටියටයි. "සත්කාය" මේ සමුහයක්ම ඇත කියල සන සංඤාවෙන් ගැනීම. සකකාය දිට්ඨිය කියල ගන්නත් ඒකමයි. සකකායට හේතුව තමයි, සමුදය තමයි, ඡන්දය. ඕනෑකම කැමැත්ත ඇති උනාම තමයි මේ සමුහය එකක් හැටියට ගන්නේ. ඒ ඡන්ද රාග ප්‍රභානායම තමයි සකකාය නිරෝධය. එකකොට ඔන්න ඔය විධියට විචරණ හය පිළිබඳව කම්ප්ථාන වශයෙන් ගැඹුරින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත යුතු කාරණා ගැන අපි යන්නම් කෙටියෙන් විතරයි මෙතන සඳහන් කළේ.

දැන් ඊළඟට අපි මේ මැනීමයි ගෙතීමයි ගැන ටිකක් හිත යොදන්න බලමු. මැනීමේදීත් ගෙතීමේදීත් එක්තරා ගැට වැටීමක් - අර පරතරය නැති

කිරීමක් - සිද්ද වෙන බව අපි සඳහන් කළා. මේ ගැටවැටීම කෙරෙන්නේ ඇලීම්, වෙලීම්, පැටලීම් නිසයි. මහන මැසීමක නම්, ඉදිකටුව යටට යන යන වාරයක් පාසා යටිනුල ඉදිරියට පැනල ගැටයක් දානව. මේ ඇදගැනීම ඇතිනකක් මැහුම දික්වෙනව. මේ මැනීමත් ගෙතීමත් අතර සම්බන්ධතාව සමහර විට තේරුම් ගන්න අපහසු වෙන්න පුළුවනි. මහනව කියල කියන්නේ දෙපොට එකක් කරන්ට තැන් කිරීම. රෙදි දෙපොටක් එකක් කරගෙන මහනවා. ගෙතීමේදී කරන්නේ නුල්පටක් හරි, වූල් පටක් හරි අරගෙන ඒක දෙකක් කර ගෙන, එකපට දෙපට කරගෙන, ගොතාගෙන ගොතාගෙන යනව. දෙකේදීම ගැට වැටෙනව. මේ ගැට වැටීම් කෙරෙන්නේ ඇලීම්, වෙලීම්, පැටලීම් නිසා. මේ හවය ගොතන්නේත් තණ්හාව-පොනොහවිකා නන්දිරාග සහගතා තනුකත්‍රාහිතඤ්චි කියන ඒ උප පද මාලාවක් තණ්හාවට තියෙනව - තණ්හා නමැති මැහුම් කාර්ය හඳුන්වන්න. පුනර්භවය නමැති හවයක් ගොතාලන, කුටුච්චි ඇලීම් සහිත වූ, ඒ ඒ තැන සතුටුවන ස්වභාවය ඇති, තණ්හාවත් අන්ත අර මැනීම වගේ. මැනීමේදී ගෙතීමේදී කරන ඉදිකටුවෙන් හරි එහෙම නැත්නම් අර යටිනුලෙන් කරන මැනීම. එහෙම නැත්නම් අර ගොතන කටුවේ තෙත්තියෙන් කරන ඒ ගෙතීම් වගේ දෙයක් මේකත්. ඒ වගේම තමයි මේ හවය ගෙනෙන්නේත්. තණ්හාව මුල් කරගෙන ඇතිවෙන මේ උපාදානයෙන් - ඇදගැනීමෙන් - ඒ වගේම තණ්හා මාන දිට්ඨි ඇලීම්, වෙලීම්, පැටලීම්. තණ්හාවෙන් ඇලීමත්, මානයෙන් වෙලීමත්, දිට්ඨියෙන් පැටලීමත්. මේ විධියට තමයි එකකොට හවය ගෙනෙන්නේ. උපාදානය ඇතිනකක් හවය දිගට දිගට ගෙනෙනව. යම් අවස්ථාවක අර යටි නුල ඉවර උනා නම් හරි, යටිනුල ඇදල දැමීම නම් හරි, මුළු මහත් මැහුමම එතනම ලිහිල යනව. යම් අවස්ථාවක ගෙතුමක අර ගොතන කටුවෙන් වෙනට ඇද ගැනීම වෙනුවට ඉවතට ඇද දැමීම උනානම්, අර අදිනහර ගැට පෙළ වෙනුවට ඒව ඇද දැමීමක් උනා නම්, මුළු මහත් ගෙතුමම ලිහිල යනව. ගෙතුම කියල කියන්නේ අදින හර ගැට පෙළක්. මේක තමා වෙතට ඇදගැනීම නිසයි ගෙතුමක් වෙන්නේ. එහා පැත්තට ඇදල දැමීම හැටියේම ඒ ගෙතුම එහෙම පිටින්ම ඒ ක්ෂණයෙන්ම ලිහිල යනව. ඔන්න හවයත් හව නිරෝධයත් අතර වෙනස ඔකයි. පැවැත්ම ගැට වැටීමක්, දුකක්, නැවැත්ම ගැට ලිහීමක් සැනසුමක්. පැවැත්ම ගැට වැටීමක් දුකක්. නැවැත්ම ගැටලිහීමක් සැනසුමක්.

"න කප්පයනති න පුරෙකධරොනති
 අවචනන සුද්ධිති න තෙ වදනති
 අදානගනථං ගථිතං විසජ්ජ
 ආසං න කුබ්බනති කුභිඤ්චි ලොකෙ"

සුඤ්ඤා නිපාතයේ අට්ඨක වග්ගයේ සුද්ධට්ඨක සුත්‍රයේ එන ගාථාවක් ඒක. රහතන් වහන්සේලා ගැනයි කියැවෙන්නේ. ඒ රහතන් වහන්සේලා, ඒ විමුක්ත පුද්ගලයෝ, දෘෂ්ටි තනන්නේ නැහැ. දෘෂ්ටි පෙරටු කරන්නේ නැහැ. මේ අත්‍යන්ත සුද්ධත්වයයි කියල කියා පාන්නේ නැහැ. "ආදානගප්ඵං ගථිතං විසස්ස" ගැට වැටුන අදිනහර ගැටය ලිහල දමල, "ආසං න කුබ්බන්ති කුභිඤ්චි ලොකෙ" ලොකයේ කිසිම තැනක ආශාවක් කරන්නේ නැහැ.

දැන් එකකොට අපට මේ "යො උභනෙක විදිතවාන" ආදී ගාථාවෙන් අපි ඉදිරිපත් කළ මේ විවරණය ඇත්ත වශයෙන්ම කියනව නම් මේ මුළු මහත් දේශනා පෙළේම සාරාංශයක් හැටියට උනත් මතුකරල දක්වන්න පුළුවන්. වැඩි දෙයක් නොවෙයි අපි දේශනා පෙළේ ඉදිරිපත් කළේ ඕනෑම ඔය කියන කොන් දෙකයි මැදයි. ඔය කොන් දෙකත් මැදත් පිළිබඳ කථාන්තරය තුළම තියෙනව පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳවත්, මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව පිළිබඳවත්, ගැඹුරු දර්ශනයක්. ගැඹුරු වගේම පුළුල් අර්ථ ඇති ගාථාවක් කියල මේ ගාථාව ගැන සඳහන් කළේ ඒකයි.

දැන් එකකොට මේ සාරාංශ විදියේ මේ ගාථාව ඉදිරිපත් කිරීම නිසා අපි මේ දේශනා මාලාවේ අවසානයක් දැකීමටයි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. ඇත්ත වශයෙන්ම කියනව නම් මේ නිවන පිළිබඳව ඇති දුර්මත රාශියකටම හේතුව ප්‍රතීත්‍යසමුප්පාද ධර්මයත් මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවත් පිළිබඳව තිබෙන වැරදි වැටහීම් රාශියක්. ඒ නිසාම බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළ ආකාරයට "භවාරාමා භවරතා භවසමුද්‍රිතා" කියන විධියට භවයෙහි ඇලෙන්නාවූ මේ සත්ත්වයින්ට භවනිරෝධය උචෙද්දක් හැටියට ජේන්න පටන් ගන්න. ඒක නිසා අටුවාවාර්ත වහන්සේලා පවා මේ භවනිරෝධයට භයවෙලා භවතෘෂ්ණාවට තුඩුදෙන්නාවූ විවරණ ඔස්සේ නිවන තේරුම් ගන්න යම් යම් ප්‍රයත්න දැරුව. එකකොට ගත වර්ෂ ගණනාවක් තිස්සේ නොයෙකුත් විපර්යාස මධ්‍යයේ වල් බිහිවී ඇති මේ නිවන් මහ හෙළිකිරීමට අප මේ දැරූ ශාසනික ප්‍රයත්නයෙන් යම් කුසල සම්භාරයක් අත් උනා නම් ඒ සියල්ල මේ දේශනා පෙල පැවැත්වීමට අපට ආරාධනා කර වදාළ අතිපුජ්‍ය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමිපාණන් වහන්සේටම හිමිවේවා! වයෝවෘද්ධ අවස්ථාවේ ප්‍රතිකාර ලබමින් බැහැර වැඩ වෙසෙන උන්වහන්සේගේ සියලු රෝගාබාධ සුව වී කායික මානසික සෑප විහරණ සැලසී විර කාලයක්, ශතවෂ්ඨික කාලයක් යෙහෙන් වැඩ වෙසෙන්නවා! උන් වහන්සේගේ සියලු ධර්ම ප්‍රාර්ථනාවෝ සමෘද්ධවෙන්නවා! ඒ වගේම මේ ධර්ම දේශනා ශ්‍රවණය කිරීමටත්, කන් ඇති ලෝකයාගේ යහපත තකා ඒවා පටිගත කරගැනීමටත් උනන්දු වුනු යෝගාවචර සමුභ්මවාර්ත වහන්සේලාගේ යෝග කමී වහ

වහා මුදුන් පත් වේවා! දියෙන් මඬින් නොකැවුරුනු, පැහැපත් පෙත්තෙන් බබලන, මිහිරි සුවදැනි අරහත් පියුම්, මේ නිස්සරණ පියුම් විලේ හැම පැත්තෙන්ම පිපේවා! අපව හැදූ වැඩු දෙමාපියන්ටත්, නුවණැස පැදූ ගුරුවරුන්ටත්, මේ ජීවන යාත්‍රාවට අතහිත දුන් දොති මිත්‍ර දායක කාරකාදීන්ටත්, මේ ප්‍රණීත දේශනාමය කුශලය අත්වේවා! ඒ හැම දෙනෙක්ම පැතු යම් බෝධියකින් උතුම් අමා මහ නිවන් සාක්ෂාත් කරගනින්නවා! සියලු දෙවියෝද සියලු බ්‍රහ්මයෝද සියලු සත්ත්වයෝද මේ දේශනාමය කුශලය අනුමෝදන් වී ශාන්ත ප්‍රණීත උතුම් අමාමහ නිවනින් දුක් කෙළවරකර ගනින්නවා! ශ්‍රී සම්බුද්ධ ශාසනය විර කාලයක් ලෝකයේ බැබළේවා! සුදේශිත ධර්ම පද පුෂ්පයන් රැස්කර තැනු මේ දේශනා මල් දම, බුදු රජාණන් වහන්සේගෙන් පවා ගරු බුහුමන් ලැබූ ධර්ම වෛතෘ රාජයාණන් වහන්සේටම පූජා වේවා! පූජා වේවා! පූජා වේවා!

- එතතාවතා ව අමෙහිති - සමහතං පුඤ්ඤසමපදං
- සබ්බෙ දෙවා අනුමොදනතු - සබ්බ සමපතති සිද්ධියා.
- එතතාවතා ව අමෙහිති - සමහතං පුඤ්ඤසමපදං
- සබ්බෙ භූතා අනුමොදනතු - සබ්බ සමපතති සිද්ධියා.
- එතතාවතා ව අමෙහිති - සමහතං පුඤ්ඤසමපදං
- සබ්බෙ සත්තා අනුමොදනතු - සබ්බ සමපතති සිද්ධියා
- ආකාසධ්‍යාව භූමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
- පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතවා - විරං රකඛනතු සාසනං
- ආකාසධ්‍යාව භූමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
- පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතවා - විරං රකඛනතු දෙසනං
- ආකාසධ්‍යාව භූමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
- පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතවා - විරං රකඛනතු මං පරං
- ඉදං වො ඤාතිනං හොතු - සුඛිතා හොනතු ඤාතයො
- ඉදං වො ඤාතිනං හොතු - සුඛිතා හොනතු ඤාතයො
- ඉදං වො ඤාතිනං හොතු - සුඛිතා හොනතු ඤාතයො.
- ඉමිනා පුඤ්ඤ කමෙමන සතං සමාගමො හොතු - මා මෙ බාල සමාගමො යාව නිබ්බාන පතතියා.
- ඉමිනා පුඤ්ඤ කමෙමන සතං සමාගමො හොතු - මා මෙ බාල සමාගමො යාව නිබ්බාන පතතියා.
- ඉමිනා පුඤ්ඤ කමෙමන සතං සමාගමො හොතු - මා මෙ බාල සමාගමො යාව නිබ්බාන පතතියා.

අධ්‍යයන

1. නි. නි. 5 වෙළුම 53 පිට
2. නි. නි. 4 වෙළුම 14 පිට
3. සු. නි. (බු. ජ. 25.) 318 පිට
4. අං. නි. (බු. ජ. 22.) 186 පිට
5. සු. නි. (බු. ජ. 25.) 230 පිට
6. ම. නි. (බු. ජ. 12.) 398 පිට
7. සු. නි. (බු. ජ. 25.) 252 පිට